

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**FARKLI CİNSEL YÖNELİMLİ BİREYLERİN
ALGILANAN ANNE-BABA KABUL-REDDİ İLE KİMLİK
DUYGUSU KAZANIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE YALÇIN ARMAĞAN

**ANKARA
TEMMUZ, 2019**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**FARKLI CİNSEL YÖNELİMLİ BİREYLERİN
ALGILANAN ANNE-BABA KABUL-REDDİ İLE KİMLİK
DUYGUSU KAZANIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE YALÇIN ARMAĞAN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. TÜLİN ŞENER

**ANKARA
TEMMUZ, 2019**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşe Yalçın ARMAĞAN adlı öğrencinin hazırladığı “Farklı Cinsel Yönelimli Bireylerin Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Kimlik Duygusu Kazanımları” başlıklı bu çalışma Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı / Eğitim Psikolojisi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan	Doç. Dr. Tülin ŞENER
Üye	Prof. Dr. Hasan ATAK
Üye	Doç. Dr. Neslihan Güney KARAMAN

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Ayşe YALÇIN ARMAĞAN

ÖZET

FARKLI CİNSEL YÖNELİMLİ BİREYLERİN ALGILANAN ANNE-BABA KABUL-REDDİ İLE KİMLİK DUYGUSU KAZANIMLARI

YALÇIN ARMAĞAN, Ayşe

Yüksek Lisans Tezi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tülin ŞENER

Temmuz, 2019, xvii + 101 sayfa

Bu araştırmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki farklı cinsel yönelimli bireylerin algıladıkları anne-baba kabul-reddi ile kimlik duygusu kazanımları arasında ilişki olup olmadığını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Betimsel tarama modelinde ilişki tarama yöntemiyle yapılan çalışmanın araştırma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Ankara’da üniversite öğrenimine devam eden 80 eşcinsel (gey ve lezbiyen) 80 heteroseksüel olmak üzere 18-25 yaşları arasında 160 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında veriler, Kişisel bilgi formu, Kimlik duygusu ölçeği, Yetişkin ebeveyn kabul-red ölçeği aracılığı ile toplanmış, SPSS 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde kimlik duygusu kazanımı ve yaş arasındaki ilişkinin incelenmesi için tek yönlü varyans analizi, kimlik duygusu kazanımı ve cinsel yönelim arasındaki farkın incelenmesi için bağımlı örneklem t-testi uygulanmıştır. Kimlik duygusu kazanımı ile anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu arasındaki farkların incelenmesi için aşamalı regresyon analizi, kimlik duygusu kazanımı ile anne kabul-reddi ve baba kabul-reddi arasındaki ilişkilerin incelenmesi için lineer regresyon analizi yapılmıştır. Analizlerin dördüncü bölümünde ise, cinsel yönelim ile algılanan anne kabul-reddi ve algılanan baba kabul-reddi arasındaki ilişkilerin incelemesi için bağımlı örneklem t-test analizi uygulanmıştır.

Sonuç olarak beliren yetişkinlik dönemindeki heteroseksüel bireylerin kimlik duygusu kazanımının, eşcinsel bireylere göre anlamlı bir şekilde daha olumlu olduğu bulunmuştur. Ayrıca eşcinsel bireylerin algıladıkları anne ve baba reddinin, heteroseksüel bireylere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Heteroseksüel bireyler anne ve babadan daha fazla sıcaklık ve kabul görmektedirler. Çocuğun cinsel yönelimin, anne veya babanın çocuğa karşı olan tutumları üzerinde etkili olduğu da araştırma sonuçlarındandır.

Anahtar Sözcükler: Beliren Yetişkinlik, Cinsel Yönelim, Kimlik Duygusu Kazanımı, Anne-Baba Kabul-Red.

ABSTRACT

THE PERCEIVED PARENTAL ACCEPTENCE-REJECTION AND IDENTITY FORMATION OF THE INDIVIDUALS WITH DIFFERENT SEXUAL ORIENTATIONS

YALÇIN ARMAĞAN, Ayşe

Master's Thesis, Department of Psychological Services in
Education/Educational

Psychology

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Tülin ŞENER

July 2019, xvii + 101 pages

The aim of this study is to determine comperatively whether there is a relationship between perceived parental acceptance-rejection and identity formation among individuals who have different sexual orientations in the emerging adulthood. The sample of the study, which was conducted with the relational screening method with the descriptive survey model, consists of 180 university students between the ages of 18-25, including 90 homosexuals and 90 heterosexuals who were attending university in Ankara in the 2018-2019 academic year. Data were collected by Personal Information Form, Identity Formation Scale, Adult Parental Acceptance Rejection Scale and analyzed via IBM SPSS Statistics 21.0. One-way ANOVA analysis was performed to examine the relationship between identity formation and age, and dependent sample t-test was used to examine the differences between identity formation and sexual orientation. One-way analysis of variance was performed to examine the differences between identity formation and educational status of mother and father; whereas stepwise regression analysis was conducted to examine the relationship between identity formation and maternal acceptance-rejection and paternal acceptance-rejection. In the last part of the analysis, dependent sample t-test analysis was performed to examine the differences between sexual orientation and perceived maternal acceptance-rejection and perceived paternal acceptance-rejection.

As a result, it was found that identity formation of heterosexual individuals in emerging adulthood was significantly more positive than homosexual individuals. In addition, the perceived parental rejection of homosexual individuals was found to be significantly higher than heterosexual individuals. Heterosexual individuals receive more warmth and acceptance from their parents. It was also found that sexual orientation of the child had an effect on parental attitudes towards the child.

Key Words: Emerging adulthood, Sexual orientation, Identity formation, Parental acceptance and rejection.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında o kadar çok teşekkürüm var ki...

İlk olarak benim için hayallerimin yolculuğu niteliğinde olan yüksek lisans eğitiminin başlamasına ve benim hayallerime kavuşmama vesile olan Ankara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümü hocalarıma,

Yüksek lisans öğrenimimde ilk dersinden itibaren bana ergenleri sevdiren ve tez çalışmam sürecinde akademik ve manevi desteğini esirgemeyen tez danışmanım ve sevgili hocam Doç. Dr. Tülin Şener'in emeklerine,

Eğitim hayatıma devam edebilmem için en ihtiyacım olan şeyi, zamanı ve çalışma koşullarını bana sağladığını için değerli okul müdürüm Salih Demiray'ın anlayışına,

Eğitime verdiği önemi beş kızının da güzel yerlere gelmesini sağlayarak gösteren, attığım her adımda bana olan güvenini sonsuz hissettiğim canım babam ve annemin varlığına,

Altı yıllık evlilik hayatımın yarısından çoğunda eğitimimi tamamlayabilmek için verdiğim emekleri sonuna kadar destekleyen, evimi ihmal ettiğim zamanlarda bile bir an olsun şikâyet etmeyen, oğluma yokluğumu hissettirmemek için elinden geleni yapan hayattaki şansım eşim Gürkan Armağan'ın sabrına,

Daha karnımdayken benimle birlikte ders dinleyerek başlayan eğitim yolculuğuna artık büyüyüp yanında çalışabileceğimi söyleyen, çalışmak uğruna ihmal ettiğim, zaman zaman kızdığım, yalnız bıraktığım, canımdan öte oğlum Can'ın bakışlarına,

En çaresiz hissettiğim zamanlarda, vazgeçmeyi düşündüğüm anlarda beni toparlayan, yapabileceğime olan inancıyla vazgeçmekten vazgeçiren ablam Emine Yalçın Özcan'ın verdiği motivasyonuna,

Uzaktalarda olsa da bana olan güvenini her zaman hissettiren, daha fazlasını yapabileceğime benden çok inanan ablam Dilek Yalçın'ın enerjisine,

Veri toplama sürecinde benimle birlikte her yere gelen canım arkadaşım Burcu Zengin'in azmine,

Verilerimi oluşturmamda bana destek olan, yardımlarını esirgemeyen katılımcıların emeklerine,

Veri analizi ile başlayan arkadaşlığımızda tezimle ilgili her türlü bana yardımcı olan, bununla yetinmeyip vazgeçtiğim anlarda bana psikologluk yapan canım Ceren Ersöz'ün sabrına ve çalışkanlığına,

Ve daha doğmadan bu sürece dâhil olan, masa başında geçirdiğim saatlerde karnımdaki varlığı ile bana ışık olan doğmamış bebeğimin varlığına ve onu var edene sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim...

Hayatın bana verdiklerine, canımdan öte oğlum Can'a ve henüz doğmamış çiçeğime...

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR/SİMGELER	xvii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	7
Araştırmanın Önemi.....	7
Sınırlılıklar	9
Tanımlar.....	9
BÖLÜM 2.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
Beliren Yetişkinlik.....	10
Beliren Yetişkinlik Döneminin Temel Özellikleri.....	12
Kimlik Arayışı Dönemi.....	12
Değişkenlik Dönemi	14
Kendine Odaklanma Dönemi.....	14
Arada Hissetme Dönemi	14
Türkiye’de Beliren Yetişkinlik Çalışmaları.....	15
Anne-Baba Kabul-Red Kuramı	17
Anne Babalığın Sıcaklık Boyutu.....	18
Anne Babalığın Kontrol Boyutu	20
Fenomonolojik Yaklaşım.....	21
Anne-Baba Kabul-Red Kuramının Alt Alanları	21

Kişilik Alt Alanı.....	21
Bağımlılık veya Savunucu Bağımsızlık	22
Duygusal Tepkisizlik.....	23
Düşmanlık ve Saldırganlık.....	24
Olumsuz Öz-Saygı.....	24
Olumsuz Öz-Yeterlik.....	24
Duygusal Tutarsızlık.....	25
Olumsuz Dünya Görüşü.....	25
Baş Etme Alt Alanı.....	25
Sosyokültürel Alt Alanı.....	26
Kimlik Duygusu Kazanımı	27
Kimlik Kavramı	27
Kimlik Duygusu	27
Erikson'un Kimlik Gelişimi ile İlgili Kuramsal Açıklamaları	29
Aşamalı Oluşum İlkesi.....	29
Psikososyal Bunalım	29
Bölge	30
Organ İşlev Biçimi	30
Toplumsal İşlev Örüntüsü.....	30
Ego Kimliği.....	30
Ego Kimliği Duygusu	30
Sosyal Kimlik.....	31
Psiko-Sosyal Gelişim Evreleri	31
Kimlik Duygusu Kazanmaya karşı Kimlik Karmaşası (11-17 Yaş).....	32
Kimlik Duygusu ve Cinsel Gelişim.....	33
Kimlik Duygusu ve Sosyal Gelişim	33
Kimlik Duygusu ve Ahlaki Gelişim.....	33
Kimlik Duygusu ve Mesleki Gelişim	34
Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (17-30 Yaş).....	35
Cinsel Yönelim	36
Biyolojik Cinsiyet	36
Toplumsal Cinsiyet	37
Cinsel Kimlik	37
Çocukluk Döneminde Cinsel Gelişim	38

Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim.....	39
Cinsiyet Rolü.....	39
Cinsel Yönelim	40
Eşcinsel Kimliğin Oluşumu ve Eşcinsellik.	41
Duyarlılaşıma Evresi.....	42
Kimlik Bocalaması Evresi.	42
Kimlik Karşılaştırması Evresi.....	43
Kimliği Kabul Evresi	43
Kimlikten Gurur Duyma Evresi.....	43
Kimlik Sentezi Evresi	43
İlgili Araştırmalar.....	44
Kimlik ve Beliren Yetişkinlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar	44
Cinsel Yönelim ve Algılanan Anne-Baba Kabul-Red ile İlgili Yapılan Araştırmalar	45
Kimlik Duygusu Kazanımı ve Anne-Baba Kabul-Reddinin İncelendiği Araştırmalar	46
BÖLÜM 3.....	50
YÖNTEM.....	50
Araştırmanın Modeli.....	50
Çalışma Grubu	50
Veri Toplama Araçları	53
Kişisel Bilgi Formu.....	53
Kimlik Duygusu Ölçeği Köker Formu (KDÖ-KF).....	53
Yetişkin ebeveyn Kabul Red Ölçeği Kısa Form (Yetişkin EKRÖ/K).....	54
Verilerin Toplanması	55
Verilerin Çözümlemesi.....	56
BÖLÜM 4.....	57
BULGULAR VE YORUMLAR	57
Çalışmanın Sürekli Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler	57
Algılanan Anne ve Baba Kabul Reddi ile Kimlik Duygusu Kazanımı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgu ve Yorumlar	58
Kimlik Duygusu Kazanımının Yaş ve Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Farkı	61
Kimlik Duygusu Kazanımı ve Yaş	61
Kimlik Duygusu Kazanımı ve Anne Eğitim Durumu.....	63
Kimlik Duygusu Kazanımı ve Baba Eğitim Durumu	63

Cinsel Yönelim ile Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	65
BÖLÜM 5.....	71
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	71
Sonuçlar	71
Öneriler	72
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	72
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	73
KAYNAKÇA	76
EKLER	91
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	92
EK 2. Yetişkin EKRÖ – Anne (Kısa Form)	93
Ek 3. Yetişkin EKRÖ – Baba (Kısa Form).....	94
Ek 4. Kimlik Duygusu Ölçeği Köker Formu.....	95
Ek 5. Kimlik Duygusu Ölçeği Cevap Formu.....	96
Ek 6. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kullanım İzin Formu.....	97
Ek 7. Kimlik Duygusu Ölçeği- Köker Formu kullanım İzin Formu.....	98
Ek 8. Etik Kurul Raporu	99
BENZERLİK BİLDİRİMİ	100
ÖZGEÇMİŞ.....	101

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet ve Cinsel Yönelim Dağılımı	50
Tablo 2. Katılımcıların Yaşı	51
Tablo 3. Katılımcıların Sınıf Düzeyi	51
Tablo 4. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu.....	52
Tablo 5. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu	52
Tablo 6. Çalışmanın Sürekli Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler	57
Tablo 7. Anne Reddi, Baba Reddi ve Kimlik Duygusu Kazanımı Arasındaki Aşamalı Regresyon Analizleri	58
Tablo 8. Anne kabul-reddi, baba kabul-reddi ve kimlik duygusu kazanımı arasındaki korelasyon analizleri	59
Tablo 9. Kimlik Duygusu Kazanımının Yaşa Göre Ortalama ve Standart Sapmaları ...	62
Tablo 10. Kimlik Duygusu Kazanımı ve Yaş Grubu Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	62
Tablo 11. Kimlik Duygusu ve Anne Eğitim Durumu Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	63
Tablo 12. Kimlik Duygusu ve Baba Eğitim Durumu Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	64
Tablo 13. Cinsel Yönelim ve Algılanan Anne Reddi Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi	66
Tablo 14. Cinsel Yönelim ve Algılanan Baba Kabul-Reddi Arasındaki Bağımsız Örneklem t- Testi	66
Tablo 15. Kimlik Duygusu Kazanımı ve Cinsel Yönelim Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi	69

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Anne Babalığın Sıcaklık Boyutu.....	19
Şekil 2: Anne Baba Kabul Reddi İle Bağımlılık Arasındaki İlişki	23
Şekil 3: Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri Kuramı ve Karşılık Gelen Kimlik Duygusu Erikson, 1968. (Akt: Atak, 2011, s.169.).....	32

KISALTMALAR/SİMGELER

EKRÖ	Ebeveyn Kabul-Red Kuramı
LGB	Lezbiyen Gey Biseksüel
LGBTI	Lezbiyen Gey Biseksüel Transseksüel
APA	Amerikan Sağlık Örgütü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
DSM	Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
ICD	Hastalıkları Sınıflandırma Sistemi
KDÖ	Kimlik Duygusu Ölçeği
ABBÖ	Ana Babaya Bağlanma Ölçeği

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Problem Durumu

İnsan hayatı doğum öncesi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri olmak üzere altı dönem olarak ele alınmaktadır. Bu gelişim dönemlerinin en önemlilerinden birisi de ergenliktir. Ergenlik, çocukluk çağı ile yetişkinlik çağı arasındaki ruhsal ve fiziksel değişimlerin olduğu bir geçiş dönemidir. Derman'a (2008) göre ergenlik dönemi, fiziksel ve duygusal süreçler ile başlar, cinsel ve psikososyal olarak olgunlaşma ile devam eder. Birey bu süreçten sonra bir bağımsızlık mücadelesine girer bu mücadele sonunda üretkenlik ve kimlik duygusunu kazanırsa süreci tamamlamış olur. Erikson'un (1968) psikososyal gelişim kuramına göre bireyler ergenlik döneminden sonra yetişkinlik dönemine geçmektedirler. Bu dönemdeki bireyler de genç yetişkin olarak adlandırılmaktadır. Ancak dünyada yaşanan sosyal ve ekonomik değişimler ergenlik başlangıç yaşının daha erken yaşlarda başlamasına, ergenlik bitimi ve yetişkinliğe geçiş evresinin ise daha ileri yaşlarda yaşanmasına neden olmuştur. Erikson, psikososyal gelişim kuramında bireylerin ergenlikten sonra yetişkin olduklarını belirtmektedir. Ancak son yarım yüzyılda dünyada yaşanan toplumsal değişikliklerin ergenliğin doğasını etkilemesiyle birlikte ergenlik sonunda bireylerin yetişkinliğe geçme sürecinde yetişkinlik öncesi bir hazırlık dönemini yaşadıkları görüşü belirginleşmiştir. Bu doğrultuda son zamanlarda yapılan gelişim psikolojisi alanındaki araştırmalar gelişim dönemlerine yeni bir evre eklemektedir. Bu evreye "beliren yetişkinlik (emerging adulthood)" adı verilmekte ve ergenlik döneminden sonra geldiği belirtilmektedir. Beliren yetişkinlik kavramı, 18-29 (ortalama 18-25) yaşlar arası kapsayan yeni bir gelişim dönemini açıklamaktadır. İlk olarak da Amerikalı gelişim psikoloğu Jeffrey Jensen Arnett (Arnett, 2000) tarafından ortaya atılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemi ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinden farklı bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır ve bunda da ekonomik, demografik ve kültürel olmak üzere üç etmen rol oynamaktadır (Arnett, 2000). Beliren

yetişkinlik dönemindeki bireyler ergen olmadıklarını ancak kendilerini ancak hala bir yetişkin olarak da tanımlamadıklarını belirtmektedirler. Arnett'e (2001) göre bu dönemde yetişkinlik bağımsızlıkların sona erdiği ve uzak durulması gereken bir dönem olarak algılanmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemi hayatın pek çok alanında yeni deneyimler yaşanan bir ayrıcalıklı dönem olarak görülmektedir. Bu düşünce de bireyleri yetişkinlik dönemi öncesini erteleme ve dönemin ayrıcalıklarını yaşama yoluna sevk etmektedir. Bu dönemde bulunan bireyler hem ergenlik alışkanlıklarından hem de yetişkinlik dönemi sorumluluklarından uzaktırlar. Beliren yetişkinlik dönemini ergenlik ve yetişkinlikten ayıran belli özellikler vardır. Bunlar Arnett'e (2007) göre "kimlik arayışı, istikrarsızlık, kendine odaklanma, arada kalmışlık ve sonsuz olanaklara sahip olma" düşüncesinden ileri gelmektedir. Bu özellikler sadece beliren yetişkinlikte değil diğer dönemlerde de görülür ancak daha yoğun ve belirgin olarak görüldüğü dönem beliren yetişkinlik dönemidir. Bu dönemde bir yandan ergenlik dönemi ile başlayan kimlik karmaşası devam ederken, diğer yandan da bireyler kimlik oluşumu açısından kendilerini sorgulamakta, kim olduklarını ve yaşamdan beklentilerini aydınlatmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca bireylere aşk ve işle ilgili birçok alana ilişkin olanak sağlayan bir dönem olması kimlik keşfini daha olası kılmaktadır. Bu keşif bireylere kimlikleri ile ilgili bir aydınlanma sağlamakta, keşif sürecinde bireyler kim olduklarına ve hayatta ne istediklerine dair kendilerine ilişkin daha fazla bilgi edinmektedirler (Ergin, 2015). Kimlik edinme sürecinin aynı zamanda bireyler için stres yaratan bir görev olduğu da bilinmektedir.

Kimlik kavramı, Erikson'a (1968) göre bireylerin yetişkinlik öncesinde yani ergenlikte kazanılması gereken bir özelliktir ve genel bir ifade ile bireyin "ben kimim?" sorusuna vereceği yanıttır. Bu dönemde birey, kim olduğunu ve yaşamdaki rolünün ne olduğunu sorgularken ve pek çok şeyi de yeniden biçimlendirmesini gerektiren bir süreç olarak görür. Birey kendisine hedefler belirlerken, cinsellik, kariyeri, dini inançları, ahlak, arkadaşlık ilişkileri ve bunun gibi konularda da çatışmalar yaşamaktadır. Bu karmaşa ve çatışmalar kimlik inşa süreci için gereklidir. Tutarlı bir kimlik duygusu oluşması için önemli olan ise bireyin yaşadığı bu çatışmaların farkında olması ve içsel kimlik duygusunu oluşturabilmesidir. Erikson'a göre içsel kimlik duygusunu geliştirebilmek bireyin kendilerini bir "bütün" olarak algılamasını sağlar. Kimlik duygusu kazanımı aynı zamanda başka insanlarla etkileşim içinde olmayı gerekli kılar.

Kimlik kavramı, grup, ulusal, mesleki, kültürel ve cinsel kimlik gibi öğelerin bir bileşiminden oluşmaktadır. Kimlik kavramını oluşturan temel bileşenlerinden biri cinsel

kimliktir. İnsan iki temel cinsiyetten biri ile dünyaya gelir. Cinsiyet, bireyin biyolojik olarak kadın ve veya erkek olarak dünyaya gelmesidir. Çok sık görülmemekle birlikte interseks de doğumlarda görülebilen bir durumdur. Bu şekilde olan doğumlarda çocuklar kız ya da erkek olarak sınıflandırılmaz. Genetik olarak kadın olan çocuk erkek gibi görülen bir genital organ ile doğabilir ya da genetik açıdan erkek olan çocuk kadın ve erkek genital organları ile doğabilir. Bu arada olma durumu interseks olarak tanımlanır (Danon, 2015).

Cinsiyetlerdeki bu farklılık esasında kadın ve erkek bedenlerinin birbirinden farklı olduğunu gösteren fiziksel ve kimyasal farklılıklarla ilgilidir (Çakırlar ve Delice, 2012). Cinsel kimlik gelişimi yaşamın ilk yıllarından itibaren oluşmaya başlar. Daha sonra birey içinde bulunduğu toplumda toplumsallaşma sürecine girer ve cinsiyet kimliklerinin gereklerini yerine getirmesi beklenir. Erkek veya kadın cinsiyeti ile özdeşleşme duygusu cinsel kimliği oluşturur. Cinsel yönelim (Sexual Orientation) ise cinsel kimlik gelişiminin bir bileşenidir. Amerikan Sağlık Örgütü (APA)'ya (2008) göre insanların cinsel yönelimi erkeklere, kadınlara veya iki cinsiyete de yönelik olabilir. Bu yönelim ve duygusal olabileceği gibi romantik veya cinsel çekiciliği de ifade edebilir. Özsungur (2010), bu yönelimi bireyin cinsel hislerini ya da duygusal hislerini herhangi bir cinse karşı hissetmesi ya da herhangi bir cinsiyet tarafından cinsel anlamda uyarılması olarak tanımlamaktadır. Cinsel yönelimin kişiyi hem karşı cinsine hem de aynı zamanda hemcinsine duygusal ya da cinsel olarak bir şeyler hissetmesine neden olan kişisel bir nitelik olduğu söylenebilir. Bu hisler “karşı cinsellik (heteroseksüellik), eşcinsellik (homoseksüellik), biseksüellik (her iki cinse de ilgi duyma)” olmak üzere genellikle üç başlık altında toplanır. Eşcinsel bireylerin cinsel yönelimi kadınlar için kadınlara, erkekler için ise erkeklere yöneliktir. Erkeklerin erkeklere yönelmesi “gey” ve kadınların kadınlara yönelmesi “lezbiyen”, her iki cinse yönelenler ise “biseksüel” olarak tanımlanır ve (LGB) kelimeleri ile ifade edilir. Bu cinsel yönelimler eşcinsellik kavramı içinde yer edinirler (Yüzgün, 1986). Son yıllarda eşcinsellik ile ilgili yapılan araştırmalar artmakla beraber, eşcinselliğin bir hastalık olduğu düşüncesinden de uzaklaşmıştır. Amerikan Psikiyatri Birliği ilk olarak 1973'te DSM-III tanı kategorisinden ‘homoseksüelite’ tanı sınıfını kaldırmıştır. Böylelikle eşcinsellik bir psikiyatrik rahatsızlık olarak görülmemeye başlanmıştır. Eşcinselliğin hastalık değil cinsel yönelim farklılığı olduğu söylenebilir. Bireyler cinsel arzuları hangi cinsiyete yönelik ise içinde buldukları toplumsal cinsiyet yargılarına uygun olup olmadığına bakmadan arzularının yöneldiği tarafı seçmektedir. Bu bir hastalık,

bozukluk olmayıp sadece bir yönelimi ifade etmektedir. Aynı veya karşı cinse duyulan romantik veya cinsel çekim, bireyin istemli bir şekilde yaptığı bir tercih değil, yönelimdir. Cinsel yönelimi ne olursa olsun her birey için bu dönemi sağlıklı bir biçimde sürdürmek ise önemlidir. Bireylerin çocukluk dönemi yaşantıları da bu süreçte ekilidir.

İnsan hayatında ilk çocukluk yılları çok önemli ve bireyin tüm hayatını yönlendirecek bir etkiye sahiptir. Çocuğun çok yönlü gelişimin temelini oluşturabilmesi için içinde yaşadığı toplum sonra da aile ile kurulan iletişim önemli bir yer tutmaktadır. Doğum ile başlayan sosyalleşme süreci, ilk çocukluk döneminde daha belirgin hale gelir. Aile içinde başlayan anne baba-çocuk, kardeş-çocuk etkileşimleri çocuğun sosyalleşme adına attığı il adımlardır. Çocuğun aile içindeki bu etkileşimlerden verimli bir şekilde yararlanabilmesi gerekmektedir ve bu da anne-baba ile kurulan sağlıklı etkileşimler ile mümkündür. Çocuklar kendilerine bakmakta olan anne-baba gibi kişilerle pozitif ilişkiler içinde olmaya gereksinim duymaktadırlar (Öder ve Gülay, 2007). Özellikle de doğumdan itibaren ilk yıllarda anne ve çocuk arasında kurulan ilişkinin, çocuğun sağlıklı bir gelecek sürebilmesi için olumlu ve yapıcı yönde olması gerekmektedir. Anne babanın bireyin doğumundan itibaren çocuk ile arasında kurulan olumlu ya da olumsuz ilişkiye göre çocuk zihninde anne veya babaya karşı algılar oluşmaktadır. Bireyin gelecek hayatındaki ilişkilere de yön verecek bu algı üzerine kurulan Anne-Baba Kabul-Red Kuramı Ronald Rohner tarafından (1966) geliştirilmiştir (Rohner, 2015). İlk olarak Ebeveyn Kabul Red (EKAR) adıyla ileri ortaya koyulan kuram, 2000’li yılların ardından, bir kişinin kurduğu romantik ilişkileri ve kişiler ile olan diğer ilişkileri (öğretmen, kardeş vb.) de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Kuram, ebeveynin gösterdiği kabul veya reddi bazı değişkenler çerçevesinde ele alan bir kuramdır. Buna göre, bireyin çocukken anne ve babasından algıladığı kabul veya red o bireyin gelecek yaşamında çeşitli alanlardaki gelişimini etkileyecektir (Rohner, 1986). Bu alanlar duygusal, davranışsal ve sosyal bilişsel alanlar olarak gösterilebilir. Kuramın amacı anne-baba kabul-reddinin özelliklerini ve çocuğun üzerinde yarattığı etkilerini ortaya koymaktır (Gülay, 2011).

Anne-baba kabulü, Rohner (1986) tarafından anne ve babaların çocuklarına karşı gösterdiği davranışlar olarak sıcak, şefkatli, ilgili, destek verici ya da sevgi dolu davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Dünyadaki bütün insanların gereksinim duyduğu en temel şeylerden biri de olumlu tepki alma, yani sıcaklık ihtiyacıdır (Rohner ve Khaleque, 2005). Bu temel gereksinimlerin insanların içinde buldukları kültürel

özellikleri, ırklarının ne olduğu, fiziksel özelliklerin nasıl olduğu, sosyal statüleri, hangi dili konuştukları ve hangi coğrafyada yaşadıkları gibi birçok koşuldaki bağımsız olduğu söylenebilir. Ebeveynliğin sıcaklık boyutunda, anne baba, çocuğuna karşı olan sıcaklık ve sevgisini, yani kabulünü sözle veya fiziksel ifadeler ile gösterir. Sıcaklığın fiziksel ifadeleri sarılma anne-babanın öpme, gülümseme, dokunma gibi temas kurarak veya beden dili ile sevgisini çocuğa yansıtır. Çocuğu övmek, onun hakkında olumlu ifadeler kullanmak, şarkılar söylemek, hikâyeye anlatmak ise sıcaklığın sözel ifadelerindedir. Anne veya babanın çocuğa karşı reddedici olması ise çocuğa karşı sıcak davranmayarak sevgi ve ilginin belirgin olarak gösterilmemesidir. Rohner (1986), reddetmenin çeşitli ifade yolları olduğunu ve bunların aşağıda belirtilen şekillerde çıkabileceğini öne sürmüştür:

- a. Anne ve babalar çocuklarından ilgi, sevgilerini ve sevecenliklerini göstermekten kaçınabilirler (soğuk ve duygusuz),
- b. Çocuklarına yönelik düşmanca hisler içinde olup, saldırgan davranabilirler (düşmanca ve saldırgan),
- c. Çocuklarına karşı kayıtsız bir biçimde davranarak onları ihmal edebilirler (kayıtsız ve ihmalci),
- d. Çocuk, dışardan bakıldığında ihmal ediliyor gibi gözükme de, yani ilgisiz davranışlar ya da soğuk tepkiler gözlenme de ana-babalarının kendisini sevmediğini düşünebilir (ayrışmamış red).

Anne-Baba Kabul-Red Kuramının sıcaklık boyutu en çok bilinen ve en fazla kullanılan boyuttur ve bu boyutun temelinde sevginin bulunduğu görülmektedir. Anne-baba, çocuğuna sıcaklık gösterse de çocuğun bu sıcaklığı nasıl algıladığına da dikkat etmelidir.

Anne-Baba Kabul-Red kuramının kontrol boyutunda bir uçta özerklik, bir uçta ise kontrol bulunmaktadır. Kontrol ile kastedilen anne ve babanın çocuğun davranışlarını ne ölçüde kısıtladığıdır. Bazı ebeveynler çocuklarının davranışlarını seyrek olarak kontrol ederler bu ebeveynlerin kontrolü düşük düzeyde olduğu için kuramda izin verici (düşük kontrollü) ebeveyn olarak tanımlanırlar. Bazıları ise çocuklarını ve ne yaptıklarını çok sık kontrol ederler bu ebeveynlerde kontrol yüksek düzeydedir ve kısıtlayıcı olarak tanımlanırlar. Anne babalar çocuklarını genellikle gürültü yapma, düzenli olma, tuvalet eğitimi, beslenme, ahlaki değerler ile ilgili konularda kontrol etmektedir. Bu boyut iki uçludur ve bir tarafında kontrolün hiç olmaması söz konusudur. Bu gibi bir durumda anne babalar çocuklarına hiçbir kural

koymazlar çocuğun ancak temel güvenliğini sağlamak için gerekli koşullar karşılanır. Kontrol boyutunun diğer ucunda ise aşırı kontrol yer alır. Bu uçta, ebeveynler çocuklarına her konuda fazla kural koyarlar ve çeşitli kısıtlamalar ile onları bu kurallara uymaya zorlarlar. Aşırı kontrolcü bir ebeveyn çocuğun davranışlarını sürekli takip ederek esasında çocuğun gelişimsel dönemine uygun becerileri kazanmasının ve özerkliğinin kazanmasının önüne geğmiş olur (Öngider, 2006).

Kimlik duygusu kazanma süreci aslında bütün gelişim döneminde var olan, ancak ergenlik döneminde sorgulama ile belirginleşiip karmaşa devam eden, beliren yetişkinlik dönemi boyunca da devam eden insan hayatındaki en kritik süreçlerden biridir. Bir insanın çocukluk döneminde ebeveyni tarafından kabul görmesinin veya reddedilmesinin kişinin bütün hayatı boyunca etkili olduğu bilinmektedir. İnsan yaşamındaki en kritik dönemlerden biri olan ergenlik ve beliren yetişkinlikte kimlik duygusu kazanma sürecini algılayan anne-baba kabul veya reddinin ne şekilde etkilediğinin önemli olduğu düşünölmektedir. Beliren yetişkinlikteki bireyin kimliğin farklı boyutları ile ilgili yaşadığı karmaşanın yanı sıra cinsel kimlik karmaşası daha yoğun bir şekilde belirginlik gösterir. Birey cinsel yöneliminin ne olduğunun farkına varmaya erken yaşlarda başlasa da, bu yönelimi ifade etme ve kabul ettirme sürecini bir karmaşa olarak ergenlik ile başlayarak beliren yetişkinlik döneminde yaşar. Yaşanan bu süreçte bireyin çocukluktan itibaren anne-babasının hem kendisine yönelik olumlu tutum ve davranışları yani kabulü, bu bunalımlı süreci da daha sağlıklı bir biçimde atlatmasında yön verici olabilir. Yönelimi ne olursa olsun sıcaklık ile karşılaşarak kabul gördüğünü anlayan birey hayatı ile ilgili alacağı diğer kararlar ve atacağı adımlarda daha özgüvenli bir tavır sergileyebilir. Tam tersi durumda ise, birey anne veya baba reddi ile karşılaştığında fırtına ve karmaşa dönemi olan bu süreci sağlıklı bir biçimde yaşaması ve atlatması daha güç olabilir. Cinsel yönelimini ifade etme konusunda da, çocukluktan itibaren algıladığı red durumu bireyin diğer kararlarını dolayısıyla ve kimlik oluşturma sürecini de olumsuz yönde etkileyebilir.

Kimlik duygusu kazanımı süreci her birey için çok önemlidir ancak cinsel yönelimi hemcinsine yönelik olan eşcinsel bireyler bu süreci daha zor yaşayabilmektedir. Çocukluktan itibaren içinde bulunan sosyal çevreden ve en önemlisi anne-babadan red görme, bu süreci zorlaştıran en önemli unsurlardır. Türkiye’de alanyazına bakıldığında eşcinsel bireylerin araştırma konusu olduğu sınırlı sayıda araştırma olsa da eşcinsel bireylerin kimlik kazanım duygusunun ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Cinsel yönelim ayrımı yapmadan, her bireyin yaşadığı

önemli süreçlerden olan kimlik duygusu kazanımı sürecinin incelenmesi gerektiği düşüncesi ise bu araştırmayı yapmaya yönlendirmiştir. Bu araştırma çocuklukta algılanan anne-baba kabul reddinin bireyin gelecek yaşantısında cinsel yönelimi ifade etmesinde ve kimlik duygusu kazanmasında, anne babanın bireyin kimlik gelişimi ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu ortaya koyacaktır. Kimlik duygusu kazanım düzeyleri yüksek olan bireylerin, ailesel özellikler açısından yeni bakış açılarının oluşmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada cinsel yönelimi farklı olan iki katılımcı grubun (eşcinsel ve heteroseksüel) kimlik duygusu kazanım süreçlerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması, algılanan anne-baba kabul-reddi açısından da ilişkisel olarak incelenmesi çalışmanın farklı bir bakış açısı ortaya koyacağı ve yeni çalışmalara veri sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı; ergenlik döneminden sonra ve yetişkinlik döneminden önce olduğu ileri sürülen ve yeni bir yaşam dönemi olarak adlandırılan beliren yetişkinlik dönemindeki farklı cinsel yönelime sahip bireylerin kimlik duygusu kazanımlarının çocuklukta algılanan anne-baba kabul reddi açısından incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlara yanıt aranacaktır. Bu alt amaçlar:

1. Algılanan anne-baba kabul-reddi ve kimlik duygusu kazanımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Bireylerin kimlik duygusu kazanımı;
  - a. Yaş,
  - b. Anne eğitim durumu,
  - c. Baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Algılanan anne-baba kabul reddi cinsel yönelime göre (eşcinsel, heteroseksüel) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Kimlik duygusu kazanımı cinsel yönelime göre (eşcinsel, heteroseksüel) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

İnsan yaşamında yerine getirilmesi gereken çeşitli gelişim görevlerinden biri de kimlik gelişimidir. Kimlik gelişimi yoğun olarak ergenlik döneminde yaşansa da birey doğduğu andan itibaren kimlik temelleri atılmaya başlar ve bu oluşum uzun bir süreci

kapsar. Olumlu bir kimlik kazanım süreci için bireyin içinde bulunduğu çevre önemli bir yere sahiptir. Özellikle de ilk çocukluk yılları bireyin bütün yaşamın etkileyecek bir öneme sahiptir.

Kimlik kazanma sürecini etkileyen çeşitli etkenlerden birisinin de çocukluk dönemi ve çocuklukta anne-babadan kabul-red görme algısı olduğunun düşünülmesi ve bu algının bireyin gelecekteki kimlik duygusu kazanımını nasıl etkilediği konusu bu araştırmayı yapma gereksinimine neden olmuştur. Cinsel yönelim de sağlıklı bir kimlik gelişiminin önemli bir parçasıdır. Günümüz batı dünyasında cinsel yönelim ve eşcinsellik sıklıkla incelenen bir araştırma konusu olsa da ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında bu alanda yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı bir yere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmaların genel olarak cinsel yönelimden bağımsız incelendiği, heteroseksüel bireyler ile daha fazla çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir.

Ülkemizde son yıllarda eşcinsel oluşumların sayıca artması ile birlikte eşcinsel bireylerin toplumda önyargı ve ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir (Orta ve Camgöz, 2018). Cinsel yönelim farkındalığı ortaokul-lise yıllarına denk gelmekte ve eşcinsel bireylerin, heteroseksüel bireylere göre ergenlik dönemini ve kimlik karmaşasını daha zor yaşadıkları düşünülmektedir. İlgili alan yazında yapılan çoğu araştırma heteroseksüel bireyleri gerek psikolojik gerek sosyolojik çeşitli açılardan ele almaktadır. Ancak ülke nüfusunda sayıca önemli bir yere sahip olan eşcinsel bireylerin sosyal ve psikolojik açıdan ele alındığı araştırma sayısının oldukça az olduğu gözlenmektedir.

Bu araştırmada insan yaşamında önemli bir yeri olan kimlik duygusu kazanma süreci algılanan anne-baba kabul-reddi ile birlikte ele alınmıştır. Eşcinsel bireylerin de kimlik duygusu kazanım sürecini nasıl yaşadıklarının araştırılması gerekliliği ve bu konunun önemli olduğunun düşünülmesi araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu süreci de heteroseksüel bireyler ile karşılaştırmalı olarak ortaya koymanın da cinsel yönelimi farklı olan iki grup arasındaki benzerlik veya farklılıkları belirlemek açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bütün bunların yanında bireylerin cinsel yönelimi ne olursa olsun kimlik kazanımlarının algıladıkları anne-baba kabul-reddine göre incelenmesinin bütüncül bir bakış açısı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, bu çalışma eşcinsel ve heteroseksüel bireylerin kimlik gelişimindeki farklılaşmayı ortaya koymak açısından önemlidir.

Sınırlılıklar

Araştırmada, Ankara ilinde 2018-2019 eğitim öğretim bahar yarıyılında üniversitede öğrenim gören bireyler araştırma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcılar, cinsel yönelim olarak heteroseksüel, gey ve lezbiyen (LG) bireylerle sınırlıdır, biseksüel bireyler araştırma grubunda bulunmamaktadır. Katılımcıların cinsel yönelimleri ile ilgili verecekleri yanıtlar kendi verdikleri bilgiler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Cinsel Yönelim: Cinsel yönelim kavramı, bireyin hangi cinsten kişilere duygusal veya cinsel ilgi duyduğunu ifade etmektedir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın içeriğini oluşturan beliren yetişkinlik, anne-baba kabul- red kuramı, kimlik duygusu kazanımı ile cinsel yönelim konularında kuramsal ve kavramsal açıklamalara yer verilecektir.

Beliren Yetişkinlik

Gelişen ve değişen dünyada son elli yılda meydana gelen gerek sosyal gerekse ekonomik değişimlerle birlikte ergenlik döneminin başlangıcı daha erken görülmeye başlamış ve onlu yaşların başına doğru kayma göstermiştir. Ergenlik döneminde meydana gelen bu değişim bir sonraki dönem olan yetişkinlik döneminde de değişimlere neden olmuştur. Altı dönem (doğum öncesi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık) olmak üzere sınıflanan gelişim dönemlerine ek olarak ergenlik sonrası ve yetişkinlik öncesinde yeni bir dönemin varlığı kendini göstermeye başlamıştır.

İlk kez Amerikalı Gelişim Psikoloğu Jeffrey Jensen Arnett tarafından ortaya atılan “Beliren Yetişkinlik (Emerging Adulthood)” kavramı, ergenlik ve yetişkinlik dönemi arasındaki süreyi (18-25 yaşlar arası) kapsayan yeni bir kavram olduğu söylenebilir (Arnett, 2000). Arnett, 1994 ve 1998 yıllarında yazdığı makalelerde beliren yetişkinlik döneminin varlığına ilişkin tespitlerde bulunmuş, bu dönemi genel anlamda tanıtmıştır ve 2000 yılındaki makalesinde bu döneme “beliren yetişkinlik” ismini vermiştir. 2004 yılında yayımlanan kitabında da kuramını tam olarak ortaya koymuştur.

Arnett’in kuramından önce uzun yıllar boyunca gelişim psikolojisi alanında ergenliğin bitimi ve yetişkinliğin başlangıcı üzerine yetişkin olmanın, yetişkinlik rollerinin üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda, yetişkin olmanın belirleyicisi olarak kabul edilen 5 temel özellik öne çıkmaktadır. Bunlar; eğitim hayatını tamamlama ile başlayan, evden ayrılma, iş hayatına atılma, evlenme ve çocuk sahibi olma ile devam eden yetişkin rollerinden oluşan özelliklerdir. Arnett’e göre İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya koşulları değişmeye ve bununla birlikte yetişkin rollerinin ne olduğu üzerine değişimler yaşanmaya başlamıştır. Ortaya çıkan bu

değişiklikler 18-29 yaşlar arasındaki bireylerin gelişimlerinde köklü bir değişiklik yaşanmasına neden olmuştur (Arnett, 2000). Bu yaş dönemindeki bireylerin belirleyici temel özellikleri de değişerek yerini “arada kalmışlık hissi, kimlik arayışı, sonsuz olanaklar, kendine odaklanma, istikrarsızlık” gibi özelliklere bırakmıştır.

Yetişkinlik ölçütleri genel olarak bu şekilde ifade edilse de kültürlere göre değişiklik gösterdiği bir gerçektir. Pek çok farklı kültür ve toplumsal yapıda yetişkinliğe başlamanın koşulu eğitim hayatını tamamlama, iş hayatına başlama, evlilik, ana-baba olma gibi ölçütlerle belirlenir (Arnett 2003). Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, eğitim süresinin uzaması yirmili yaşlarda gençlerin yetişkinlik dönemi görevlerinden olan evlilik düşüncesini ötelemelerine ve anne babalık rollerini üstlenmemelerine neden olmaktadır. Bu durum bu rollerden kaçmak, anne baba olmak istememek demek değil, sadece bu roller için bir ertelemenin olduğunu göstermektedir. Arnett’e (2000) göre bu süreçte, genç bireyler yetişkin olmayı ve anne baba olmayı nasıl algılandığı konusunda değişimler yaşamışlardır. Toplumsal kargaşa, kıtlık ve ekonomik bunalım olan dönemlerde genç insanlar evliliği düzen kurmak olarak algılanırken günümüz gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarında genç insanlar, evliliği ve evliliğin beraberinde getireceği sorumlulukları farklı görmektedirler. Son zamanlarda onlu yaşların sonunda ve yirmili yaşlar boyunca, evlenme ve çocuk sahibi olma fikri genç insanlara cazip gelen özellikler yerine; kaçınılması gereken bir durum olarak görünmektedir (Atak, 2005). Bu süreç olumlu anlamda gençlerin kalıcı yetişkin görevleri almak zorunda kalmadan potansiyel kimlik alternatiflerini keşfetmekte özgür oldukları bir dönem olarak görülebilir. Bir diğer yandan bireysel ve çevresel bağlamda birçok değişiklik yaşanan bu süreçte, beliren yetişkinlik döneminin yalnızca olumlu etkileri olduğunu söylemek yeterli olmayabilir. Örneğin, ergenlik dönemini iyi geçirmemiş bir birey, beliren yetişkinlik dönemini yeni bir başlangıç olarak değerlendirerek ruhsal sağlığında bir iyileşme yaşayabileceken bunun tersinin de geçerli olduğu durumlar olabilir. Ergenlik dönemini iyi geçiren bir birey beliren yetişkinlik dönemi ile birlikte destek sistemlerinin azalabilir ve zor şartlar altında kalabilir. Bu anlamda ergenlik sonrası ve yetişkinlik öncesi olan bu dönem, Erikson’un (1968) ortaya attığı psikososyal moratoryumun da bir uzantısı olarak da görülebilir (Schwartz, Côté ve Arnett, 2005). Kısacası bunun gibi bireysel ve çevresel etmenlerin beliren yetişkinlik döneminin heterojen yapısına katkı sağladığı da söylenebilir (Schulenberg ve Zarrett, 2006). Beliren yetişkinlik döneminin yaşam sürecine uygunluğu, kendine özgü özellikleri, heterojen yapısı ve bu süreçte elde edilen bütün

kazanımlar oldukça önemlidir ve günümüzde araştırmacılar tarafından büyük ilgi görmektedir (Yüzbaşı, 2012).

Yetişkinlik ve yetişkinliğin vereceği sorumluluk güven duygusu içermektedir ancak özgürlüğün sonu olduğu düşüncesini de beraberinde temsil ettiği için erteleme yoluna da gidilebilir. İşte bütün bu belirtiler yeni bir dönemin varlığını işaret etmektedir (Arnett, 1994). Son elli yılda evlenme ve çocuk sahibi olma yaşında ani bir yükseliş yaşanmıştır. Buna bağlı olarak oluşan bu yeni yaşam dönemi, bireylerin yetişkinliğe geçiş öncesinde bilişsel, duygusal ve davranışsal değişimler yaşadığı bir gelişimsel dönem olup beliren yetişkinlik dönemi olarak adlandırılır (Arnett, 2000). Beliren yetişkinlik, ne ergenlik ne de tam yetişkinlik olmayıp ikisi arasında bulunan uzun bir dönem olarak da açıklanmaktadır (Bleidorn ve Schwaba, 2017).

Beliren yetişkinlik dönemini hem kendisinden önce gelen ergenlik döneminden, hem de kendisinden sonra gelen yetişkinlik döneminden ayıran özellikler vardır ve bu dönemdeki bireylerin kendilerine has bir takım belirleyici özellikleri bulunmaktadır

Beliren Yetişkinlik Döneminin Temel Özellikleri

Beliren yetişkinlik dönemi, diğer gelişimsel dönemler gibi kendine özgü özellikleri olan bir dönemdir. Bu özellikler, beliren yetişkinlik dönemini ergenlik ve genç yetişkinlik döneminden ayırmaktadır. Arnett'e (2004) göre beliren yetişkinlik döneminin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Beliren yetişkinlik, dünya görüşünde, aşk ve iş hayatında farklı seçeneklerin araştırıldığı bir *kimlik arayışı* dönemdir.
- 2- Beliren yetişkinlik *değişkenlik* dönemidir.
- 3- Beliren yetişkinlik hayatı boyunca bireyin *kendine en çok odaklandığı* yani, daha çok kendi ile baş başa kaldığı dönemdir.
- 4- Beliren yetişkinlik ne ergenlik ne de yetişkinlik dönemidir; ikisi arasında kalan bir geçiş ve kendini *arada hissetme* dönemidir.
- 5- Beliren yetişkinlik, bireylerin farklı kararlar alıp hayatlarını değiştirebilecekleri, olanakların da çok fazla olduğu bir *fırsatlar* dönemidir.

Kimlik Arayışı Dönemi

Beliren yetişkinlik bir yaşam dönemidir ve aşk hayatı iş hayatı ve dünya görüşü olmak üzere üç şekilde kimlik keşfini gerektirir (Reifman ve Arnett, 2007). Bu

alanlardaki karar verme süreci ergenlik döneminde başlamaktadır. Örneğin ergenlik döneminde kurulan ilişkiler daha kısa süren ve deneme niteliğinde olan ilişkilerdir. Beliren yetişkinlik döneminde kurulan ilişkilerde ise aşkta yakınlık artmakta ve daha uzun süreli, daha derin ilişkiler kurulmaktadır. Ergenlikte daha yüzeysel olan duygular bu dönemde yerini gerek fiziksel gerek duygusal olarak daha da derin ilişkilere bırakmaktadır. Ergenlikte flört ilişkileri partilerde, buluşmalarda ve danslarda kurulmakta ve anlık mutluluklar esas görülmektedir. Bireyde “şimdi ve burada kimle birlikte olmaktan mutlu olurum?” düşüncesi hâkimken, beliren yetişkinlerde “hayatımı nasıl birisi ile geçirmek istiyorum?” gelecek odaklı düşüncesi daha önemli bir yer tutmaktadır (Arnett 2000).

Kişiliklerine ve beklentilerine uygun bir eğitim alan beliren yetişkinler bu dönemde yine kendilerine göre bir iş arama çabasına girmektedirler. Ergenlik döneminde yapılan deneme nitelikli iş tecrübelerinden farklı olarak daha ciddi bir arayış söz konusudur. Ergenlikte yapılan iş denemeleri daha çok gelecekte yapılacak meslek odaklı olmayıp, para kazanma veya boş zamanların değerlendirilmesi şeklindedir. Beliren yetişkinlik döneminde ise yapacakları işten haz alma, doyuma ulaşma beklentileri ile iş deneyimleri gelecekte çalışmak istedikleri iş alanını keşfetmeye yöneliktir. Beliren yetişkinler bir yandan kendilerini tanımaya çalışırken, bir yandan da hayatın hangi alanında daha başarılı olabileceklerini düşünmekte, kendi yetenek ve ilgilerini keşfetmeye çalışmaktadırlar. Bu da onlara yaşamlarında yapacakları uzun süreli işi bulmak adına adımlar atarak, kendi kişilik yapılarına uygun bir iş bulmak için temel hazırlamaktadır. Bu dönemde, iş alanında cevabı aranılan soru “hangi işte başarılı olabilirim ve uzun vadede nasıl bir işten doyum sağlayabilirim?” sorusudur (Arnett, 2004). Kalıcı bir iş alanında yer edinerek iş yaşamına girmek, beliren yetişkinlik döneminin bir özelliği olan istikrarsızlığı da sonlandıracaktır.

Beliren yetişkinlik döneminde kimlik oluşumunun önemli parçalarından biri de kişinin dünya görüşünde meydana gelen değişikliklerdir. Üniversite eğitimine başlayan birey, bu sayede farklı kültür ve çevrelerden bireyler ile bir araya gelmekte, kendi görüşlerinin yanı sıra farklı diğer görüşlerin de olduğu bir ortamda bulunmaktadır. Bu dönemde ortaya koyulan dünya görüşü, aslında ergenlik ve çocukluk döneminde öğrendiklerinin bir yansımasıdır. Üniversite hayatı boyunca keşfeden ve farklı görüşler ile karşılaşan birey, üniversite eğitiminin sonlarına doğru kendine uygun olan dünya görüşüne karar verebilmektedir.

Değişkenlik Dönemi

Beliren yetişkinlik dönemi aşk ve iş alanında kimlik keşfi ile denemelerin yapıldığı dolayısıyla oldukça yoğun ve dolu geçen, ancak kendi içinde pek çok değişkenliğin de yaşandığı bir dönemdir (Arnett, 2004). Bu keşif esnasında belirlenen yön sıkça değişir, çizilecek birden çok yol olduğunu bilinmektedir ve seçilecek yol yine bireyin kendisi tarafından belirlenecektir. Bu karar verme sürecinde birey kendine yönelmiştir ve kendileri hakkında yeni bir şeyler keşfetmekte ve öğrenmektedirler. Böylelikle gelecekleri ile ilgili daha sağlam adımlar atarlar. Değişkenlik döneminde sadece iş ve aşk konusunda değil yaşanan yer konusunda da değişiklikler yapılır. Kendi başına yaşama ve var olan ev arkadaşını değiştirme, partner ile aynı evi paylaşma, şehir dışına taşınma gibi kararlar da değişkenlik göstermektedir (Arnett, 2000). Beliren yetişkin bu farklı deneyimleri yaşarken ergenlik döneminde yaşadığı bir takım sıkıntılar geride kalmıştır ancak stres kaynağı bu dönemde “değişkenlik” gibi gözükabilir. Ancak her ne kadar bu değişkenlik olumsuz bir nitelikte gibi görünse de, yapılan araştırmalar bu dönemdeki bireylerin farklı deneyimlerle yüzleşmelerine rağmen geleceğe yönelik olumlu bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir.

Kendine Odaklanma Dönemi

İnsanlar hayatın çeşitli dönemlerinde diğer insanlara bağlı olarak yaşamaktadırlar. Örneğin çocuklar ve ergenler anne babalarından en az biri ile yaşamakta, yetişkinler ise çocuk, ev, iş sorumluluğu ile hayatlarını sürdürmektedirler. Beliren yetişkinler ise bu sorumlulardan uzak, kendine odaklı oldukları bir yaşam sürmektedirler. Kendi başına olmanın, kararlarında özgür olmanın, kısacası kendine odaklanmanın en belirgin görüldüğü dönem beliren yetişkinlik dönemidir. Birey yaşayacağı ev ve ev arkadaşı, yaşayacağı şehir, yapacağı iş, harcayacağı para gibi konularda karar verme özgürlüğüne sahiptir. Bireyler kendileri ile ilgili konularda kendilerini geliştirirken kim olduklarına ve hayattan ne istediklerine dair daha çok düşünerek böylece yetişkin olma yolunda da bir temel oluşturmaya başlamış olurlar (Atak ve Çok, 2010).

Arada Hissetme Dönemi

Ergenlik sonrası ve yetişkinlik öncesi dönemde bulunan beliren yetişkinler, bu ara dönemde değişkenlik içindedirler ve bu durum da arada hissetme özelliğini

beraberinde getirir. Birey artık ne ergenler gibi ailesi ile birlikte yaşamakta ne de yetişkinler gibi evli ve çocuklu bir hayat sürmektedir. Bu dönemde beliren yetişkin, seçenekleri aramakta, ergenliğin sınırlamalarından ve yetişkinliğin ise sorumluluklarından uzak bir şekilde arada kalmış bir vaziyette ne ergen ne yetişkindirler. Neden yetişkin olmadıkları, geçiş döneminde oldukları konusunda önemli görünen üç unsur sorumluluk üstlenebilmek; bağımsız kararlar alabilmek ve ekonomik açıdan bağımsız olabilmektir.

Fırsatlar Dönemi

Bu dönem, üniversite hayatının bitişi ile hayallerini ve bireyin ideallerini gerçekleştirme için çeşitli olanakların bulunduğu bir fırsatlar dönemidir. Bu dönemde kurulan hayaller ergenlik ve çocukluk döneminden farklı olarak daha gerçekçi ve geleceğe dönüktür. Örneğin, bir beliren yetişkin bir ergen gibi ünlü bir şarkıcı olmak yerine kendi kimliğine uygun ve kendine haz verecek bir iş bulmak ya da hayatını paylaşacağı bir eş bulmak gibi hayaller kurmaktadır (Arnett, 2007). Bu dönem bireylerin hayatlarını istedikleri yönde ilerletebilmeleri için ideal bir süreçtir. Her bireyin bu dönem öncesi yetiştiği aile ve çevre olanakları farklıdır. Olumsuz aile koşullarında yetişmiş olan bireyler bu döneme geldiklerinde kendilerine daha sağlıklı koşullar yaratabilme fırsatı olarak görebilirler. Normal aile koşullarında yetişmiş olanlar için de bağımsız kimlik kazanma, nasıl bir kişi olacağına karar verebilme ve yaşamını istediği gibi yönlendirme olanaklarının olduğu bir dönem olarak görülebilir (Arnett, 2006). Her iki durumda da hayata yeni bir yön verme, farklı seçenekleri deneme, koşulları iyileştirme imkânları bulunmaktadır.

Türkiye’de Beliren Yetişkinlik Çalışmaları

Türkiye’de 2005 yılına kadar beliren yetişkinlik kavramı ele alınmamıştır. Avrupa ve Amerika’daki toplumsal değişimler gibi değişimlerin son 20 yılda Türkiye’de de yaşanması, beliren yetişkinliğin sorgulanması gerekliliğini doğurmuştur. Arnett’in ortaya koyduğu beliren yetişkinlik kavramı Türkçe kaynaklarda ilk kez Atak’ın (2005) çalışmasında karşılık bulmuştur. Çalışmada ilk olarak “emerging adulthood” kavramının ortak ve tam bir Türkçe karşılığı gerekliliği düşünülmüştür. Bunun için de İngiliz dili ve sosyal bilimler alanlarından akademisyen ve öğrenciler ile birlikte çalışılmıştır. Sonuç olarak “beliren yetişkinlik”, “ortaya çıkmakta olan

yetişkinlik”, “yeşeren yetişkinlik” ve “ortaya çıkan yetişkinlik” gibi öneriler arasından “beliren yetişkinlik” kavramının uygun olduğuna karar verilmiştir. Daha sonra, öncelikle Türkiye’de bireylerin demografik özellikleri incelenmiştir. Ortalama evlilik yaşı, eğitimin tamamlanma yaşı ve iş hayatı durumları ele alınan özelliklerdir. Türkiye’de ilk nüfus sayımından bugüne kadar olan nüfus artışından, en son nüfus sayımından elde edilen bulgular doğrultusunda 18-25 yaş arasındaki bireylerin özellikleri ele alınarak; kuramsal ve görgül bir değerlendirme ile Türkiye’de beliren yetişkinlik döneminin olup olmadığı araştırılmıştır (Atak,2005).

Arnett (2007); günümüzde gelişmekte olan ülkelerde beliren yetişkinlik şehirli orta sınıf bireylerde görüldüğünü, ve bu ülkelerin ekonomileri geliştikçe beliren yetişkinlik dönemi de daha yaygın hale geleceğini öne sürmüştür. Bu noktadan hareketle, Türkiye’de özellikle 1950’lerden sonra hızlı bir kentleşme ve olumlu ekonomik gelişmeler sürecine girildiği, kentte yaşayan bireylerin sayısı hızla artış gösterdiği bilinmektedir. Beliren yetişkinlik döneminin sosyo-ekonomik olarak gelişmiş bölgelerde yaşandığı düşünüldüğünde, kentlerde yaşayan genç nüfusun bu dönemi yaşaması daha muhtemel gözükmektedir. Yoğun bir genç nüfusa sahip olan gelişmekte olan ülkemizde, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) “İstatistiklerle Gençlik 2017” araştırmasına göre, geçen yıl itibarıyla Türkiye nüfusunun yüzde 16,1’ini 15-24 yaş grubundaki genç nüfus oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun yoğunluğunun yüksek olması ve kentlerde yaşıyor olması, ülkemizde de bu dönemin varlığının göstergelerinden biridir.

Bununla birlikte, ülkemizde zorunlu eğitim sistemi ile birlikte 15 yaşın altındaki çoğu kız ve erkek çocuğun eğitime devam ettiği bilinmektedir. Son yıllarda artan üniversite sayısı ve üniversite sınavını kazanma oranlarına bakıldığında geçmiş yıllara oranla pozitif yönde değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Mevcut üniversitelerin farklı illerde bulunması, il dışında yetişmiş bireylerin farklı deneyimler edinmeleri için iyi bir fırsattır. Bireyler böylelikle daha önce yaşamadıkları deneyimleri yaşayabilir, farklı görüşteki kişiler ile karşılaşabilir ve böylelikle kendilerine ait bir dünya görüşü geliştirmede geniş bir perspektiften bakabilirler. Türkiye’de lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin, eğitimlerini tamamlama yaşı ortalamasının artmasına bağlı olarak; son yıllarda ilk evlilik yaşın da yükseldiği gözlemlenmektedir. 2017 istatistik verilerine göre ortalama ilk evlenme yaşı, erkekler için 27,7, kadınlar için 24,6 olup, erkek ile kadın arasındaki ortalama ilk evlenme yaş farkı ise 3,1 yaş olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2016). Tüm bu istatistikler göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de son dönemlerde

yaşanan kentleşme, yükseköğretime devam eden kişi sayısının artması ve buna bağlı olarak evlilik ve çocuk sahibi olma yaşının yükselmesi bireylerin beliren yetişkinlik dönemini deneyimlemeleri için fırsat yarattığı düşünülmektedir (Uyar, 2019).

Atak ve Çok (2010), yaptıkları araştırmada Türkiye’de ise bu dönemin var olduğunu ve 19–26 yaş arasında yaşanıyor olduğunu ortaya koymuşlardır. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin yetişkinlik ölçütü olarak da en çok “kendi sorumluluğunu almak ve bağımsız kararlar verebilmek” özelliklerine önem verdikleri belirlenmiştir.

Anne-Baba Kabul-Red Kuramı

Anne, baba ve çocuk etkileşiminin yanı sıra ‘anne baba kabulü’ konusunun da batılı psikologlar tarafından ilgilenilmeye başlanması ile ebeveyn davranışlarının ölçülmesi konusunda çalışmalar başlamıştır. Anne-baba kabul-reddi ile ilgili çalışmalar 1890 yıllarında başlamış ve ilk olarak psikanalitik kuram içerisinde yer almıştır. Daha sonra konu ile ilgili çalışmalar sosyal öğrenme üzerine çalışan kuramcılarının da dikkatini çekmiştir (Kavak, 2013). Psikoloji ve antropoloji üzerine çalışmaları olan Amerikalı kuramcı Rohner, 1960 yılında yaptığı yüksek lisans çalışmalarında ebeveyn kabulünün kültürlerarası karşılaştırılması konusunu ele almış ve bu konu ile ilgili ilk çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışmanın verileri, Kore, Hindistan, Kanada, İsveç, Meksika, Porto Riko gibi ülkelerden alınan örneklerle birçok bilim adamı tarafından toplanmıştır. Daha sonra Anne-Baba Kabul-Red Kuramı Rohner tarafından 1966’da yılında geliştirilerek, 1975 yılında yayınlanmıştır (Rohner, 2016). İlk olarak Ebeveyn Kabul Red (EKAR) adıyla ortaya atılan kuram, 2000’li yıllardan sonra genişletilmiştir. Kapsamı ise diğer önemli kişilerarası ilişkileri (öğretmen, kardeş vb.) de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Kuram evrensel bir bakış açısı benimsemiştir ve kurama göre dünyaya gelen bir bireyin temel bakım ihtiyaçlarını uzun süreli olarak üstlenmiş kişi "ebeveyn" kabul edilmektedir. Kurama göre ebeveyn, bir çocuğun annesi, babası büyükanne ve büyükbabası da olabilirken; başka bir akrabası veya çocuğu evlat edinmiş bir kişi de olabilmektedir (Rohner, 2004).

Anne-baba kabul-red kuramı, bireylerin anne veya babadan algıladığı kabul veya reddin çocuklar üzerindeki olası etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu etkiler davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutlarda olabilir. Çocukluk yaşantısı etkileri bireyin yaşamı boyu devam etmektedir. Kurama göre dünyadaki tüm insanların kendileri için

önemli gördükleri kişiler vardır ve bu kişiler tarafından sevmeye ihtiyaçları vardır. Başka bir ifadeyle kuram, insanların olumlu tepkiler almaya gereksinim duydukları temel varsayımıyla hareket etmektedir (Rohner ve Pettengill, 1986). Bu gereksinim insanların kültürleri, ırkları, dinleri, dilleri, statüleri ve yaşadıkları coğrafya gibi özelliklerinden ayrı düşünülmemekte ve genel olarak tüm insanlıkta bulunduğunu öne sürmektedir (Rohner, 1986).

Kuramın genel olarak odaklandığı, anne ve babanın çocuk ile etkileşimi, bu etkileşimin niteliğinin nasıl olduğu, yani kısaca ebeveynin çocuğuna karşı olan duygularını ne şekilde ifade ettiği (Özyavru, 2008).

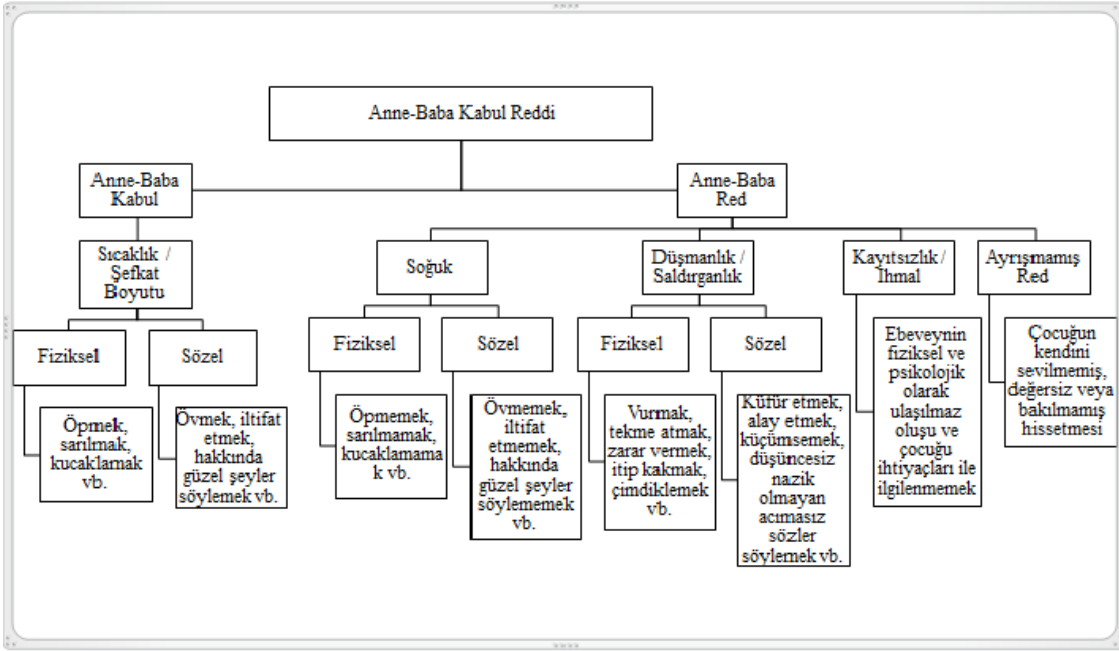
Anne Babalığın Sıcaklık Boyutu

Tüm insanlar için, kendilerini yetiştiren kişiler tarafından ilgi, sevgi ve sıcaklık görmek önemlidir. Dünyaya gelen bir çocuğa bakım veren, ona sevgisini, ilgisini verecek kişiler genelde anne babalardır. Anne baba çocuğa karşı sıcaklığını yani sevgisini fiziksel veya sözel olarak çocuğu överek, destekleyici ifadeler kullanarak, ona şarkılar söyleyerek veya hikâyeler anlatarak gösterebilir. Bunlarla birlikte çocuğun bakımı üstlenme, ona sevgi gösterme gibi davranışlar, anne-babanın çocuklarını kabul ettiğini gösteren ifadeleridir. Şekil 1’de bu ifadeler daha ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Anne babalığın sıcaklık boyutu, ebeveynlerle çocuk arasındaki ilişkinin nasıl olduğu ve onların çocuklarına olan hislerini ifade ederken izledikleri yol ile ilgilidir (Candan, 2006). Sıcaklık boyutunda çocuk ile kendisine bakım veren kişiler arasında görülen davranışsal boyutun yanı sıra bu etkileşimin çocuğun zihninde oluşan tasarımlarına işaret eder. Yani çocuğun zihninde oluşan sevilme, kabul görme algıları da önemlidir. Sıcaklık boyutu iki uçlu olarak ele alınmaktadır. Olumlu ucunda çocuğa gösterilen sevgi, ilgi, şefkat, yakınlık yani “kabul etme” bulunurken, olumsuz ucunda bu duyguların olmadığı, hatta çocuğu incitecek duyguların belirgin olarak sergilendiği “reddetme” yer alır.

Rohner’a (1986) göre anne ve babalar çocuklarına karşı reddedici bir tutum içinde de olabilmektedirler. Bu reddedici olma durumu ise dört şekilde olabilir: (1) anne babalar çocuklarına karşı sevgisiz, soğuk ve duygusuzca yaklaşabilirler; (2) davranışlarında soğuk davranıp duygusuz, düşmanca ve saldırgan yaklaşabilirler; (3) çocuklarına karşı kayıtsız kalıp ihmalkâr davranabilirler; son olarak da (4) dışardan

bakıldığında bariz bir ihmal veya düşmanlık gözlenmese de anne babaları tarafından sevilmediklerine inanabilirler (“ayrışmamış red”).

Şekil 1: Anne Babalığın Sıcaklık Boyutu

Rohner ve Khaleque (2012), s.5

Ayrışmamış reddetmede, görünürde belirgin bir şekilde anne veya baba tarafından saldırganlık, düşmanlık, ihmal ve kayıtsızlık gibi davranışsal belirti olmasa da çocuk anne ve babası tarafından sevilmediğine veya onların umurunda olmadığına inanabilmektedirler.

Rohner kuramında duygu ve davranış açısından dört boyut ele almıştır. İlk önce düşmanlık ve saldırganlık ile kayıtsızlık ve ihmal arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Düşmanlık ve kayıtsızlık içten gelen duygulardır ve bunlar davranışlara saldırganlık ve ihmal olarak yansımaktadır. Düşmanlık içeren duygular saldırganca davranmaya neden olurken kayıtsızlık içeren duygular da ihmale neden olmaktadır. Ancak kayıtsız davranma ile ihmalkârlık arasındaki ilişki düşmanca davranma ve saldırganlık arasındaki ilişkiden farklıdır; çünkü çocuklar anne babaları tarafından kayıtsız davranışlardan farklı pek çok nedenden dolayı da ihmal edilebilmektedirler (Pektaş, 2015).

Anne babalar davranışlarında çocuklarına soğuk davranıp duygusuz, düşmanca veya öfkeli yaklaşabilirler. Saldırgan davranışın temelinde öfke duyma, kızgınlık hissetme nefret duyguları bulunmaktadır. Bazı anne babalar ise tahammülsüz, kayıtsız kalarak çocuklarına ihmalkâr yaklaşabilirler. İhmal, kayıtsızlık duygusunun davranışa

yansımış halidir. Çocuklara hissedilen öfke ile baş edebilmek için onları ihmal etmek, görmezden gelmek bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bütün bu davranışlar ne şekilde gösterilirse gösterilsin çocuklar tarafından kendilerini sevilmemiş veya istenmiyormuş olarak algılamalarına neden olabilir. Anne baba tarafından reddedilme durumu anne baba tarafından sergilenmese dahi çocukta oluşan algı bundan farklı olabilir. Bu ayrışmamış reddetmedir ve anne baba öyle olmamasına rağmen çocuğun zihninde oluşan algı anne veya babasının kendisini sevmediği, onların umurunda olmadığı, onlar tarafından ihmal edildiği kısacası onlar tarafından sevilmediği yönündedir (Rohner, 1986).

Anne Babalığın Kontrol Boyutu

Ebeveynliğin çocuk gelişimi üzerindeki etkileri oldukça önemlidir. Bu etkilerden birisi de anne baba kontrolüdür ve özellikle çocuğun ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki etkilerinin önemi büyüktür. Rohner (1985) kuramında ebeveyn kontrolünü iki uçlu bir uzantı olarak ele almıştır. Bu iki ucun birinde aşırı izin verici tutum diğerinde de ile kısıtlayıcı ebeveyn davranışları bulunmaktadır. Kontrol etmek ile anne babanın çocuğun davranışları üzerindeki etkisi, yani onu ne derecede sınırladığı veya kısıtladığı kastedilmektedir. Anne babalar çocuklarını en çok tuvalet eğitimi konusunda, ahlaki değerler, evde yapılması gereken görevler, düzenli olma, itaatkâr davranma ve saldırganlık konularında kontrol etmektedirler (Gültekin, 2011).

Anne-baba kabul-red kuramının kontrol boyutu iki uçludur, bir ucunda kontrol bir ucunda ise özerklik bulunmaktadır. Düşük düzeyde kontrolde izin verici tutum söz konusudur ve çocuğun davranışlarını nadiren kontrol edilmektedir. Yüksek düzeyde kontrolde ise çocuğun davranışlarını sıklıkla kontrol eden bir anne baba tutumu söz konusudur. Bu boyutun bir ucunda ise kontrolün yok denecek kadar az veya çok az olması yer alır. Çocuğun genel güvenliği veya sağlığı için gerekli olan koşullar sağlanır ancak koyulması gereken kurallar konusunda eksiklikler bulunur. Yönlendirici olunması gereken yerlerde karar bütünüyle çocuğa bırakılır. Aşırı kontrolde ebeveynler çoğu durum ve konuda çocuğa kısıtlama getirir ve onu bunlara uymaya zorlar. Çocuğun alması gereken kararlarda yardımcı olmak yerine doğrudan karar verme, çok fazla kural koyma ve bu kurallara uyulmasına direktme, farklı ortam ve durumlarda kısıtlamalar getirme gibi bir tutum sergilenir. Bu tür bir yaklaşım da çocuğun anne babası olmadan

belli beceriler kazanmasını, kendi kararlarını vermesini, kendi kurallarını oluşturmasını kısacası özerklik oluşturmasında engelleyici rol üstlenir.

Fenomonolojik Yaklaşım

Rohner, kuramında insanların yaşadıkları olaylardan daha çok onların bu yaşanılanları nasıl algıladığı ve anlamlandırıldığının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Anne-baba kabul-red kuramında fenomonolojik yaklaşıma göre reddedilme belli bir yargı değeri taşımamaktadır. Diğer bir ifade ile anne babaların reddedici olduğu, aslında çocuğun algısından ibarettir. Çocukları tarafından reddedici olarak algılanan anne babaların düşmanca ya da kabul edici oldukları davranışları ile gözlenemeyebilir çünkü sevgi gösterme de reddetme de davranışın tam olarak ortaya koyulmuş bir niteliği değildir. Burada önemli olan şey, red görmenin çocuğun öznel yaşantısından ibaret olduğudur. Anne ve babanın çocuğuna yönelik tutum ve davranışlarının etkisinin çocuğun zihninde var olmakta ve yine onların öznel dünyasında şekillenmektedir (Özyavru, 2008). Bu nedenle çocukluk döneminde anne baba davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisinin yadsınamaz olduğu söylenebilir.

Fenomenolojik yaklaşıma göre ebeveynin çocuğa yönelik davranışı ile çocuğun hayat ile olan uyumu arasında anlamlı ilişki bulunabilmesi için sadece anne baba davranışına odaklanılmamalı, çocuğun algısı da dikkate alınmalıdır. Rohner (2000), sadece ebeveyn davranışları üzerine odaklanılmaması gerektiğini, bu durumda çocukların bu davranışları nasıl algıladığının göz ardı edilebileceğini belirtmiştir. Ancak fenomonolojik olarak bakılırsa anne ve baba davranışları ile çocuğun psikolojik uyumu arasında sağlıklı bir bakış açısı ile bakılabileceğini savunmaktadır.

Anne-Baba Kabul-Red Kuramının Alt Alanları

Anne-Baba Kabul-Red Kuramı üç farklı alandan oluşmaktadır. Bunlar "kişilik", "baş etme" (coping) ve "sosyokültürel" alanlardır.

Kişilik Alt Alanı. Rohner kuramında dünyanın çeşitli ülkelerinde anne baba tarafından sıcaklık görmediğini, reddedildiğini algılayan çocuk veya yetişkinlerin kişilik üzerinde bıraktığı belirgin özellikleri ve ruhsal durumlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Kurama göre insanların hayatlarında önemli yere sahip olan kişiler vardır ve bunlarda olumlu tepki görme ihtiyacı duyarlar. Bu durum, insan için biyolojik temelli olan önemli bir gereksinimdir. Yeni doğan bir bebek veya bir çocuk için bu

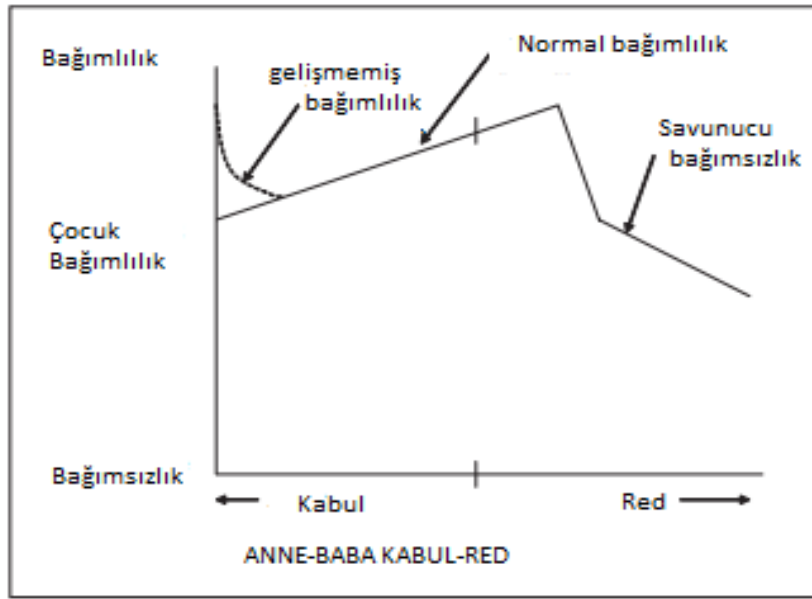
kişiler anne baba veya ona uzun süreli bakım veren kişiler iken ergenlik ve yetişkinlikte bireylerin belirli ihtiyaçlarını karşılayacak olanlar yine onlar için önemli olan diğer kişilerdir (significant others). Kuram çerçevesinde “diğer önemli kişi” ile çocuk için önemli olan ve başkasının yerini dolduramayacağı kişiler kastedilmektedir (Rohner, 2008). Ancak çocuğun duygusal güvenliği ve rahatlığı anne-babasıyla olan ilişkisine bağlıdır. Bu da demektir ki anne ve baba diğer önemli kişilerin sahip olamadığı birçok özelliğe sahiptir ve çocukların yaşamındaki yerleri oldukça önemlidir (Ünüböl, 2011).

Rohner (2002), mevcut kuramların hiçbirinde anne babaların çocuk kişilik yapısı üzerinde bıraktığı etkilerin tam olarak ele alınamayacağını belirtmektedir. Ancak çocuğun kişilik gelişimi üzerinde en etkili faktörlerden birinin çocuğun anne ve babası ile olan ilişkisi, onlardan kabul veya red görmesi olarak bilinmektedir. Rohner (2002), kişiliği “ Kişinin çeşitli ortamlarda ya da yaşam durumlarındaki, tepki verme eğilimleri yani duygusal, bilişsel, algısal ve güdüsel eğilimleri ve sonuçta ortaya çıkan gözlenebilen davranışları” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda, davranışın dışsal ve içsel etmenlerden etkilenebileceğini; hem de davranışların değişik zaman ve yerlerde genellikle tutarlılık göstereceğini kabul edilmektedir. Kişilik alt alanında temel olan soru anne veya babası tarafından kabul edilen veya edilmeyen çocukların buna karşılık olarak ne tepki verdikleridir. Bu çocukların anne veya babası tarafından çocuklukta hangi durum ile karşılaştığına göre, yetişkin olduklarında nasıl bir durum içinde oldukları da diğer bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sorular çerçevesinde anne-baba kabul-red kuramında dünyanın çeşitli ülkelerinden farklı özelliklerdeki çocukların anne veya babaları tarafından reddedildiği durumda çocukta, yedi çeşit iki uçlu kişilik özelliğinin ortaya çıkacağı belirtilmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002).

Bağımlılık veya Savunucu Bağımsızlık. Bağımlılık kavramı çeşitli kuramlarda değişik anlamlar yüklenen bir kavramdır. Bu nedenle anne-baba kabul-red kuramında da ele alınan yedi kişilik özelliğinden en karmaşık olanın bağımlılık olduğu söylenebilir. “Bağımlılık en genel anlamıyla birlikte yaşanan insanların verecekleri olumlu tepkilere duyulan istek olarak tanımlanırken, bağımlı davranış ise, çocuk veya yetişkinlerin çevresindeki sadece kendilerinin önemli gördüğü kişilerden olumlu tepki almak için girişimde bulunmaları olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 1986). Bağımlılığın göstergeleri, duygusal olarak rahat hissetme, şefkat ve onay beklentisi, destek bekleme veya cesaretlendirme, dikkat çekmek için yapılan davranışlar, anne-babadan ayrı kalındığında kaygılanmak, güvensiz veya ağlamaklı olmak gibi tepkilerdir. Anne babası

tarafından kabul gören çocuk, bağımlılık anlamında orta seviyede yer alır. Anne babadan hissedilen yakınlık azaldıkça çocuk olumlu tepki almak için daha fazla çaba göstermeye başlayacak, bağımlılığı da doğal olarak artacaktır. Gösterdiği çabalara rağmen beklediği tepkileri alamayan çocuk artık daha az girişimde bulunacaktır. Rohner, bundan sonra çocuğun dışarıdan bağımsız olduğuna dair davranışlar sergilese de, bu davranışların aslında savunucu bir bağımsızlık olduğunu belirtmiştir (Rohner, 1986). Şekil 2’de de görüldüğü gibi kabul tepkileri alamayan çocuk red alanına doğru ilerledikçe normal bağımlılıktan uzaklaşacak ve girişimlerini azaltarak savunucu bağımsızlık yönünde ilerleyecektir.

Şekil 2: Anne Baba Kabul Reddi İle Bağımlılık Arasındaki İlişki
Khaleque ve Rohner (2012), s.2

Duygusal Tepkisizlik. Bağımlılığa kıyasla daha açık ve kolay anlaşılır bir özelliktir. Bir kişi başka bir kişiye karşı yakınlık veya sevgi hissettiğinde bu hislerini o kişiye karşı özgürce ve açıkça ifade edebiliyorsa bu duygusal duyarlıktır. Kişi ister çocuk ister yetişkin olsun duygusal duyarlık seviyesine bağlı olarak karşısındakilere olan duygusal tepkileri değişebilir. Yani bu tepkileri ne kadar kolay verebildiği onun duygusal duyarlığına bağlıdır. Bu aynı zamanda kişinin diğerleri ile olan ilişkisinde şüphe duymadan, güven içinde, sıcak, samimi kısacası savunucu olmayan ilişkiler kurabildiğini göstermektedir (Rohner, 2004).

Rohner’ın kuramında reddedilmiş çocuklar, eğer model alabilecekleri bir anne babaya sahip değillerse sevmeye duyulan sevgi duygusunu ve diğerlerine karşı sevgi beslemeyi öğrenememiş olabilirler. Bu çocuklar aslında sıcaklık ve şefkate fazlasıyla ihtiyaç

duysalar da sevgilerini göstermekte ve seviliyor duygusunu hissetmekte güçlük çekerler.

Düşmanlık ve Saldırganlık. Düşmanlık içsel bir nefret, öfke veya kızgınlık duygusu olarak tanımlanabilir. Saldırganlık ise öfke veya düşmanlık hislerinin dışa vurulmuş tepkisidir ve bir kişiye veya bir şeye kasıtlı olarak zarar verme olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar bazen öfke, kızgınlık ve düşmanlık gibi duyguları denetleme konusunda farkında olarak veya olmadan bir güçlük yaşayabilirler. Bu hislerini açıkça dışa vuramayan kişiler, kızgınlıklarını farklı şekillerde açığa vurular (Rohner, 2004). Anne babalar çocuğu düşmanca bir biçimde reddederse çocuk kendi öfke ve kızgınlık hisleri ile başa çıkmada güçlük yaşayıp bunun sonucunda saldırgan bir tutum sergileyebilir. Eğer anne ve babalar çocuklarının öfkelerini açık bir biçimde ifade etmelerine imkân tanımazlarsa, bu durum çocukta öfke denetim problemine yol açabilir. Bunları yaşamayan çocuk veya yetişkinlerde bu tür davranışlar ortaya çıkmayacak demek değildir. Bütün insanlar, bütün normal çocuk veya yetişkinler belli zamanlarda kızgınlık ve öfke hissedebilirler ve bu da onların düşmanca veya saldırganca bir tutum sergilemelerine neden olabilir (Rohner, 1975).

Olumsuz Öz-Saygı. Kişiler kendileri ile ilgili değerlendirme yapabilme özelliğine sahiptirler. Öz saygı da bir kişinin kendisi ile ilgili yaptığı genel duygusal değerlendirmeleri içerir. Öz-saygı olumlu veya olumsuz olarak üzere iki şekilde olabilir. Bir kişi kendisini beğeniyorsa, kendisini olduğu haliyle kabul ediyorsa, kendisini değerli görüyorsa, başkalarını tarafından saygı görmeyi hak ettiğini düşünüyorsa bu özellikler olumlu öz-saygıyı oluşturmaktadır. Olumsuz öz-saygı ise kişinin kendisinden hoşnut olmaması veya yaptıklarını onaylamaması, kendisini değersiz hissetmesi, hakkındaki suçlamaları hak ettiğini düşünmesi ve kendisini diğer kişilerden değersiz görmesi anlamlarını taşır. Öz-saygı iki uçtan oluşmaktadır ve insanlar bu iki uç arasında belirli bir noktada yer edinebilirler (Rohner, 1999). EKAR kuramına göre bir kişi anne veya babaları tarafından red algıladıysa kendisini değersiz hissedebilir ve maruz kaldığı olumsuz eleştirilere layık olduğunu düşünebilir. Kendisini yetersiz hisseden birey, duyguları ile özdeşim kurup yanılgılı bir şekilde genelleme yapabilirler. Bu durum da diğer insanların onları daha olumsuz eleştirmesine ve zaten zayıf olan öz yeterlik hislerine olumsuz anlamda katkıda bulunur.

Olumsuz Öz-Yeterlik. Kişilerin kendileri ve yeterlikleri hakkında yaptıkları değerlendirmeler öz- yeterliği oluşturmaktadır. Kişi karşısına çıkan sorunlarla baş etmek için yeterli olup olmadığını sorgular. Öz-yeterlik de iki uçtan oluşmaktadır. Olumlu öz-

yeterliğe sahip olan kişiler karşılaştığı sorunlar ile başa çıkabilen, yaptığı veya yapacağı işlerde başarı elde edeceğini düşünen, kendine güvenen ve sosyal yaşamda kendini yetkin gören kişilerdir. Bir diğer uçta bulunan olumsuz öz-yeterliğe sahip olan kişiler ise günlük yaşamda kendilerini yetersiz hisseden, yapmak istediği şeyler ile ilgili yeterince çaba gösteremediğini hisseden kişilerdir (Rohner, 1999). Olumsuz öz yeterlik sonucunda çıkan yetersizlik hissini anne babası tarafından kabul görmemiş kişiler tarafından hissedilmesi daha muhtemeldir.

Duygusal Tutarsızlık. Duygusal tutarlılık kişinin duygusal durumundaki tutarlılık düzeyi ve engel, zorluk başarısızlık ve stres ile karşılaştığında bunlara ne kadar dayanabildiği ile ilgilidir. Duygusal olarak hisleri durağan olan bireyler, günlük yaşamlarında stres ve gerginlik yaratan durumlarla karşılaştığında dahi bunlarla sakin bir şekilde başa çıkabilirler (Khaleque, 2002). Duygusal açıdan tutarsız olan kişiler ise içsel yaşantılarında daha fazla dalgalanma yaşamaya meyillidirler. Mutlu ve keyifli bir an yaşarken aniden karamsar ve gergin özellikler gösterebilirler. Bu kişiler, karşılaştıkları zorluklar ve problemler karşısında aniden keyifsiz davranışlar sergileyebilirler. Beklemedikleri olumsuz bir durum ile karşılaştıklarında kötü hissedebilir, stresli yaratan olay ve durumlar karşısında soğukkanlı davranamayabilirler (Rohner, 1999). Anne babaları tarafından daha çok kabul görmüş çocuklar daha tutarlı davranışlar sergilerken daha çok red ile karşılaşmış çocukların stres karşısında daha endişeli, gergin ve sinirlidirler.

Olumsuz Dünya Görüşü. Anne-baba Kabul-Red Kuramının kişilik alt alanında, bir kişinin dünya ile ilgili olan değerlendirmeleri dünya görüşü kavramını oluşturur. Kişinin dünya görüşü genellikle sözel olarak ifade edilmemiş bir değerlendirmedir. Rohner'a göre çoğunlukla reddedici tutum ile karşılaşan bireylerin dünya görüşü olumsuz bir yapıya sahiptir. Olumlu dünya-görüşüne sahip olan biri, hayatı da yaşanılabilir, güvenli, mutlu, tehdit içermeyen şekilde yani olumlu görür. Eğer bir kişinin dünya görüşü olumsuz ise hayatı da olumsuzluklarla dolu, güvensiz, belirsiz veya tehlikeli olarak görür. Başka bir ifade ile bir kişinin dünya görüşü insanların varoluş ile ilgili yargılarıdır (Rohner, 1999).

Baş Etme Alt Alanı. Anne-baba kabul-red kuramının bu alt alanında temel olarak anne veya babası tarafından algıladığı redde rağmen neden bazı çocuk veya yetişkinlerin daha kolay başa çıkabildikleri sorusuna yanıt aranmaktadır. İnsan ilişkileri ile ruhsal sağlık arasındaki bağ bu kuram çerçevesinde araştırılan en temel konulardan olmuştur. Rohner'ın kuramında da ebeveynlerden red görme ile ruhsal olarak iyi olma

arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Baş etme alt alanının üzerinde durduğu, reddedici aileler tarafında yetiştirilmiş olmalarına rağmen yine de ruh sağlığı iyi olan “duygusal baş edici” kişilerdir. Bir diğer taraftan da iş hayatında veya iş yapmaya yönelik aktivitelerinde başarılı olan ancak duygusal olarak zedelenecek şekilde “araçsal baş edici” kişilerdir. Bu kişiler aile tarafında ciddi bir reddedilme yaşamış olsalar da mesleklerinde çok başarılı olabilirler. Bu kişiler reddedilmeden zarar görmemişlerdir de denebilir (Rohner, 1999). Kuramda baş etme alanı henüz çok gelişmemiş olan bir bölümdür. Çünkü çok ciddi bir biçimde reddedilmiş ve psikolojik olarak çok fazla örselenmiş kişiler hariç bazı kişilerin algılanmış kuvvetli redde rağmen kullandıkları etkin baş edebilme yöntemlerinin hakkında güvenilir bir bilgi yoktur. Ancak şu söylenebilir ki bu kişiler tüm bu yıkıcı reddedilmeye rağmen ailelerinin dışında sosyal, duygusal veya davranışsal olarak olumlu tecrübeler yaşamış olabilirler. Doğru bir psikolojik süreç ile çocuklukta anne-babaları tarafından reddedilmiş olsalar bile duygusal ve psikolojik olarak daha dayanıklı olabilirler (Candan, 2006). Bütün bunlara rağmen yine de çocuklukta beri yakınlık ve sıcaklık görmüş kişiler kadar iyi hissetmeyebilirler. Reddedilme, yetişkinliğe kadar uzayan bir etki alanına sahiptir. Bir kişinin çocuklukta anne baba tarafından reddedilmesinden dolayı pek çok olumsuz sonuç yaşayabilir. En sık görülen, olumsuz sonuçlarından biri duygusal olarak baş edebilme durumunda dahi, reddedilmenin sonuçlarının kendisinden sonraki nesle aktarılacak olmasıdır. (Rohner, 1999).

Sosyokültürel Alt Alanı. Anne-baba kabul-red kuramının sosyo kültürel alanında bir yanda çocuklarına sevgi dolu bir şekilde yaklaşan anne ve babalar varken, diğer yanda neden çocuklarına karşı soğuk ve ilgisiz olanların var olduğu araştırılmaktadır. Anne ve babaların çocukları ile ilişkilerinde sergiledikleri davranışların neden olumlu veya olumsuz olduğu ve bunların temelinde psikolojik veya toplumsal ne tür faktörlerin rol oynadığı ise temel sorulardan bir tanesidir. Bireylerin sergiledikleri davranışların da çocukluklarında yaşanan kabullenilme veya reddedilme ile ilişkisi de yine bu başlık altında yanıtı aranan sorulardandır.

Kuramın sosyokültürel alt alanında, anne veya baba tarafından kabul görmemenin nedenleri durulmakta; reddetmeyle ilgili sosyokültürel belirleyicileri açıklanmaya çalışılmaktadır.

Kimlik Duygusu Kazanımı

Kimlik konusunda farklı açıklamalar, farklı modeller bulunmaktadır ve yapılan araştırmalar oldukça fazladır. Bu bölümde Kimlik duygusu kazanımı Erikson'un psikososyal gelişim modeli çerçevesinde ele alınacaktır.

Kimlik Kavramı

İnsanlar yaşamları boyunca değişim ve gelişim göstermektedirler. Bu süreçteki temel ve en önemli gelişimsel görevlerden biri kimlik gelişimidir. Kimliğin birçok farklı alanda değişik tanımları bulunmaktadır. Bu kavramının tanımlanmasında ortak bir noktada buluşulması güçtür. Çünkü kimlik fiziksel ve bilişsel özelliklere sahip olup aynı zamanda toplumsal öğeleri içermektedir (Atak, 2011). Değişen ve gelişen dünya içerisinde kendisine yer edinmeye çalışan birey, yaşamın her döneminde; sıkça "Ben kimim?", "Değerlerim ne?", "Benim bu toplumdaki yerim ne?" gibi sorularla baş başa kalır. Pek çok alandaki değişimin oldukça hızlı yaşandığı ergenlik döneminde ise bu sorular daha sık yer edinmektedir. Her birey kendi dünyasında bireysel olarak farklılıklar gösterir (Behct ve Andrick, 2016). Bu farklılıklar sorulara verilen cevapları da farklılaştıracaktır. Kimlik kavramının ortak bir tanımını yapmak zor olsa da alan yazına bakıldığında en genel anlamıyla kimlik, bu arayış içinde kişinin "ben kimim?" sorusuna vereceği yanıt olarak açıklanmaktadır. Erikson (1968), kimlik ile ilgili olarak bir duyguya, bir psikolojik bir yapıya işaret etmekte ve kimlik oluşum sürecini bilinç ve bilinçdışı süreçlerin bir bileşimi olarak açıklamaktadır.

Kimlik Duygusu

Kimlik duygusu kazanmak, her ne kadar ergenlik döneminin temel görevi olarak bilinse de, aslında bireyler ergenlik dönemine girer girmez kim oldukları, neye inandıkları ve ileride ne yapacakları sorularıyla uğraşmaya başlamazlar (Balkaya, 2005). Bu sorular, Erikson'a göre kimlik duygusunu oluşturur ve insan yaşamının daha ilk yıllarında sorulmaya başlanır. Erikson, ergenliği bu soruların her dönemde var olup ergenlik döneminde artış göstermesini bir "yeniden yapılanma (reconstruction)" olarak görür. Bu sebeple de kimlik duygusunun kazanılmasında en önemli dönemlerden birini ergenlik olarak kabul eder. Erikson'a (1968) göre eğer bir birey kendini kendi bedeninde evinde gibi hissediyorsa, yaşamının ne yönde ilerlediğini biliyorsa ve kendisi

için önemli olan kişilerin onu kabul ettiğini düşünüyorsa bütün bunlar kimlik duygusunu oluşturmaktadır. Bu duyguya sahip olan bireylerin kendi benliğinin sürekli olduğunu algılar ve nereden gelip nereye yöneldiğinin bilincindedir. Kendine özgü duyguları, düşünceleri, amaçları, inançları ve dünya görüşü vardır. Erikson'a göre, kimlik gelişimi ergenlik dönemi ile birlikte ele alınır. Bunun sebebi, bireyin bu dönemde gelecek yaşamında ne olabileceğini düşünmesi ve yaşamını belirleyeceği zihinsel becerilere bu dönemde ulaşması gösterilebilir. Ergenlik dönemindeki birey değişik rollere girmesine ve kurduğu farklı ilişkilere rağmen benliğinin tutarlılığını ve sürekliliğini kavrama yetisine sahiptir ve ona göre davranır. Bu tutarlılıktan ve süreklilikten yoksun bireylerin ise benliği vardır ama henüz kimlik duygusu oluşmamıştır. Erikson kimlik kazanımını açıklarken kimlik, ego kimliği, ego kimliği duygusu ya da kimlik duygusu, kişisel kimlik, sosyal kimlik kavramlarını da kullanmaktadır (Köker, 1997). Bu kavramlara Erikson'un psikososyal kuramı ilgili açıklamaları başlığında yer verilecektir. Kimlik duygusunun farklı tanımlarından biri de Dereboy (1993)'un yaptığı bireyin kendine has olarak var olduğunu ve sahip olduğu tarzın daimilik gösterdiğini algılayışı tanımıdır. Dereboy (1993)'a göre kimlik duygusu belirli yaşantı örüntülerinden oluşmaktadır. Bunlar:

- a. *Özün (self) zaman içindeki aynılık ve sürekliliği*: Bireyin çocukluğundan itibaren dış görünüşü, düşünce ve davranışları değişse de hep aynı kişi olarak kaldığını duyumsamasıdır.
- b. *Özün roller içindeki aynılık ve süreklilik yaşantısı*: Bireyler hayatlarında sürekli farklı ortamlar içinde ve farklı kişiler ile ilişki içinde farklı sosyal rollerde olmaktadır. İçine girilen farklı roller ile bir tutarlılık ve öze uygunluk olduğunu duyumsanması aynılık ve süreklilik yaşantısıdır.
- c. *Özün başkaları önündeki aynılık ve süreklilik yaşantısı*: Bireyler diğer insanlar ile farklı ilişkiler içindedir ve bu ilişkilerde inişler-çıkışlar olmaktadır. Farklı ilişkilerdeki farklı insanların hepsinin aynı insanı tanıdıklarını düşünmesi de aynılık ve süreklilik yaşantısıdır.
- d. *Kendi yolunda yürüyor olma yaşantısı*: Bireyin seçmiş olduğu yolu kendi yolu olarak algılaması, hedeflediği geleceğin kendi özüne uygun olduğunu duyumsamasıdır.

Erikson'un Kimlik Gelişimi ile İlgili Kuramsal Açıklamaları

Kimlik kavramı ilk kez Erikson tarafından 1950'li yıllarda ortaya atılmıştır ve Psiko-sosyal Gelişim Kuramı içinde incelenmiştir. Erikson'un kimlik gelişimine ilişkin bu kuramı, gelişim psikolojisi alanındaki bütün kuramcıları etkisi altında bırakmıştır. Erikson'un kuramı çok kapsamlı ve esnek, pek çok farklı bakış açısını (psikoanalitik, antropolojik, kişiler arası) bütünleştirir ve Hall, Mc Candless, Lewin, Piaget, Spranger ve Bandura'dan çeşitli düşünceler içerir (Adams, 1995, akt. Bilen 2015). Freud'un psikanalist kuramından etkilenen fikirleri, birçok önemli şekilde farklılıklar da göstermiştir. Bu farklılıklardan temel olan kültür ve toplumun rolünü ve ego içinde meydana gelebilecek çatışmaları vurgulamış olmasıdır (MCLeod ve Erikson, 2008).

Erikson' un kuramında yer alan temel kavramlar şunlardır.:

Aşamalı Oluşum İlkesi

Bu ilkeye göre kişi daha önceden belirlenmiş adımlarla, belli bir düzen içinde ilerler. Erikson, insan gelişiminde biyolojik temelli doğuştan getirilen özelliklerinin yanı sıra içinde bulunulan sosyal çevrenin de rolü olduğunu vurgulayan epigenetik bir temelle kuramını açıklar. Erikson'un Epigenetik İlkesi, çalışmalarının merkezinde yer almış ve daha sonraki çalışmalarında da bu kavram üzerinde durmuştur (Peedicayil, 2012). Epigenetik açıklamaya göre; kişilik gelişimi bebeğin anne karnında yaşadığı sürece benzemektedir. Doğumdan önce bebeğin organlarının oluşup şekil alması gibi, kişilik gelişimi de belirli bir zaman içinde aşamalı bir oluşum (epigenesis) içinde biçimlenir.

Psikososyal Bunalım

Erikson bunalım terimini bir felaket tehdidi değil yararlı bir gizil güç olarak değerlendirir (Gander ve Gandiner, 1993). Kimlik duygusunun geçici bir süre ile sarsıntıya uğradığı, bunalımın ön planda olduğu bir yaşantılar dönemi olarak görülebilir. Ergenlik döneminin sonlarına doğru kimlik duygusunun belirgin bir şekilde bunalımını geride bırakması beklenir. Kimlik karmaşasının kimlik duygusunun önüne geçtiği durumunda ise ortaya çıkan durum "gizil kimlik bocalamasıdır". Bu durum bireyin yaşam uyumunu bozmayan, klinik belirtilere neden olmayan bir durumdur. Ancak ergenlik dönemi sonlarında kendisini yaşama hazır hissetmeyen bireylerde kimlik duygusunun eksikliği yoğun bir biçimde hissedilebilir.

Bölge

Bedenin, organizmanın gelişim evresine uygun olan bölümünü temsil eder. Örneğin oral dönemde “içe alma” ağız bölgesinin temel görevidir. Bu bölgeden kaynaklanan içe alma eylemini ağız bölgesine özgü bir işlev olup tüm organizmaya yayılması ile de genel bir davranış biçimi oluşur.

Organ İşlev Biçimi

Bulunduğu gelişim dönemine uygun olan beden bölgesinin davranışını belirtir. Belli bir dönemin ağırlık merkezi olan bölgeye ilişkin genel işlevler bütün organizmaya yayılır ve böylece organizmaya hâkim bir işlev biçimi oluşturur (Kinsella, 1967).

Toplumsal İşlev Örüntüsü

Her evre kendine has organ işlev biçimi içinde bulunduğu toplum ile iletişim halindedir. Bulunduğu gelişim dönemine uygun olan beden alanının davranışının ve kişiler arası ilişki örüntüsü içinde belirlenmesi toplumsal işlev örüntüsünü oluşturur.

Ego Kimliği

Ego, dünyaya gelen bebeğin alma ve bakım verenin verme niteliğindeki ilişkileri içinde yavaş yavaş gelişen bir yapıdır. Yaşamın ilk yıllarından başlayarak diğer gelişim süreçleriyle uyumlu bir biçimde süreklilik gerektiren de bir yapıdır. Egonun görevini Erikson (1968) insanın varoluşu için süreklilik gerektiren ve belli bir formda düzen alan bir sistem şeklinde açıklamaktadır. Birey çocukluktan itibaren gelişim süreçleri boyunca çevresi ve kendine yönelik oluşumlarının bir senteziyle ilerler ve ergenlik döneminin sonucunda ego kimliği oluşturur. Bu süreç öznel ve dinamik bir gerçektir. Her bireyin kendine özgü çocukta yaşanan özdeşimlerin kurulması, eski ve yeni özdeşimler arasında bağ kurulması ile ego kimliği kazanılır.

Ego Kimliği Duygusu

Erikson (1968) ego kimliği duygusunu “Kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik duygusu” olarak tanımlamıştır. Bir başka ifade ile kimlik duygusu egonun bütünleştirme yetisinin artan bir biçimde yaşanması ve zamanla ve kişiliğe yerleşmesidir. Kimlik duygusu yaşamın ilk yıllarından itibaren çekirdek olarak vardır, zamanla toplumsal anlamlar yüklenerek de ergenlik döneminde gelişir. Bireyin kendisinde yerleşmiş olan

aynılık ve süreklilik duygusu bu toplumsallaşma içinde diğer insanların gözünde de aynılık ve süreklilik kazanarak toplumsal yönden de kazanılmış olur.

Sosyal Kimlik

Toplumsal yapı içindeki birey, kimlik oluşturma sürecinde diğer insanlar tarafından nasıl algılandığı ile kendisinin ne hissettiğini karşılaştırır. Bu, diğer bireylerin gözünde aynılık ve süreklilik duygusunu gözlemesidir. İnsanlar sosyal varlıklardır ve çoğu zaman buldukları toplumun üyeleri olarak davranış gösterirler. Bu da, insanların toplumsal yapı içinde, kendilerinin ve diğerler insanların buldukları yeri tanımlamalarına yardımcı olur. Kimlik duygusu gelişimi içinde temel olan da bireyin toplumsal yapı içinde nasıl bir yer edindikleri ve kendilerini nasıl tanımladıklarıdır.

Psiko-Sosyal Gelişim Evreleri

Erikson'a (1968) göre insan yaşamı sekiz farklı evreden oluşur. Bu evreler; temel güvene karşılık güvensizlik, özerkliğe karşı utanç, girişimciliğe karşı suçluluk, başarıya karşı aşağılık duygusu, kimliğe karşı rol karmaşası, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durağanlık ve benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluktur. Bu evrelerden hepsi bireyin psikolojik açıdan daha güçlü olmasına zemin hazırlayan psiko-sosyal krizler içerir (Özgüngör ve Kapıkıran, 2011). Bireyler bu evrelerde yaşanan krizleri çözmek zorundadır. Şekil 3'te her evre için kimlik duygusu oluşumu adına bireyin kendisine sorduğu sorular görülmektedir. Her bir evrede benliğin yeterli olup olmadığını belirleyen iki karşıt uç vardır. Bu uçlardan birisi olumlu diğeri ise olumsuzdur. Örneğin yaşamın ilk evresinde yaşanan temel güvene karşı güvensizlik, bireyin yaşamındaki o dönemde var olan iki uçlu çatışmalardır (Morsünbül, 2015). Yaşanan çatışmalar tam anlamıyla bir çözüm kazanamayabilirler. Her bir dönem bir sonraki dönem için bir basamak gibidir ve hepsi bir önceki dönemlerin etkisi altında olduğundan onların etkisi ile biçimlenir (Erikson, 1968). Kişi, bu krizlerle başa çıkabildiği oranda daha sağlıklı bir kimlik duygusu ve kişilik geliştirebilir. Bu krizler bireyin yaşamında kritik dönemler olarak kabul edilir.

<i>Yaşam Dönemi</i>	<i>Psikososyal Gelişim Evresi</i>	<i>Kimlik duygusu</i>
Bebeklik	Temel güven-Güvensizlik	'Ben bana verilenim'
İlk çocukluk	Özerlik-Utanç, kuşku	'Ben oluşturduğum şeyim'
Okul çağı	Çalışkanlık-Aşağılık duygusu	'Ben öğrenebildiklerimin tümüyüm'
Ergenlik	Kimlik duygusu-Kimlik kargaşası	Ben kimim
Genç Yetişkinlik	Yakınlık-Yalıtılmışlık	'Biz sevebildiklerimizin tümüüz'
Yetişkinlik	Üretkenlik-Durgunluk	'Ben ürettiğim şeyim'
Yaşlılık	Ego bütünlüğü-Umutsuzluk	'Ben geride bırakabildiklerimim'

Şekil 3: Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri Kuramı ve Karşılık Gelen Kimlik Duygusu Erikson, 1968. (Akt: Atak, 2011, s.169.)

Erikson, bu sekiz gelişim evresinden beşincisi olan ergenlik evresine ayrı bir önem vermiştir. Bunun nedeni ise ergenlik dönemi birey için ikinci bir şans evresi olarak görmesidir. Daha önceki evrelerde çözilemeyen sorunlar varsa onların yeniden ele alınması ve çözümlenmesi bu evrede mümkün olmaktadır.

Kimlik Duygusu Kazanmaya karşı Kimlik Karmaşası (11-17 Yaş)

Erikson'un doğumdan ölüme uzanan psikososyal gelişim kuramında beşinci aşama kimlik duygusu kazanma ve kimlik karmaşasıdır. Kimlik duygusu sadece bu evreye, ergenlik dönemine özgü olmayıp her psikososyal evrede yer alır. Erikson'un psikososyal gelişim evreleri açısından bakıldığında kimlik duygusunun kazanılmasında, gelişim dönemlerinden bireylerin nasıl bir süreçten geçtiği ve bu süreç boyunca ne tür özellikleri edindiği önemlidir (Arslan, 2008). Bu özellikler "kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası" döneminde yeniden değerlendirilerek yeniden ortaya çıkar. Eğer bu değerlendirme süreci yeterli ise olumlu bir "kimlik kazanımının", değil ise de "kimlik karmaşasının" ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Kimlik duygusu kazanma ergenlik dönemine karşılık gelir ve yaklaşık 12-18 yaşlar arasında gerçekleşir. Bu aşamada ergenler, yoğun bir kişisel keşif yoluyla kendilerine kişisel kimlik duygusu, değerler, inançlar ve hedefler ararlar. Bütün bu arayışların temelinde topluma ait olma, toplumda yer edinme ve uyum sağlama amacı yer almaktadır. Bu durumda ergenin başta gelen görevi kendi kimliğini yeniden tanımlayarak toplum içinde yer edinmektir. Uyum sağlama, toplum içinde yer edinme

isteği ve kendini yeniden tanımlama ergen birey için kolay olmayan süreçlerdir. Bütün bunların yanı sıra genital olgunlaşma, fizyolojik değişimlerle birlikte meydana gelen bedensel değişim ergende bunlarla da baş etme sorununu beraberinde getirir. Ergen, bedeninin olgunlaşmasının eşlik ettiği içsel psikolojik değişimlerle karşı karşıya kalır (Süslü, 2002). Daha önce hiç yaşanmayan cinsel dürtüler de bu dönemde açığa çıkar ve ergen bunlarla da başa çıkmak zorunda kalır. Kimlik duygusunun farklı boyutları bulunmaktadır, bunlar cinsel, toplumsal, mesleki, ahlaki boyutlar olarak sınıflandırılabilir.

Kimlik Duygusu ve Cinsel Gelişim. Kimlik oluşum sürecinde ergen bedenini, duygularını kendi parçası olarak kabul etmelidir. Hayatın ilk yıllarında oluşmaya başlayan cinsel kimlik gelişimi de bu dönemde değişen hormonlar ve cinsel dürtüler ile son şeklini almaya başlar. Cinsellik denemelerine başlayan ergen artık karşı cinsle sadece arkadaş gözüyle bakmayacak duygusal yakınlaşmalar başlayacaktır. Karşı cinsle yapılan denemelerin yanı sıra aynı cinsiyetten akranlarıyla denemeler yaşayabilir ancak bu durum eşcinselliğin kalıcı olacağı anlamına gelmez. Ergenler bu denemeler sayesinde kendi bedenlerini ve cinselliği keşfetmiş olacaktırlar. Eşcinsel yönelim her zaman ergenlikte oluşmadığı gibi ergenlikte de sabitlenmeyebilir. Bu konu cinsel yönelim başlığı altında detaylı bir biçimde ele alınacaktır. Bilinmesi gerekir ki ergenlik bu tür cinsel yönelimler açısından seçeneklerin denendiği değişken bir dönemdir.

Kimlik Duygusu ve Sosyal Gelişim. Kimlik duygusu oluşumu bir sosyalleşme süreci gerektirir. Bilindiği üzere sosyalleşme süreci ilk olarak ailede başlar. Ancak ergenlik döneminde ergen aileden uzaklaşarak arkadaş çevresi ile yakınlaşmaya başlar ve bağımsız bir birey olma çabasına girer. Toplumsallaşma süreci, kendisi ile ortak zevkleri, paylaşımları ve benzer arayışları olan akran grupları ile sürdürülür. Bu sosyalleşme sürecinde ergen birey bazı konularda başvuru kaynağı hala ailesidir. Bu konular eğitim ve mesleki seçimle ilgili konular olabilir (Koç, 2004). Ergen için arkadaşlarının etkili olduğu konular değişmemiştir ve gündelik olaylarda daha etkin rol oynadıkları görülmektedir. Aynı şekilde kimliğin biçimlenmesi açısından bakıldığında arkadaş ilişkileri hala temel otoritedir (Erikson, 1968). Ergen, tavsiye konusunda, birlikte zaman geçirmede, davranışlarında model alma, destek verme veya destek alma gibi konularda akranlarına büyük önem vermektedir.

Kimlik Duygusu ve Ahlaki Gelişim. Kohlberg, ahlaki gelişim sürecini bireyin kimlik gelişimi açısından önemli bir unsur olarak görür (Kohlberg, 1986). Ahlaki değerler bir kişinin neyi 'doğru' neyi 'yanlış' olarak gördüğünü belirleyen değerlerdir.

Ahlâk gelişiminde kişi bağılı bulunduğu toplumun değer yargılarına kendi ilke ve değer yargılarını oluşturmaktadır. Ahlâk gelişimi toplumsal bir içselleştirme sürecidir ve bulunduğu toplum içindeki davranışlarının nasıl olması gerektiğinin farkında olmaktır. Toplumsal değerleri kazanma süreci olarak da bilinen ahlaki gelişim kişisel ve toplumsal özellikler ile etkileşim halinde olan bir dönemdir. Erikson'a göre bireyin bilişsel, ahlaki gelişiminin olgunlaşmasında diğer insanlarla iletişime girmek ve çatışmalarla karşılaşmanın önemli etkileri vardır. Kimlik duygusu gelişimi için sosyalizasyon sürecinde olan ergen olgunlaşan bilişsel gelişimi ile de aynı zamanda ahlaki gelişiminin de temellerini atmaktadır.

Kimlik Duygusu ve Mesleki Gelişim. Bireyin gelecekte ne işle uğraşacağını belirleyerek meslek seçimine yönelmesi özellikle günümüz toplumlarında bireyin toplumdaki yeri ve dolayısıyla kimlik gelişimi üzerinde oldukça etkilidir. Çocukluk çağlarında “büyüdüğümde ne olmak istediğimi bilmiyorum” düşüncesi ile başlayan süreç bireyin kendisinden ve toplumdaki yerinden emin olmadığını gösterir. Ergenlik dönemine gelindiğinde ise bu sorunun içeriği daha da genişleyerek karmaşık bir yapıya bürünür. Rol karmaşasına veya kimlik krizine cevap olarak bir ergen iş hayatında, eğitim hayatında veya siyasi alanda farklı yaşam tarzlarını denemeye başlayabilir. Bir ergen için meslek seçimi hiç de kolay olmamaktadır çünkü kendisini, ilgi alanlarını ve yeteneklerini iyi belirlemesi ve kendisini mutlu edecek meslek ile ilgili doğru karar vermesi gerekmektedir. Ergenliğin başlarında birey bazen doktor, bazen öğretmen, bazen polis, bazen futbolcu, bazen de pilot olmak isteyebilir. Esasında hareketli, prestiji yüksek ve çekici meslekler onun ilgisine daha yakın gözükmektedir. Bu hayalci ilgi, orta ergenlikte biraz daha gerçekliğe doğru yönelir. Bu dönemdeki mesleki ilgileri daha gerçekçi ve sürekli ancak değişikliklere de açıktır. Birey bazı meslekler konusunda daha ciddi araştırmalar yapmaya; bu meslekler ve kendisini daha ciddi düşünmeye başlar. Son ergenlik devresinde ise ergen, meslek seçimi ile ilgili daha bilinçli şekilde ilgilenir. Sahip olduğu yeteneklerini ve koşullarını, düşündüğü mesleğin koşullarını araştırır ve meslek ilgileri bazı mesleklerde yoğunlaşır. Artık bir veya bir iki mesleğe indirgenmiş olan bu ilgiler daha kalıcı olmaktadır. Bu evre gerçekçi meslek ilgileri evresidir. Bu aşamadan sonra doğru genç, artık bir meslek üzerinde karar verip kendini o mesleğe hazırlama konusunda belirgin bir görüşe sahip olur. Genel olarak ergenlikte mesleki gelişimin zor bir süreç olduğu söylenebilir.

Kimlik duygusunun yukarıda belirtilen cinsel, toplumsal, mesleki ve ahlaki ve yönleri ile birey ailede ortamında, bulunduğu çevrede, dâhil olduğu grupta, toplumda,

amaçlarını, inançlarını, davranışlarını belirlemeye çalışmaktadır. Bir yandan toplumsal değerlerle bütünleşip toplum tarafından kabul görmek istemekte, diğer yandan da kendini diğerlerinden ayrı bir varlık, bir birey olarak topluma kabul ettirmek istemektedir. Süreç bu şekilde ergen için karmaşık bir hal almaktadır. Bu karmaşık kimlik duygusu oluşturmaya çalışan bireyde kimlik bunalımı (identity crisis) olarak ortaya çıkar. Kimlik bunalımını her ergen zorunlu olarak yaşar ancak sonuçları farklı olabilir. Bu iki uçlu sonuçtan birincisi; zorlu yaşantıların ve hızlı değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan kimlik bunalımı daha ileri evrelere aktarılabilecek açık bir kimlik duygusunun kazanılması ile sonuçlanabilir. Bu durumda kendilikte meydana gelen değişimler uygun bir biçimde bütünleşerek kimlik duygusu yaşanır. Erikson (1968), kimlik duygusunu “bireyin sahip olduğu beden içinde kendini evinde gibi hissetme, ne yönde ilerlediğini bilme ve önem verdiği insanların onu kabul ettiği duygusu” olarak tanımlamaktadır.

Kimlik duygusu bireyin kendisini bütün sahip oldukları ile birlikte bilinçli ve bilinçdışı kabullenişini ve cinsel, toplumsal, mesleki yönlerden somut gelişmelerin tamamlanmasını gerektirmektedir.

Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (17-30 Yaş)

Genç yetişkinlik dönemi olarak da adlandırılan bu dönem, 17 - 30 yaşları arasındadır. Ergenlik dönemi kimlik karmaşasını başarılı bir şekilde geçiren birey bu dönemde birey aile üyeleri dışındaki diğer insanlarla daha yakın paylaşımlar kurmaya başlar. Ergenlik döneminde kimlik duygusu gelişimini başarıyla kazanan kişi bu dönemde kuracağı ilişkilerde de başarılı olacaktır. Evlilik ve iş kariyerinin önemli olduğu bu dönemde sağlıklı bir biçimde sevgiyi alma ve verme gücüne sahipse mutlu olacaktır (Widick, Parker ve Knepelkamp; 1977). Tersine durumda, diğer insanlar ile dostluk kurmakta güçlük çeken birey, psikolojik bir yalnızlık ile karşı karşıya kalabilir (Gürses ve Klavuz, 2011). Erikson (1968), yetişkinliğin ilk yıllarında yakın ilişkiler kuramamanın yalnız kalmak ile sonuçlanabileceğini belirtir. Bu his “toplumdan yalıtılmışlık ve terk edilmişlik” duygularına neden olabilir. Yakın ilişki kurabilen birey bir yetişkine bağlanabilir ve karşılıklı doyum sağlayacakları bir ilişki kurabilir. Kişiler bu derin ilişkiyi bulamazlarsa sonuç olarak yalnızlık, uzaklık ve farklılık duyguları ile baş başa kalabilir. Kimlik bunalımının olumlu bir şekilde çözümlenememesi bireyin kendi kimliğiyle problemi olduğunu ve bu nedenle kişiler arası ilişkilerinde yakınlık

kurılmaktan kaçındığının ve yalıtılmışlığın göstergesi olabilir. Bu gelişim döneminde ele alınan edilen yalıtılmışlık kavramı “yalnızlık” kavramıyla benzer olarak düşünülmektedir (Eryılmaz ve Ercan, 2010). Yalıtılmış bir ortamda yaşamak ise bireyi mutsuz edecektir.

Yalnızlık hissi içinde olan birey, tanık olduğu eşcinsellik ile ilgili olumsuz görüşler ile birlikte sahip oldukları heteroseksüel beklentileri karşılamaya çalışabilirler (Waldner ve Margrader, 1999). Bunun temelinde ise yalnız kalmaktan kaçınma duygusu olduğu söylenebilir.

Cinsel Yönelim

Cinsel yönelim ile ilgili kuramsal bilgilerden önce, genel olarak birbiriyle karıştırılan; biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik ve cinsiyet rolü kavramlarının açıklanması yararlı görülmektedir.

Biyolojik Cinsiyet

Bir kişiyi kadın ya erkek olarak nitelemek amacıyla kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda kadın ile erkek arasındaki biyolojik farklılığı ortaya koyan kavramdır. Bu farklılık, birey anne karnındayken görüntüleme teknikleri ile genital bölgenin görüntüsüne göre belirlenen tıbbi bir kategori yöntemidir.

Haqq ve Donahoe (1998) genotipik cinsiyeti tanımlarken kromozom dağılımında XX seks kromozomlarının kadın cinsiyete, XY seks kromozomlarının erkek cinsiyetine karşılık geldiğini belirtmiştir. Anne karnındayken belirlenen eril üreme organları ile doğan kişilerin biyolojik cinsiyeti erkek, dişil üreme organları ile doğan bireylerin biyolojik cinsiyeti ise kadındır. Çok sık görülmemekle birlikte interseks de doğumlarda görülebilen bir durumdur. Bu şekilde olan doğumlarda çocuklar kız ya da erkek olarak sınıflandırılmaz. Genetik olarak dişi (XX seks kromozonuna sahip) olan çocuk erkek gibi görülen bir genital organ ile doğabilir ya da genetik açıdan erkek (XY seks kromozonuna sahip) olan çocuk kadın ve erkek genital organları ile doğabilir. Bu arada olma durumu interseks olarak tanımlanır (Danon, 2015).

Toplumsal Cinsiyet

Bu kavram ilk kez 1955 yılında John Money tarafından biyolojik cinsiyet ve cinsiyet rolü arasında arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır (Haig, 2004). Daha sonra toplumsal yapının kadın ve erkeklere yüklediği roller ve ile birlikte gelişme göstermiştir. Kadın ya da erkek olarak dünyaya gelen insanlar, doğduğu andan itibaren toplumsal cinsiyet hakkındaki tüm sosyal yapılanmadan etkilenmektedirler. İnsanlar dış dünya ile ilk etkileşimlerine şüphesiz ailelerinin aracılığı ile başlar. Çocuklar kendilerini erkek ya da kız olarak tanımlamadan önce ilk olarak anne babadan daha sonra buldukları çevrelerinden sözel olmasa da çeşitli işaretler alırlar. Örneğin, kadın ve erkeklerin giyim tarzlarından saç stillerine kadar olan bütün farklılıklar bebeğe bu süreçte sürecinde görsel olan işaretlerdir. Küçük çocukların oyuncakları, kitaplar ve izledikleri televizyon programları çoğunlukla erkek ve kadın arasındaki farklılıkları çok açık bir biçimde olmasa da vurgularlar (Gökçe, 1996). Bir bireyin kişiliğinin şekillenmesinde toplumsallaşma süreci toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açısı ve algılama biçimlerini etkileyen önemli değişkendir.

Buradan hareketle toplumsal cinsiyet kavramının temelinde toplumun bireyi kadın veya erkek olarak nasıl gördüğü ve nasıl davranması beklentisinin olduğu söylenebilir (Dökmen, 2004). Toplumsal cinsiyet, kavram olarak zamana bağlı bir biçimde değişebilir ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Bireyler, yaşadıkları toplumda aslında toplumun onlara atfettiği rollere uygun davranışlarda bulunurlar. Kısacası toplumsal rol, toplumun bireylere yüklediği görevleri yerine getirirken bireylerin aynı zamanda da onların toplumdan beklendikleri olarak tanımlanabilir (Seçgin ve Tural, 2011).

Son olarak toplumsal cinsiyetin “cinsiyet konumu” ya da “cins kimliği” olduğu söylenebilir (Ökten, 2009). Bu iki kavram da biyolojik cinsiyetten farklı bir şekilde toplumsal ve kültürel olarak belirlenmiştir ve dolayısıyla anlamları toplumdan topluma ve tarihsel olarak bakıldığında da değişen kavramlardır.

Cinsel Kimlik

Cinsel kimlik, bir kişinin kendisini kadın veya erkek olarak tanımlaması; erkeklik veya kadınlığın dışı dönük ifade edilmesidir (Frankowski, 2004). Diğer bir tanımla, bir çocuğun kız ya da erkek olduğunu fark edebilmesi, sahip olduğu bedenini ve benliğini bir uyum içinde kabullenmesi ve kadın ya da erkek olduğu için olumlu

duygular duyabilmesidir (Özsunur, 2010). Her iki tanımdan da hareketle kısaca cinsel kimlik, bireyin kadın veya erkek oluşunun farkında olması olarak tanımlanabilir.

Cinsel kimlik gelişim süreci karmaşık bir yapıya sahiptir ve biyolojik, bireysel, ailesel, çevresel etkenler ile bilişsel ve zihinsel gelişimin etkileşimi sonucu gelişmektedir. Dünyaya gelen bir birey 2-3 yaşlarında iken cinsel kimliği ile ilgili farkındalık oluşturmaya başlar, çocukluk çağında belirginleşir ve kararlı bir hal alması ergenlik döneminde olur. Alanyazına bakıldığında cinsiyet kimliğinin oluşumunun karmaşık bir süreç olduğunu savunan ve “cinsiyet” ifadesinin basit veya üniter bir açıklama ile açıklanmasına karşı çıkan görüşler bulunmaktadır. Bu sebeple, cinsiyet kimliğinin sadece biyolojik veya sadece sosyal faktörler tarafından belirlendiği görüşü tartışılmaya devam etmektedir (Roselli, 2018).

Cinsel kimliğin gelişimsel sürecine bakıldığında, ilk olarak kız ve erkek çocukların biyolojik yapıları, cinsel salgı bezleri bakımından doğuştan farklılıklar göstermektedir. Bu gelişimsel süreç genel anlamıyla çocukluk ve ergenlik döneminde cinsel gelişim olmak üzere iki grupta toplanabilir:

Çocukluk Döneminde Cinsel Gelişim. Bebeklik dönemi ile başlayan süreçte, bebek kendi bedenini keşfederken aslında cinsel duyguların keşfi de başlamaktadır. Bakım veren kişi tarafından gerçekleşen alt değiştirme sırasında bebeğe olumsuz duygular hissettirilmesi (kızma, olumsuz surat ifadesi takınma) onda kendi bedenine ait yanlış yargılar geliştirmesine neden olabilir. Çocuğun kendi bedenini keşfetmesine aşırıya kaçmadan fırsat verilmeli, azarlanmadan, terslemeden onda suçluluk duygusuna neden olmadan izin verici davranılmalıdır. Genel olarak okul öncesi dönemde çocuklar cinsel gelişimle ilgili merak ve arayış içerisindedirler. Daha çok aileyle geçirilen bir zaman dilimi olan bu dönemde, aile, çocuğun cinsel kimlik gelişiminin temelinde etkin bir rol oynamaktadır. Gerek çocuğa verilen tuvalet eğitimiyle ya da çocuklara örnek olmalarıyla, gerekse çocukların sorularına verilen cevaplar yoluyla aile, çocuğun cinsel gelişimi ve uygun cinsel kimliği kazanmasında temel teşkil eden öğrenmelerin gerçekleştiği ilk basamak olmaktadır (Kürek, 2012). Temel eğitim çağında çocuğun ilgisi aileden arkadaş grubuna kaymaktadır ve çocuklar meraklarını arkadaşları aracılığı ile gidermeye çalışmaktadırlar. Gruplar içinde bu tür cinsel konuları konuşmaktan hoşlanmaktadırlar. Çocuk, içinde bulunduğu sosyal çevreden rol model aldığı kişiler anne baba olmaktan uzaklaşmakta, böylelikle hayranı olduğu sanatçı veya sporcu, öğretmeni veya çok sevdiği arkadaşı ile rol model örneklerini değiştirmektedir. Bu dönemde çocuk, geçmiş yılların cinsel dürtü ve fantezilerini unuttur; düşüncelerini

okulundaki sosyal çevreye çevirir ve oyun arkadaşı genellikle hemcinsi olan çocuklardır. Çocuksu hayaller kurulmaz fantastik oyunlar artık oynanmaz, artık çocuk daha gerçekçi, meraklı bir birey olur. Cinsel ilgi ve hisler ortadan kalkmış değildir, düşüş göstermektedir ama hala vardır.

Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim. Ergenlik dönemi, insanın cinsiyet yeteneklerini kazandığı gelişim dönemidir. Ergenlikten önce çocukluk ve ergenlik dönemi ile çakışan ve kısa bir dönem olan erinlik dönemi gelir. Çocuksu davranışlar yerini olgun davranışlara bırakırken bu hızlı değişim yerini yetersizlik ve güvensizlik duygularına da bırakabilir. Bu durum da istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Erinlik dönemi gerilimleri de denen bu halden kurtulmaya başlayan birey, cinsel gelişim ve beraberinde getirdiği psikolojik denge bakımından daha iyi bir duruma gelmektedir.

Cinsel gelişimin önemli özellikleri, erinlik döneminde ortaya çıkmaktadır. Erinlik; kızın anne, erkeğin ise baba olmaya elverişli cinsel değişim ve gelişimin yaşanmaya başladığı dönem olarak düşünülürken, genel olarak kızlarda menstrüasyon döneminin başlaması, erkeklerde ise sperm üretilmeye başlanması, erinliğe geçişin bir ölçütü olarak kabul edilmektedir. Çocukluk çağında başlayan biyolojik farklılıklar, daha açık bir biçimde görülmeye başlanmaktadır. Kızların büyüme hızları erkeklerinkine oranla daha yüksektir.

Cinsiyet Rolü

Cinsiyet rolü, toplumun kültürel değerleri ve normları ile şekillenen, kadın ve erkek cinsiyetlerine toplum tarafından yüklenen rol ve sorumlulukları ifade eder. Aynı zamanda bireyin sosyalleşmesi ile başlayan ve kadın ve erkeği birbirinden farklı kılan davranışlar bütünüdür. Anne karnında biyolojik cinsiyetin öğrenilmesi ile birlikte başlayan hazırlıklarda kız bebeğe pembe erkek bebeğe mavi eşyaların alınması aslında bireye yapacağı işler konusunda yapılacak ayrımın başlangıcıdır. Birey sosyalleşmeye başladığında da cinsiyet rolü toplum tarafından belirlenecek ve bireye yüklenecektir. Cinsiyet rol davranışların kızların kendini kız erkeklerin erkek olarak tanımlayabilmeleri yaklaşık 2 yaşlarında gelişmeye başlamakta ve temel cinsiyet rol davranışları ise 3 yaşında belirleme başlamaktadır. Kohlberg (1966) çocukların cinsiyetler arasındaki farklılığı algılamaya başlamaları ile cinsiyet rolleri gelişiminin başladığını ve çocukların çoğu kez güçlü olma, büyüklük gibi özelliklerle cinsel rolü

özdeşleştirdiklerini ifade etmektedir. Kohlberg ayrıca bir yetişkinin karşısındaki çocuğa nasıl davrandığının çocuğun cinsel kimlik kazanmasında çok önemli rol oynadığını belirtmektedir. Çocuğun cinsiyet rolünün şekillenmesinde ve cinsel kimliğini benimsemesi ve kendi cinsine özgü davranışlar göstermesinde ailenin rolünün de büyük olduğu bir gerçektir.

Cinsel Yönelim

Cinsel yönelim bireyin cinselliğini ya da duygusal hislerini herhangi bir cinsiyete yönlendirmesi ya da herhangi bir cinsiyet tarafından cinsel veya duygusal olarak uyarılmasıdır (Frankowski, 2004). Cinsel yönelimin üç şekilde olduğu yaygın olarak kabul görmüştür. Bunlar, karşı cinse yönelik (heteroseksüel), hemcinsel yönelim (eşcinsel) veya her ikisine de yönelik (biseksüel) çekimler olabilir. Eşcinsel erkekler genellikle “gey”, eşcinsel kadınlara ise “lezbiyen” olarak adlandırılırlar (Sawin ve Williams, 1990). Toplum tarafından kavramların net bilinmemesi nedeni ile cinsel yönelim ile transseksüellik kavramı karıştırılmaktadır. O nedenle transseksüellik kavramını açıklamakta yarar vardır. Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) olan DSM IV’ te “cinsel kimlik bozukluğu” olarak belirtilen transseksüelite en son yayımlanan DSM V’te “cinsel kimlik disforisi” (cinsel kimliğinden yakınma, hoşnut olmama) olarak tanımlanmıştır. Transseksüel bireyler kendi biyolojinin cinsiyetinden hoşnut olmayarak diğer cinsiyetin özelliklerini taşıma isteği içerisindeyler. Eşcinsellikte ise böyle bir durum bulunmamaktadır, birey sahip olduğu biyolojik cinsiyetinden memnundur ve karşı cinsin özellikle sahip olmak gibi bir isteği yoktur. Kişilerin cinsel yönelimi cinsiyet kimliğini etkilememektedir. Yıllar önce Amerikan Psikiyatri Birliği tanısal kriterleri içinde yer alan eşcinsellik kavramı 1973 yılında tanısal kategori olmaktan çıkarılmıştır. Bunu izleyen 1980 yılında eşcinsellik kavramı APA’nın tanısal el kitabı olan DSM’nin tanısal ölçütleri arasından da çıkarılmıştır.

Bu açıklamalardan sonra; cinsel yönelimin, cinsel kimlik gelişiminin bir bileşeni olduğu söylenebilir. Bireyler cinsel yönelim söz konusu olduğunda toplumsal cinsiyet kalıbından sıyrılarak cinsel arzuları hangi cinse yönelikse o kişilere yönelmektedirler (Butler, 2011). APA’ya (2008) göre erkeğin erkeğe, kadının kadına veya her iki cinse karşı duygusal veya cinsel olarak çekim hissetmek ile açıklanan ve kalıcı olan bir niteliktir. Alanyazında cinsel yönelime alternatif olarak cinsel tercih kavramının da

kullanıldığına rastlanmaktadır. Ancak cinsel yönelim ile cinsel tercih karıştırılmaması gereken iki kavramdır. Cinsel tercih, “bir insanın çekici ya da cinsel olarak uyandırıcı bulduğu uyaranları” olarak tanımlanabilir. Cinsel yönelim ise insan kişiliğinin çeşitli yönlerinin bir sonucudur, bu nedenle sadece cinsel partnerler ile açıkça temas etmek önemli değil, aynı zamanda erotik ve cinsel fantezileri, cinsel çekicilik, duygusal ve sosyal tercihleri de içeren bir yaşam tarzıdır (Schweizer, 2013). Kısa bir biçimde söylenebilir ki eşcinsellik bir tercih değil, yönelimdir.

Eşcinsel Kimliğin Oluşumu ve Eşcinsellik. Eşcinsellik insanlık tarihi ile var olmuş bir kavramdır ve şu tarihte ortaya çıkmıştır denemez ve tespit edilemez (Karaca, 2008). Antropologlar ve tarihçiler, eşcinselliğin eski çağlardan beri var olduğunu belirtmektedirler. Kimi kültürlerde eşcinsellik insan cinselliğinin normal ve doğal bir yönü olduğu olarak kabul edilirken, bazı kültürlerde ise eşcinsel bireyler eleştirilmekte ve olumsuz muameleye maruz kalmaktadırlar. Aynı şekilde bazı bireyler eşcinsel yönelimlerini kendi doğaları olarak görürler ve “Ben bu şekilde dünyaya geldim.” diyebilirler (Davies, 2012). Eşcinsellik, 1992 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ICD 9’den (International Classification of Diseases) çıkarılmıştır. Bu tarih APA’nın eşcinselliği DSM-III’ten çıkarmasından 20 yıl sonrasına denk gelmektedir. Buna rağmen gerek sağlık çalışanları arasında gerekse toplumda, hala eşcinselliğin bir hastalık ve ya sapkınlık olduğu gibi yanlış bir inancı sürmektedir. Bu yanlış düşüncenin temelinde eşcinsel bireylere yönelik geliştirilen yanlış teorilerin etkisi de vardır. Bu teoriler doğrultusunda eşcinsel bireylere uzun yıllar hormon tedavisi uygulanarak “iyileştirmeye” ve tedavi edilmeye çalışıldığı dönemler de bulunmaktadır. Ancak söylenebilir ki eşcinsellik doktora gitmeyi gerektiren ve tedavi olunması gereken bir durum değildir.

Geçmişte kabul görülen inançlardan birisi de cinsel yönelimin oluşmasında erken cinsel deneyimlerin etkisi olduğudur. Kişi ilk cinsel deneyimini kiminle yaşar ve bu deneyimden hoşnut kalırsa ondan sonra da o kişiler ile cinsel ilişki yaşayacağı savunulmaktaydı. Bu görüşe göre hiç deneyim yaşamamış biri baştan çıkarılarak gey veya lezbiyen olması sağlanabilirdi. Ancak günümüzde bilinmektedir ki bireyin eşcinsel kimlik oluşturması çocukluk döneminde başlayarak ve ergenlik döneminin başlarında kendini farklı olarak algılaması ile ortaya çıkmaktadır. Bu durum herkes için aynı olmayabilir. Ergenlik bu döneminde kendisini ve diğer insanları tanıması ile sosyalleşmeye başlayan çocuk kendisini tanıma sürecinden sonraki aşamada araştırma sürecine girerek eşcinsel bireyleri tanımaya başlar. Bu durum içinde bulunduğu durumu

anlama, anlamlandırma olarak açıklanabilir. Birey hemcinsine karşı duyduğu cinsel veya duygusal ilgiyi bir süre inkâr etmeye, çevresinden kendisinden saklamaya çalışabilir. Kendisini bu hislerinden dolayı yargılayabilir veya çevresi tarafından yargılanabileceğini de düşünebilir. Bu aşamada bireyin iç dünyasında endişeli bir sessizlik ve tedirginlik hâkimdir. Ergenlik dönemi bunalımı ile birlikte daha çok baş gösteren bu ikilemler bireyi bir arayışa sürükler. Arayış döneminde damgalanmak ve etiketlenmekten korkan birey eşcinsel yönelimini göz ardı ederek heteroseksüel ilişkiler yaşamak için de kendini zorlayabilir. Ancak bir noktada heteroseksüel ilişkide olamayacağını, neden bu hisleri içinde olduğunu, neden karşı cinse değil de hemcinsine ilgi duyduğu konusunda bir araştırma süreci içine girer. Birey bu süreçte normal yaşantısında konuşamadığı, dile getiremediği veya davranışsal olarak ifade edemediği pek çok şeyi sanal dünyada rahatlıkla bulabilmektedir. Böylelikle birey eşcinsel grup veya kişiler ile iletişim kurarak, çeşitli grup veya topluluklara ulaşarak eşcinsel olduğunu açıklama sürecine girer. Bu süreçte birey engellemelerle karşılaşabilir. Ancak eşcinsel bireyin diğer eşcinsellerle ilişki kurmasını engellemek psikolojik iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilir (Schneider, 1991).

Ergenlik dönemi karmaşasından sonra beliren yetişkinlik, cinsel yönelim ve kimlik gelişimi için benzersiz bir gelişim ortamı sunar (Morgan, 2013). Bu dönemde artık yöneliminin farkında olan ve onu adlandıran birey kabul görmüş toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun olsa da olmasa da cinsel olarak yöneldiği tarafı seçebilme özgürlüğünü kendinde bulmaktadır.

Başar (2010), ortaya koyduğu modelinde cinsel yönelim ve kimlik gelişimiyle ilgili açıklamalarda bulunmaktadır. Bu modelde eşcinsel kimlik oluşumu yedi evreden oluşmaktadır. Model; hayat boyu devam eden, evrelerin yaş ile sınırlı olmadığı, evreler arası geçişin mümkün olduğu ve kronolojik yaşla ilgili olmayan bir süreç betimlemektedir. Bireyler ergenlik döneminde bu sürece yaşayacakları gibi, daha ileri yaşlarında da bu süreçten geçebilmektedirler.

Duyarlılaşma Evresi. Genel olarak insan yaşamının ilk yıllarında bireyin hem cinsine yönelik ilgisi hemen hemen hiç belirgin değildir. Bu nedenle bilinçli bir şekilde yaşanan bir cinsel yönelim vardır denilemez. Ancak gerçek olan eşcinsel bireylerin bazıları, bu dönemde toplumun kendilerinden beklediği cinsiyet rollerine uyum sağlamada akranlarına göre farklı hissedebilmektedirler.

Kimlik Bocalaması Evresi. Birey bu dönemde duyarlılaşma evresinde oluşan hisleri ile kendisini toplumsal cinsiyet rollerine karşı aykırı hisseder. İçinde bulunduğu

heteroseksüel çevre bireyi rahatsız edebilmektedir. Yaşadığı bocalama hissi bireyi inkâr ve baskılama yoluna itebilir. İçsel çatışmaları ile başa çıkabilmek için kendisini de heteroseksüel olarak görmeye çalışır, cinsel yönelimini görmezden gelebilir. Hatta bulunduğu sosyal çevrede eşcinsel olmadığını ispatlama çabaları görülebilir. İçinde bulunduğu baskının, kendini tanıtmaya çabalarını da yetersiz bırakmasıyla birlikte bir yardım arayışı bu evrede görülebilir. Birey yakın olduğu kişilerden ve uzman kişilerden danışma ve eşcinsellik hakkında bilgi toplama girişimlerine başlar. Bireyin bu evrede eşcinselliği tam olarak içselleştirmemekle birlikte ruhsal ve bedensel belirtilerle uzman yardımını arayışına girebilirler.

Kimlik Karşılaştırması Evresi. Bireyin hemcinsine olan hisleri, cinsel arzu ve isteği belirgin bir hale gelince birey için zor bir süreç başlamış olur. Kendi kabul ettiği bu durumu çevresine nasıl kabul ettireceği düşüncesi o çevreden uzaklaşmak isteğine, hatta bütünüyle bulunduğu çevreyi terk etmesine neden olabilir. Bu, birey için bir başa çıkma stratejisi olarak görülmektedir. Bulduğu çevrede dikkat çekmemek adına giysi seçimi ve davranışlarını toplumda kabul görmüş normlara uygun şekilde seçmek veya yönelimini farklı şekillerde saklamaya çalışmak fark edilmemek adına yapılacak eylemlerdir.

Kimliği Kabul Evresi. Birey, yaşadığı cinsel tecrübeler ve bastıramadığı arzuları sonucu cinsel yönelimine karşı hissettiği olumsuz hislerden kurtulmuş ve yönelimini kişiliğinin bir parçası olarak görmeye başlamıştır (Başar, 2010). Bir önceki evrelerde bulunan saklama girişimleri yerini açılma sürecine bırakmıştır. Birey çevreden gelebilecek tepkilere karşı da kendini hazırlamaya başlamaktadır.

Kimlikten Gurur Duyma Evresi. Bu evrede birey artık öfke ve ötekileşme ile baş edebilmektedir. Bu özellikler de bu evrenin en önemli kazanımlarıdır. Öfkenin ve engellenme duygusunun sağlıklı yollarla ifade edilmesi için birey çaba göstermektedir. Bu evrede ya toplumda geri çekilme ya da cinsel yönelimini var edebilme arasında gidip gelmektedir. Bu noktada önemli olan bireye yardımcı ve destek olarak onun toplumda sahip olduğu cinsel yönelimi ile var olmasına yardımcı olmaktır.

Kimlik Sentezi Evresi. Bu evrede eşcinsel olmak veya heteroseksüel olmak ile ilgili ikilemlerin son bulması beklenir. Eşcinsellik artık birey için çoklu kimlik özelliklerinden biri olarak yerini alır.

Aileye açılma konusundaki mevcut alanyazın, cinsel yönelim bilgisinin aile ile paylaşılmasının kişisel kaygı duygularını ve kişisel refah seviyesini olumsuz yönde etkileyeceğini göstermektedir. Bütün bu duygulara rağmen, bireyin eşcinsel, lezbiyen,

ya da başka bir cinsel yönelimde olduğunu ailesine açıklamak, daha geniş cinsel kimlik gelişimi ve uyum sürecinin ortak ve önemli bir adımıdır (Grafsky, 2014).

İlgili Araştırmalar

Kimlik ve Beliren Yetişkinlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde ergenlik döneminde kimlik ile ilgili çok sayıda araştırma olduğu, ancak beliren yetişkinlik döneminde kimlik kavramı ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlılığı göze çarpmaktadır. Türkiye’de beliren yetişkinlik döneminin var olup olmadığı üzerine yapılan çalışmaların ardından (Atak 2005, 2006; Atak ve Çok, 2010; Yüzbaşı, 2012) beliren yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmaların sayısında artış gözlenmiştir. Bu çalışmaların da genel olarak kimlik statüleri ile ilgili olduğu söylenebilir. Beliren yetişkinliğin bir yaşam dönemidir ve aşk, iş ve dünya görüşü olmak üzere üç temel boyutta kimlik keşfini gerekli kılmaktadır. Kimlik keşif süreci olarak da nitelendirilen beliren yetişkinlik döneminde ele alınan en önemli kavramlardan birisi de kimlik kavramı olmuştur. Morgan (2013) beliren yetişkinlikte cinsel yönelim ve kimlik gelişimi ile ilgili güncel konuları ele aldığı çalışmasında beliren yetişkinlik döneminin cinsel yönelim ve kimlik gelişimi için benzersiz bir gelişim ortamı sunduğunu belirtmektedir. Türkiye’de beliren yetişkinlik dönemi ve kimlik ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Demir (2009), bu dönemdeki üniversite öğrencilerinin kimlik gelişiminde sosyal ve kimlik sermayelerinin rolünü araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre başarılı kimlik statüsündeki gençler kendilerini daha fazla yetişkin hissetmekte ve içinde yaşadıkları toplumun bir üyesi olarak görmektedirler.

Ergin (2015) çalışmasında 313 beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcı ile kimlik statüleri ve başa çıkma stratejileri ilişkisinin incelemiştir. İpotekli kimlik açısından çalışan bireylerin öğrencilere göre puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte erkeklerin kadınlara göre ipotekli ve kararsız kimlik puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bulgulardan hareketle beliren yetişkinlik döneminde olumlu bir kimlik gelişimi için iş hayatında olma, aile ile birlikte yaşama ve cinsiyet gibi değişkenlerin önemli olduğu söylenebilir.

Atak, Kapçı ve Çok (2013) beliren yetişkinlik döneminde kimlik statülerinin bireyleşme türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. 19-26 yaş

aralığında bulunan 700 genç ile sürdürülen araştırma sonuçlarına göre kimlik statülerinin gelişimsel ve standart bireyleşme türlerine göre farklılaştığı bulunmuştur.

Aydın (2017), beliren yetişkinlik döneminde algılanan anne baba tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında beliren yetişkinlerin kimlik statülerinde ve ebeveynlik tutumlarına göre farklılaşma olduğunu ortaya koymuştur.

Birgi (2010) üniversite öğrencilerinde kimlik ve bağlanma konusunu 773 üniversiteli beliren yetişkin ile yürütmüş ve sonuçta kimlik ve bağlanma arasında ilişki olduğu yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği görmüştür.

Kimlik kavramı ve beliren yetişkinlik ile ilgili yapılan çalışmaların yurtdışı alanyazında daha fazla yer alındığı gözlenmektedir (Cote 2006; Montgomery 2005; Phinney 2013; Koepke ve Denissen 2012; Luyckx, Goossens ve Soenens; 2006).

Cinsel Yönelim ve Algılanan Anne-Baba Kabul-Red ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de cinsel yönelim ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Eşcinsel bireylerin kimlik duygusu kazanımı ile ilgili veya farklı cinsel yönelimli bireylerin karşılaştırmalı olarak çalışma grubuna dâhil edildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Son yıllarda karşılaştırmalı olarak eşcinsel ve heteroseksüellerin çocukluk çağında duygusal istismar ve depresyon seviyeleri, suçluluk-utanç düzeylerinin ve farklı stresle başa çıkma stratejileri, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve bağlanma stillerinin karşılaştırıldığı araştırmalar bulunmaktadır (Yıldız, 2003; Amanat, 2011; Alkan, 2014, Karaca, 2018). Bu araştırmalarda depresyon düzeyinin cinsel yönelime göre farklılıklar gösterdiği bulgular sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan, cinsel yönelim konusunda sıklıkla ele alınan konular belirli grupların eşcinsellere yönelik tutumları ve ayrımcılık konularının araştırılması olmuştur. (Arık, 2017; Bayar, 2016; Karakaş 2018; Şenel 2014; Saraç ve Rahim, 2009; Güney, Kargı ve Oruç, 2004). Bu araştırma sonuçları da eşcinsel bireylerin toplumsal yaşam içinde olumsuz tutumlarla karşılaştıklarını ve cinsel yönelime göre yapılan ayrımcılığın var olduğunu göstermektedir.

Yurtdışında yapılan çalışmalara bakıldığında cinsel yönelim konusunu ele alan çalışmaların yurtiçinde yapılan çalışmalara göre daha fazla sayıda olduğu gözlenmiştir. Genel olarak bakıldığında cinsel yönelim ve depresyon arasındaki ilişki, cinsel yönelim ve psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu gibi konular geniş bir şekilde ele alınmaktadır. (Nedley, Ramirez ve Krueger, 2018; Ginger ve Williams; 2012; Plöderl, Kralovec,

Fartacek ve Fartacek, 2005). Bu araştırmalarda depresyon düzeyi, yaşam doyumunu ve psikolojik iyi oluşun cinsel yönelime göre farklılıklar gösterdiği bulunmuştur.

Mitrani ve diğerleri (2017), yaptıkları araştırmada Amerikan hispanik eşcinsel erkeklerin cinsel yönelimlerine göre anne babadan algıladıkları kabul-reddi incelemişlerdir. Ebeveynleri cinsel yönelimlerini bilen erkek eşcinsellerin daha çok red gördükleri ve anne ve baba tarafından cinsel yönelimini nedeniyle reddedilenlerin depresif belirtiler gösterdiği de araştırma bulguları içinde yer almaktadır.

Willoughby ve Malik (2006), eşcinsel erkeklerin cinsel yönelimi karşısında ebeveyn tepkilerini ve ebeveyn tepkilerinin birey gelişimi üzerindeki etkisini anlamak için araştırma yapmışlardır. Elde edilen bulgulara göre aileden olumlu tepkiler ve sıcaklık alan erkek eşcinseller, tam tersi yıkıcı reddedici ve soğuk aile ilişkileri olduğunu bildirenlere kıyasla ebeveynlerden daha olumlu tepkiler aldıklarını ve daha olumlu gelişim özellikleri gösterdiklerini bildirmişlerdir.

Waldner ve Magrader (1999), 85 lezbiyen ve 87 gey 172 eşcinsel ile yürüttükleri çalışmanın bulgularına göre, cinsel yönelimini ailesi ile paylaşmayan bireyler aileleri ile daha iyi ilişkilere sahiptir. Anne babadan algılanan sıcaklığın, ailesi ile paylaşmayan eşcinsellere göre eşcinsel olduklarını paylaşanların göre daha yüksek olduğu elde edilmiştir.

Kimlik Duygusu Kazanımı ve Anne-Baba Kabul-Reddinin İncelendiği Araştırmalar

Kimlik duygusu kazanımı ile ilgili, yurtiçinde yapılan araştırmaların yurtdışında yapılanlara oranla daha az olduğu gözlenmiştir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirilirken, yurtiçi alan yazında yapılan çalışmaların daha çok kimlik statüleri ile ilgili olduğu saptanmıştır. Kimlik duygusu kazanımı ile yapılan çalışmalara bakıldığında daha çok ergenlik dönemindeki bireylerin kimlik duygusu kazanımı ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmalar bulunduğu görölmektedir (Süslü, 2002; Balkaya ve Ceyhan 2007; Başkan, 2000; Kaynak, 2003; Demir, Demir ve Sönmez, 2010; Sözer, 2017; Özgen, 1999).

Türkiye’de algılanan anne baba kabul reddi ile ilgili pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalarda anne-baba kabul-reddi ile psikolojik uyum, duygusal bağlanma, depresyon, sosyal kaygı, akademik başarı, intihar, benlik algısı gibi değişkenler ele alınmaktadır (Türkdoğan, 2015; Yavuz, 2017; Pektaş, 2015; Yener,

2005; Aslan ve Batıgün, 2017; Yavuz, Güven, Bayındır, Sezer ve Yılmaz, 2016).
Kimlik duygusu ve algılanan anne baba kabul reddi ile ilgili yapılan araştırmalar;

Bilen (2014) tarafından yapılan araştırmada 671 üniversite öğrencisi, anne-baba kabul-reddi, psikolojik uyum ve kimlik duygusu açısından incelenmiştir. Araştırmadan sonuçlarına göre, kimlik duygusunda sorun yaşayan üniversite öğrencileri anneleri ve babaları ile olan ilişkilerinde sorun yaşamayanlara göre daha yüksek düzeyde saldırganlık, ihmal, ayrışmamış red ve düşük düzeyde sıcaklık gördükleri ortaya koyulmuştur.

Yenihayat (2011), araştırmasında 324 üniversite öğrencisinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın bulguları, algılanan baba ve anne kabulünün başarılı kimlik statüsünü olumlu yönde yordadığını ortaya koymuştur.

Aydın (2017), 18-25 yaşlarında 318 katılımcı ile yaptığı algılanan ebeveynlik tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Gerçekleşen araştırmada beliren yetişkinlerde, kimlik statülerinin ve ebeveynlik tutumlarına göre farklılaştığı görülmüştür.

Kimlik duygusu kazanımı ve anne baba kabul reddi ile ilgili yurtdışı araştırmalara bakıldığında daha fazla araştırma olduğu saptanmıştır.

Beeyers ve Goossens (2008) iki gruptan oluşan boylamsal çalışmalarında beliren yetişkinlik döneminde olan 639 üniversite öğrencisini bir yıl arayla anne baba algıları ile kimlik duygusu kazanımlarını değerlendirmişlerdir. İlk grup öğrenciler anne babaları ile yaşayan diğerleri ise anne baba yanında yaşamayan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre bu yaşam dönemi, bireylerin ebeveynlerin ve arkadaşların ilişkilerinde değişiklikler de dâhil olmak üzere önemli bir geçiş dönemi olduğu ve bu dönemde belirsizliklerin olduğu görülmüştür. Algılanan anne baba etkisi ile ilgili olarak, aile yanında yaşayan ve yaşamayanlar arasında temel olarak çocukluk etkilerinin önemli olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca ergenlerin babaları tarafından cesaretlendirildiği, anneler tarafından ise net ve sağlam bir seçim yapmayı açıkça teşvik ettiği belirlenmiştir. Her iki rol de ailede bulunduğunda, bu ergenlerin kimlik kazanımında da ideal bir denge yaratacaktır.

Luyckx, Soenens ve Berzonsky (2007) yaptıkları araştırmada anne baba psikolojik kontrolü ve kimlik kazanım boyutlarını incelemişlerdir. Araştırma verileri 6 ay süreyle 5 oturumda ortalama 19 yaşında 565 öğrenciden toplanmıştır. Sonuçlar, müdahaleci, psikolojik kontrol yüksek olan ebeveynliğin, ergenlerin ve beliren

yetişkinlerin istikrarlı ve bütünleşmiş bir kişisel kimliğin geliştirilmesine zarar verdiğini göstermektedir. Ayrıca boylamsal analizler, katılımcıların ebeveynlerini psikolojik kontrol olarak algıladıklarında karar vermede daha fazla zorluk yaşadıklarını göstermiş ve yapacakları seçimlerde özdeşleşmeleri veya bu seçimler hakkında kesin karar verme oranları daha düşük bulunmuştur. Ailenin etkisi, özellikle beliren yetişkinlik döneminde çok belirgindir ve yaşadığı psikolojik ve gelişimsel sorunlar, ebeveynleriyle devam eden ilişkilerle ilgili olabilmektedir. Kimlik arayışında olan bireyin ebeveyn psikolojik kontrolü, kimlik kazanım sürecini etkileyebilmektedir.

Waldner ve Magrader (1999), 85 lezbiyen ve 87 gey 172 eşcinsel ile yürüttükleri çalışmada aileden algılanan kabul-red ile kimlik gelişimi arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Anne baba ile olan ilişkilerin kimlik gelişimini olumlu ya da olumsuz etkilediği, eşcinsel ergenlerin reddedilme ve onay almama hislerine daha fazla sahip olduğu bulunmuştur.

Kitahara (1987), İsveçli 71 üniversite öğrencisi ile yürüttüğü çalışmada, algılanan anne baba kabul reddi ile kimlik kazanımları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma sonucunda toplam ebeveyn kabul-reddi puan ortalamaları ile toplam kişilik değerlendirme puanları arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Sonuçlar, bir ebeveynin, çocuğa karşı kayıtsız ve ihmalkâr davranışları göstermesi, o çocuk yetişkin olduğunda, benliğin olumsuz bir şekilde etkileneceğini göstermiştir. Bulgular arasında ebeveynlerin reddi içinde düşük sıcaklık gösterme ile bireyin negatif benlik arasındaki ilişki en belirgin şekilde ortaya çıkmıştır.

Cournoyer, Sethi ve Cordero (2005) 108 Ukraynalı üniversite öğrencisi ile ebeveyn kabul reddi ve kimlik algıları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların anne ve babalarından algıladıkları sıcaklık ve kabul görme ne kadar çok ise olumlu kimlik algısına sahip olma olasılıkları o kadar fazla olduğu ortaya koyulmuştur.

Azizli (2018) çalışmasında algılanan ebeveyn reddinin anne ve babanın eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelenmiştir. Sonuçlara göre yalnızca anne reddi ortalamalarında annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma bulunduğu görülmüştür. Yalnızca ilkokul mezunu grubu ile lise mezunu arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre lise mezunu annelerden algılanan red ilkokul mezunu annelerden algılanan red düzeyinden yüksektir. Sonuçlara göre baba eğitim düzeyine göre bir farklılaşma görülmemiştir. Erkan ve Toran (2004), Diyarbakır'da 5 yaşında

çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarını incelemek amacıyla, 123 anne ile bir çalışma yürütmüştür. Çalışma, annelerin eğitim seviyesi düştükçe çocuklarını red davranışının arttığını, anne eğitim seviyesi yükseldikçe red davranışının azaldığı ortaya koymuştur. Toran (2005), farklı sosyal ve kültürel düzeylerde bulunan sahip annelerin çocuklarını kabul etme ve reddetme durumlarının incelenmesi amacıyla bir çalışma yapmıştır. Sonuç olarak annelerin öğrenim düzeyleri ve ailelerin aylık gelir düzeyleri ile annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve red davranışlarının açıkça ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında yapılan araştırmalar ele alındığında; kimlik ile ilgili çok sayıda araştırma olduğu örnekler ile ortaya koyulmuştur. Beliren yetişkinlik dönemi ülkemizde ele alınan yeni kavramlardan olsa da kısa sürede yapılan araştırma sayısı artış göstermektedir. Algılanan anne-baba kabul-reddi ile ilgili çok fazla sayıda araştırma olduğu göze çarpmaktadır ancak cinsel yönelim ve eşcinsel bireyler ile ilgili daha kısıtlı bir araştırma alanı olduğu gözlenmektedir. Araştırma sonuçlarının benzerlik farklılık gösterdiği yanları bulgular ve yorum bölümünde detaylı bir biçimde ele alınarak değerlendirilecektir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ve daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin betimlenerek derinlemesine analizin yapılmak istendiği araştırmalarda kullanılan bir yöntemdir (Karasar, 2012). Araştırmada kimlik duygusu kazanımı ile anne-baba kabul-red durumu arasında betimsel ve yordayıcı ilişkiler incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim yılında, Ankara'daki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ulaşmak için kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Uygulama yapılan heteroseksüel öğrenci sayısı 110, uygulama yapılan eşcinsel öğrenci sayısı ise 218'dir. Ancak ölçeklerin tamamlanmadan veya eksik bir şekilde ulaştırılması, araştırmaya uygun olmayan demografik özellikler gibi sebeplerden ötürü 328 katılımcıdan 168'inin uygulama yaptığı ölçekler geçersiz sayılmıştır. Sonuç olarak, çalışma grubuna 80 eşcinsel ve 80 heteroseksüel olmak üzere toplam 160 üniversite öğrencisi dâhil edilmiştir. Katılımcıların 82'si kadın ve 78'i erkek olmakla birlikte, 80 katılımcı cinsel yönelimini heteroseksüel ve 80 katılımcı ise cinsel yönelimini eşcinsel olarak belirtmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet ve Cinsel Yönelim Dağılımı

		Heteroseksüel Katılımcılar N(%)	Eşcinsel Katılımcılar N(%)
Cinsiyet	Kadın	57(71,3)	25 (31,3)
	Erkek	23(28,8)	55 (68,8)

Heteroseksüel bireylerin %71,3'ü kadın ve %28,8'i erkek, eşcinsel bireylerin %21,3'ü kadın ve % 68,8'i erkektir. Katılımcılar arasında cinsiyet açısından dengeli bir dağılım bulunmaktadır.

Katılımcıların yaşa göre dağılımlarının sayısal verileri Tablo 2'te verilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Yaşı

	Heteroseksüel Katılımcılar	Eşcinsel Katılımcılar
18	7	6
19	25	14
20	33	8
21	8	16
22	2	9
23	3	6
24	2	4
25	-	17

Araştırmaya katılan heteroseksüel bireyler için yaş ortalaması 19.88, yaşın standart sapması 1.27, minimum yaş değeri 18 ve maksimum yaş değeri 24'tür. Araştırmaya katılan eşcinsel bireyler için yaş ortalaması 21.59, yaşın standart sapması 5.46, minimum yaş değeri 18 ve maksimum yaş değeri 25'tir.

Katılımcıların eğitim gördükleri üniversitede hangi sınıf düzeyinde olduklarına dair sayısal veriler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Katılımcıların Sınıf Düzeyi

	Heteroseksüel Katılımcılar N (%)	Eşcinsel Katılımcılar N (%)
1. Sınıf	30 (37,5)	30 (37,5)
2. Sınıf	42 (52,5)	11 (13,8)
3. Sınıf	4 (5)	18 (22,5)
4. Sınıf	4 (5)	21 (26,3)

Heteroseksüel bireylerin %37,5'i 1. sınıf, %52,5'i 2. sınıf, %5'i 3. sınıf ve %5'i 4. sınıf öğrencisidir. Eşcinsel bireylerin ise, 37,5'i 1. sınıf, %13,8'i 2. sınıf, %22,5'i 3. sınıf ve %26,3'ü 4. sınıf öğrencisidir.

Katılımcıların annelerinin eğitim seviyesine dair sayısal veriler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4

Katılımcıların Anne Eğitim Durumu

		Heteroseksüel Katılımcılar N (%)	Eşcinsel Katılımcılar N (%)
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	35 (43,8)	18 (22,5)
	Ortaokul	19 (23,8)	19 (23,8)
	Lise	12 (15)	21 (26,4)
	Üniversite	12 (15)	20 (16)
	Lisansüstü	2 (2,5)	2 (2,5)

Araştırmaya katılan heteroseksüel bireylerin annelerinin %43,8'inin ilkokul, %23,8'inin ortaokul, %15'inin lise, %15'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir ve %2,5'i ise lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Araştırmaya katılan eşcinsel bireylerin annelerinin %22,5'inin ilkokul, %23,8'inin ortaokul, %26,3'ünün lise, %16'sının üniversite mezunu olduğu görülmektedir ve %2,5'i ise lisansüstü eğitimini tamamlamıştır (Tablo 4).

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyine dair sayısal veriler Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Katılımcıların Baba Eğitim Durumu

		Heteroseksüel Katılımcılar N (%)	Eşcinsel Katılımcılar N (%)
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	17 (21,3)	9 (11,3)
	Ortaokul	18 (22,5)	15 (18,8)
	Lise	25 (31,3)	22 (27,5)
	Üniversite	16 (20)	39 (48,8)
	Lisansüstü	4 (5)	4 (5)

Araştırmaya katılan heteroseksüel bireylerin babalarının %21,3'ünün ilkokul, %22,5'inin ortaokul, %31,3'ünün lise, %20'sinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir ve %5'i ise lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Araştırmaya katılan eşcinsel bireylerin babalarının %11,3'ü ilkokul, %18,8'i ortaokul, %27,5'i lise, %48,8'i de üniversite mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kimlik duygusu kazanımını ölçmek için Köker (1997) tarafından geliştirilen Kimlik Duygusu Ölçeği Köker Formu (KDÖ-KF) ve Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red ölçeğinin kısa form uyarlaması (EKRÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve ile ilgili demografik bilgileri içermektedir (Ek1).

Kimlik Duygusu Ölçeği Köker Formu (KDÖ-KF)

Araştırmada kimlik duygusu kazanımını ölçmek amacıyla Köker (1997) tarafından geliştirilen Kimlik Duygusu Ölçeği Köker Formu (KDÖ-KF) (Ek2) kullanılmıştır. Ölçek 40 maddeden ve cümlelerin anlamı açısından, 18'i olumsuz sonlanan ifadelerden, 22'si olumlu sonlanan ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek, “bana hiç uymuyor”, “bana pek uymuyor”, “bana biraz uyuyor”, “bana oldukça uyuyor” ve “bana tümüyle uyuyor” şeklinde 5’li Likert tipi olup, 1-5 değerleri arasında puanlanmaktadır. Olumsuz sonlanan maddeler bulunmaktadır ve bunlar ters puanlanmaktadır. Ölçek uygulamasından en yüksek puan 200, en düşük puan ise 40 puan alınabilecektir. Puanların 200’e yaklaşması kimlik duygusunun kazanılmış olduğuna işaret ederken, düşük puanlar ise kişisel, toplumsal ve cinsel alanda kendini yeterince iyi tanımlamama ya da bu alanda bağlanmaların olmadığını göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Köker (1997) tarafından 600 kişi ile yürütülmüştür. Ölçeğin bütünüyle ölçmek istediği tutumu ölçme gücünün olup olmadığını belirlemek için korelasyona dayalı madde analizi yapılmıştır. Ayırt edici geçerlik çalışmasında ölçeğin psikiyatrik belirtisi olan grupla psikiyatrik belirtisi

olmayan grubu anlamlı ölçüde birbirinden ayırt ettiği saptanmıştır. Faktör analizi çalışmasıyla KDÖ-KF'nun faktör yapısı incelendiğinde, çok faktörlü yapısı olduğu görülmüştür. Kimlik kavramının pek çok psikolojik özellikle ilişkili olmasının çok faktörlü yapının kaynağı olduğu düşünülmüştür.

Ölçeğin güvenirlik çalışması Köker (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. KDÖ-KF'nun güvenirlik çalışmalarına bakıldığında, ölçeğin zaman içerisindeki ölçüm tutarlılığının belirlenmesi için yapılan test-tekrar test çalışmasında güvenirliği $r=.73$ (p.05) olarak bulunmuştur. İç tutarlılık çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı .74 olarak saptanmıştır. Tüm güvenirlik katsayıları incelendiğinde, ölçeğin değişik tekniklerle hesaplanan güvenirlik katsayıları .73 ile .79 arasında değişmektedir. Bunun yanı sıra, mevcut araştırmanın çalışma grubu ile gerçekleştirilen güvenirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa katsayısı .94 olarak bulunmuştur.

Yetişkin ebeveyn Kabul Red Ölçeği Kısa Form (Yetişkin EKRÖ/K)

Ölçek katılımcıların çocuklukta yaşamış oldukları ebeveyn kabul-reddi ile ilgili anılarını değerlendirmek amacıyla Rohner (2005) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin kısa form uyarlama çalışması Dedeler, Akün ve Batıgün (2017) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Yetişkin EKRÖ kısa formu kullanılmıştır (Ek3).

Bu ölçeğin aslı 60 maddeden oluşmaktadır kısa formu ise Yetişkin EKRÖ'nün ölçek yapısı korunarak geliştirilmiştir. Ölçekte anne ve baba için ayrı ayrı formlar bulunmaktadır. Yirmi dört maddeden oluşan ölçeğin sıcaklık/şefkat (8 madde), düşmanlık/saldırganlık (6 madde), kayıtsızlık/ihtimal (6 madde) ve ayrışamış red (4 madde) olmak üzere dört alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru” (4 puan), “bazen doğru” (3 puan), “nadiren doğru” (2 puan), “hiçbir zaman doğru değil” (1 puan) biçiminde dördümlü Likert tipi ölçek üzerinden puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen puan ranjı 24 (en yüksek düzeyde kabul) ile 96 (en yüksek düzeyde red) arasında değişmektedir. Orijinal ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayıları 0.81'in üzerinde bulunmuş, doğrulayıcı faktör analizi 4-faktörlü yapıyı kanıtlamıştır.

Ölçeğin kısa form geçerlik çalışmaları da Dedeler, Akün ve Batıgün (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapı geçerliği çalışmalarında Anne Formu için bulunan ikili faktör yapısı DFA ile doğrulanmıştır. Modelin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu bulunmuştur. Baba Formu için de elde edilmiş, 3'lü faktör yapısının kabul

edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu saptanmıştır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğini belirlemek amacıyla, Anne ve Baba Formlarının toplam ve alt ölçek puanları ile Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (ABBÖ) toplam ve alt ölçek puanları arasındaki korelasyonlar değerlendirilmiştir. Yetişkin EKRÖ/K Anne Formu ile Anne ABBÖ toplam puanları arasında -0.76 ($p<0.01$), Yetişkin EKRÖ/K Baba Formu ile Baba ABBÖ toplam puanları arasında ise -0.83 ($p<0.01$) olarak gözlenen anlamlı korelasyonlar bulunmuştur.

Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla, tüm ölçek ve alt ölçekler için Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları, madde toplam korelasyonları ve iki yarım güvenilirliği hesaplanmıştır. Anne Formunun iç tutarlık katsayıları 0.75 ile 0.92 arasında, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0.40 ile 0.83 arasında, madde toplam korelasyon aralığı ise 0.45 ile 0.82 arasında değişmektedir. Baba Formunun iç tutarlık katsayılarının ise 0.85 ile 0.96 arasında, test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının 0.86 ile 0.96 arasında, madde toplam korelasyon aralığının ise 0.50 ile 0.92 arasında değiştiği saptanmıştır. Buna ek olarak, Anne Formunun iki yarım güvenilirliği 0.88 ve Baba Formunun iki yarım güvenilirliği ise 0.94 olarak bulunmuştur. Her iki form için test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının 0.40 ile 0.96 arasında değiştiği saptanmıştır. Tüm bu bulgulardan hareketle, düzeltilmiş 4-faktörlü Yetişkin EKRÖ/K Anne ve Baba Formlarının Türkiye örnekleminde geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir (Dedeler, Akün ve Batıgün, 2017).

Verilerin Toplanması

Veri toplama işlemi için Ankara'da üniversite öğrenimine devam eden 100 eşcinsel ve 100 heteroseksüel öğrenciye ulaşmak amaçlanmıştır. Ancak heteroseksüel öğrencilere ulaşmak ve uygulamada zorluk yaşanmasa da eşcinsel öğrencilere ulaşmak kolay olmamıştır. Çeşitli dernek ve LGBT toplulukları ile mail ve telefon aracılığı ile iletişime geçilmiş, online olarak da hazırlanan uygulama formları ulaştırılmıştır. Toplamda 220 kişiye ulaşılmasına rağmen uygulama formlarında kayıp veri sayısının oldukça fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Ankara'da bulunan eşcinsel üniversite öğrencileri ile görüşülerek gün ve saat belirlenmiş, kartopu örneklem yöntemi ile de diğer katılımcılara ulaşılmış ve uygulama yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Analizlerin birinci bölümünde, hem çalışmanın sürekli değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistiklere (ortalama, standart sapma, minimum değer ve maksimum değer) hem de çalışmanın kategorik değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Aynı zamanda çalışmanın ana değişkenleri (yaş, anne kabul-reddi, baba kabul-reddi ve kimlik duygusu kazanımı) arasındaki ilişkiyi incelemek için iki değişkenli korelasyon analizi uygulanmıştır. Analizlerin ikinci bölümünde, bireylerin kimlik duygusu kazanımının, yaş, cinsel yönelim, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, algılanan anne kabul-reddi ve algılanan baba kabul-reddi ile ilişkisi incelenmiştir. Kimlik duygusu kazanımı ve yaş arasındaki ilişkinin incelenmesi için tek yönlü varyans analizi, kimlik duygusu kazanımı ve cinsel yönelim arasındaki ilişkinin incelenmesi için bağımlı örneklem t-testi uygulanmıştır. Kimlik duygusu kazanımı ile anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi için aşamalı regresyon analizi, kimlik duygusu kazanımı ile anne kabul-reddi ve baba kabul-reddi arasındaki ilişkilerin incelenmesi için lineer regresyon analizi yapılmıştır. Analizlerin üçüncü bölümünde ise, cinsel yönelim ile algılanan anne kabul-reddi ve algılanan baba kabul-reddi arasındaki ilişkilerin incelenmesi için bağımlı örneklem t-test analizi uygulanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular alt amaçlar sırasına uygun olarak alanyazın ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın Sürekli Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 6’da, katılımcıların yaş, anne reddi, baba reddi ve kimlik duygusu kazanımı değişkenlerinin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri yer almaktadır.

Tablo 6

Çalışmanın Sürekli Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Heteroseksüel Katılımcılar				Eşcinsel Katılımcılar			
	$\bar{X}$	<i>SS</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>	$\bar{X}$	<i>SS</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>
1. Yaş	19.88	1.27	18	24	21.59	5.46	18	25
2. Anne Kabul-Reddi	33.33	8.65	24	69	42.39	14.39	24	77
3. Baba Kabul-Reddi	38.6	16.64	24	96	53.33	18.40	24	95
4. Kimlik Duygusu Kazanımı	153.68	24.184	88	198	138.78	24.77	72	182

Araştırmaya katılan heteroseksüel bireyler için minimum yaş değeri 18 ve maksimum yaş değeri 24 olup grup yaş ortalaması 19.88’dir. Eşcinsel bireyler için minimum yaş değeri 18 ve maksimum yaş değeri 25 olup yaş ortalaması 21.59’dur. Heteroseksüel bireylerin anne kabul-reddi skorlarının ortalaması 33.33, minimum değeri 24 ve maksimum değeri 69’tur. Eşcinsel bireylerin anne kabul-reddi skorlarının ortalaması 42.39, minimum değeri 24 ve maksimum değeri 77’dir. Heteroseksüel bireylerin baba kabul-reddi skorlarının ortalaması 38.6, minimum değeri 24 ve maksimum değeri 96’dır. Eşcinsel bireylerin baba kabul-reddi skorlarının ortalaması

53.33, minimum değeri 24 ve maksimum değeri 95'tir. Heteroseksüel bireylerin kimlik duygusu kazanımı skorlarının ortalaması 153,68, minimum değeri 88 ve maksimum değeri 198'dir. Eşcinsel bireylerin kimlik duygusu kazanımı skorlarının ortalaması 138,78, minimum değeri 72 ve maksimum değeri 182'dir.

Algılanan Anne ve Baba Kabul Reddi ile Kimlik Duygusu Kazanımı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Çalışma kapsamında bakıldığında, ebeveynin kabul ya da reddedici olmasının bireylerin çocukluk dönemlerinden itibaren ebeveynlerini nasıl algıladıklarıyla ve zihinsel temsilleriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Bu araştırmada algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi ile kimlik duygusu kazanım düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını gözlemlemek amacıyla aşamalı regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7

Anne Reddi, Baba Reddi ve Kimlik Duygusu Kazanımı Arasındaki Aşamalı Regresyon Analizleri

<i>Bağımlı değişken</i>	<i>Anlamli yordayıcılar</i>	<i>Beta</i>	<i>t değeri</i>	<i>Anlamli k</i>	<i>R²</i>	<i>Düzeltilmiş R²</i>	<i>F</i>
Kimlik duygusu	Anne reddi	-.94	-6.65	.00	.22	.21	44.28
	Baba reddi	-.21	-1.95	.05			

Anne kabul-reddi ve baba kabul-reddi, kimlik duygusu kazanımı için anlamlı bir yordayıcı olduğu için anne kabul-reddi, baba kabul-reddi ve kimlik duygusu kazanımı arasında aşamalı regresyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizde baba kabul-reddi, modelde hariç tutulmuştur. Anne kabul-reddi ise bu modelde kimlik duygusu üzerindeki %22'lik değişimi açıklamaktadır ve modele etkisi anlamlı bulunmuştur ($F(1,158)=44.28, p < .001$).

Çalışmanın ana değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi uygulanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8

Anne kabul-reddi, baba kabul-reddi ve kimlik duygusu kazanımı arasındaki korelasyon analizleri

	(1)	(2)	(3)	(4)
(1) Yaş	1			
(2) Anne Reddi	.07	1		
(3) Baba Reddi	.05	.48*	1	
(4) Kimlik Duygusu Kazanımı	.11	-.47*	-.35*	1

*p < .05

Analiz sonucuna göre, algılanan anne-baba reddi arasında anlamlı ve pozitif bir korelasyona ulaşılmıştır ($r=.48$, $p < .05$). Kimlik duygusu kazanımı ise hem algılanan anne reddi ($r = -.47$, $p<.05$) hem de algılanan baba reddi ($r=-.35$, $p<.05$) ile anlamlı negatif korelasyon göstermiştir. Bir diğer deyişle, anneden algılanan red arttıkça, babadan algılanan red de artış göstermektedir. Algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi azaldıkça kimlik duygusu kazanım düzeyi de artmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların kimlik duygusu puanlarının çocuklukta anne babalarını nasıl algıladıkları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bireylerin çocuklukta babadan algıladıkları red düzeyi arttıkça kimlik duygusu kazanım puanlarında da azalma olduğu da saptanmıştır. Çocukluk döneminde anneden algılanan kabul veya reddin bireyin kimlik gelişimi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde göze çarpan önemli bir nokta kimlik duygusu kazanımının yordanmasında babadan algılanan reddin etkisinin de ön plana çıkmasıdır.

Bebek için önemli olan kişiler anne ve babasıdır, dolayısıyla gelişimde babanın da rolü büyüktür ve gelişim döneminde olan çocuğun gereksinimleriyle ilgilenmediğinde olumsuzluklar ortaya çıkmakta ve kurulan bağın sağlıklı olmasına neden olmaktadır. Rohner, 1970’li yıllara kadar babaların çocuk yetiştirme sürecinde çok etkisinin olmadığı anlayışının hâkim olduğunu ancak 1970 yıllarından 1990’lara gelindiğinde, bakış açısında farklılaşma olduğunu belirtmiştir. Rohner (1998), babanın çocuk ile olan ilişkisinde baba sevgisinin anneninki kadar etkili olduğunu belirtmiştir. Bazen de annenin çocuk üzerindeki etkisinden bağımsız bir biçimde babanın da rolünün etkili olduğunu ve babadan hissedilen sevginin çocuğun karakteri için önemli olduğunu ifade etmektedir. Buradan hareketle bireyin gelecekteki kimlik duygusunun nasıl olacağı konusunda babanın soğuk davranışlarının reddedici tutumlarının önemli olduğu

söylenbilir. Araştırma sonuçlarına göre çocuklukta algılanan anne-baba kabulü ile kimlik duygusu kazanımını arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu açığa çıkmıştır. Çocuğun hem anne hem de babadan algıladığı kabul arttıkça kimlik duygusu puanlarındaki artış, kimliğin olumlu bir biçimde şekillendiğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle çocukluk dönemlerinde anne veya babadan algılanan ilgi, sevgi, sıcaklık, yakınlık ve kabul ne kadar fazla ise gelecekteki kimlik duygusu o kadar sağlam temeller üzerinde inşa edilecektir. Alanyazına bakıldığında araştırma bulgularının diğer araştırma sonuçları ile paralel doğrultuda olduğu gözlenmektedir. Romano (2004), çalışma sonucunda anne kabulünün başarılı kimlik statüsü ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Aynı çalışmada reddedici tutum ile de karmaşalı kimlik statüsü arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Olumlu bir kimlik duygusu oluşumu için anne ve baba algısının önemini bu araştırma sonucu da desteklemektedir. Bir diğer çalışmada Yenihayat (2011), üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba kabulünün arttıkça başarılı kimlik statüsünün de olumlu yönde arttığını saptamıştır. Bu sonuç da araştırma bulgularını desteklemektedir. Bilen (2014) de araştırma ile aynı doğrultuda üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada kimlik duygusunda sorunu olan öğrenciler ve anne babaları ile ilişkilerinde sorun yaşamayanlara oranla daha yüksek düzeyde saldırganlık, ihmal, ayrışmamış red ve düşük düzeyde sıcaklık gördüklerini tespit etmiştir. Elde edilen bulgular kabul-red düzeyi değerlendirmesi bakımından bu çalışmayla benzerlik göstermektedir. Sandhu ve Tung (2004) yaş ortalaması 18-21 olan 140 geç ergenlik döneminde bulunan katılımcı ile kimlik gelişimi ve aile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, aile ile olan ilişkinin, kimlik statülerinden başarılı kimlik ve karmaşalı kimlik ile kuvvetli bir ilişki içinde olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Bu sonuçlar da göstermektedir ki pozitif aile ilişkileri kimlik gelişiminin olumlu yönde etkilemektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgularda dikkati çeken bir diğer nokta algılanan anne reddinin kimlik duygusu kazanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığın, algılanan baba reddinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmasıdır. Bu sonuç da sağlıklı bir kimlik gelişimi için anne faktörünün önemini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle anneden algılanan red ile bireyin kimlik duygusu kazanım arasındaki korelasyonun baba ile kıyasla daha yüksek bulunduğu söylenebilir. Rohner (2004)'e göre annelerinden red algılayan bireyler kendilerini belirgin bir biçimde kaygılı ve güvensiz hissetmektedirler. Reddedici tutum, sıcaklık ve şefkatin hiç olmaması ya da anlamlı derecede gösterilmemesi anlamına gelmektedir. Kabul edici tutum ise çocuk ile kendisine bakım verenler arasındaki iletişime ait bir tutum olmasının dışında, çocuğun

zihnindeki algısını göstermektedir (Kılıç, 2012). Özellikle doğumun ilk yıllarından itibaren çocuk ve anne arasında kurulması gereken kuvvetli bağ, bu reddedici tutum ile çocukta güvensizlik hissine neden olur. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde güven duygusu alamayan, kaygılı hisseden bireyin gelecekteki kimlik gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Buradan hareketle anne çocuk ilişkisinin yaşamın ilk yıllarından itibaren önemli olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, son zamanlarda alan yazında da baba sevgisinin rolüne ve etkilerine dair çalışmaların arttığı da izlenmektedir. Bu da araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Özetle bir bireyin gelecekte kimlik duygusunun nasıl şekilleneceği, çocukluktan itibaren anne-babasının kendisine ne kadar sıcaklık gösterdiği, ilgilendiği, dolayısıyla ne kadar kabul edici davranışlar gösterdiğine bağlı görülmektedir. Çocuklukta ebeveynlerden kabul görmek gelecekte karşılaşılabilecek psikolojik sıkıntı, depresyon, anksiyete, madde kullanımı ve intihar düşüncesi ve girişimlerine karşı koruyucu bir faktör olarak görülebilir. Tam tersi ebeveyn reddi ise ergenlik çağında ve genç erişkinlikte olumsuz kimlik duygusunun ve bu sonuçlardan bir veya daha fazlasını yaşama riskini arttırabilir (Fuller, 2017). Anne-baba kabul-reddi ile ilgili yapılan araştırmalar bu araştırmanın bulguları ile tutarlıdır. Konu ile ilgili yapılan araştırma sonuçları çocuklukta algılanan ebeveyn reddinin hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik süreçleri, kimlik ve kişilikleri üzerinde önemli derecede olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymuştur (Rohner, 1994). Bu görüş de elde edilen sonuçlar ile paralellik göstermektedir.

Kimlik Duygusu Kazanımının Yaş ve Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Farkı

Araştırma kapsamında kimlik duygusu kazanımının, çalışmanın değişkenleri (yaş, anne- baba eğitim durumu) ile farkı incelenmiştir.

Kimlik Duygusu Kazanımı ve Yaş

Kimlik duygusu kazanımının, yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. (Tablo 9). Analiz sonucunda, katılımcıların kimlik duygusu kazanımı puan ortalamalarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Tablo 9

Kimlik Duygusu Kazanımının Yaşa Göre Ortalama ve Standart Sapmaları

<i>Yaş</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
18	135.4	29.8
19	141.9	25.4
20	151.5	22.8
21	144.4	26.8
22	146.4	26.7
23	153.9	26.3
24	149.3	30
25	149.1	24.7

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda (Tablo 10), 18-25 yaş aralığında bulunan katılımcıların kimlik duygusu kazanımı puanlarının yaş grubuna göre de anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır $F(7, 15) = .913, p = .498$.

Tablo 10

Kimlik Duygusu Kazanımı ve Yaş Grubu Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	4176.317	7	596.617	.913	.498
Grup İçi	99379.583	152	653.813		
Toplam	103555.9	159			

$p < .05$

Bu sonuç, 16-25 yaş arası gençlerin yaşları ile kimlik duygusu kazanım düzeylerinin yaşa göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını ortaya koyan araştırma (Demir vd., 2010) ile tutarlılık göstermektedir. Aynı zamanda kimlik kazanım düzeylerinin ile bazı değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin incelediği ve yaşa göre farklılık bulunmadığını gösteren araştırmanın bulguları da (Balkaya ve Ceyhan 2007), bu araştırmanın bulgularını destekleyici niteliktedir. Araştırmada elde edilen bu sonuç, ergenlerin kimlik duygusu kazanımı ile yaş arasında anlamlı farklılığın belirlendiğine dair bulgular (Gavas 1998, Grotevant ve Cooper, 1986; Lapsley, Rice ve Fitzgerald 1990; Shaw, Kleiber ve Caldwell, 1995; Meeus, Osterwegel ve Vollebergh, 2002) araştırma sonuçları ile benzerlik göstermemektedir. Kimlik duygusu gelişiminin lise

yıllarında oldukça yavaş olduğu ve genç yetişkinlik dönemlerinde kalıcı nitelikler göstermeye başladığı bilinmektedir. Ancak beliren yetişkinlik döneminin varlığının ortaya koyulmasından sonra kimlik duygusunun genç yetişkinlik döneminde de gelişimini sürdürdüğü ve tam olarak şekillenmediği anlayışı kabul görmeye başlanmıştır. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmada kimlik gelişimi ile yaş arasında farkın bulunmaması anlaşılabilir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların beliren yetişkinlik döneminde oldukları düşünülürse, özellikle aşkta, dünya görüşünde ve iş yaşamında farklı seçeneklerin denendiği ve araştırıldığı kısacası kimlik arayışı dönemi olmasının da bu sonuçları ortaya çıkarabileceğinin beklenen bir sonuç olduğu ifade edilebilir. Kimlik arayışı döneminde bulunan katılımcıların kimlik duygusu kazanımlarının yaşa bağlı olarak kalıcı özellikler göstermemesi beklenen bir sonuçtur.

Kimlik Duygusu Kazanımı ve Anne Eğitim Durumu

Kimlik duygusu kazanımının, anne eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların kimlik duygusu kazanımı anne eğitim durumuna göre farklılaşmadığı ($F(4, 155) = .6, p = .663$) görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11

Kimlik Duygusu ve Anne Eğitim Durumu Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	1579.269	4	394.817	.600	.663
Grup İçi	101976.631	155	657.914		
Toplam	103555.900	159			

$p < .05$

Kimlik Duygusu Kazanımı ve Baba Eğitim Durumu

Kimlik duygusu kazanımının, baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır (Tablo 12). Analiz sonucunda, katılımcıların kimlik duygusu kazanımı baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F(4, 155) = .885, p = .493$).

Tablo 12

Kimlik Duygusu ve Baba Eğitim Durumu Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	2235.258	4	558.815	.855	.493
Grup İçi	101320.642	155	653.682		
Toplam	103555.900	159			

$p < .05$

Araştırmada yapılan analizler sonucunda anne veya babası ilköğretim, ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü düzeylerde eğitime sahip olan bireylerin beliren yetişkinlikteki kimlik kazanımı puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Türkiye’de alanyazında gey ve lezbiyen bireylerin anne-baba eğitim düzeyleri ile kimlik kazanımlarını ele alan bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Mevcut araştırmada hem eşcinsel hem de heteroseksüel yönelime sahip bireylerde anne ve baba eğitim düzeyinin artması ile kimlik duygusu kazanım puanları arasında pozitif anlamda bir ilişki beklense de bulgular bunu destekler nitelikte ortaya çıkmamıştır.

Alanyazında yapılan araştırmalara bakıldığında, aile nitelikleri ile bireylerin kimlik gelişimi ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği az sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu araştırmaların cinsel yönelim farklılığı doğrultusunda ele alınmadığını belirtmek gerekir. Bununla birlikte ilgili alan yazın incelendiğinde elde edilen sonuçların mevcut araştırmayla tutarlılık gösterdiği araştırmalar da bulunmaktadır. Çelikkaleli, Gökçakan ve Çapri (2005) lise öğrencilerinin başarı psikolojik ihtiyacının anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmışlardır. Sonuçlar annenin ve babanın eğitim düzeyine göre, başarı psikolojik ihtiyacının anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı göstermiştir. Başarıma ihtiyacının, ergenin kimlik gelişimi sürecinde önemli bir faktör olduğu söylenebilir (Balkaya ve Ceyhan, 2007). Başarının bir psikolojik ihtiyaç olduğu ve olumlu kimlik duygusu oluşturmada bir bileşen olarak düşünülürse bu sonucun mevcut araştırma sonucunu destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Aydın (2017), 18-25 yaş aralığında 318 beliren yetişkin ile yürüttüğü araştırmada ebeveynlik tutumları ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre aile eğitim durumuna göre kimlik statüleri arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Bazı araştırma bulgularının ise anne babanın eğitim durumu ve çocuklarının kimlik kazanımları ilgili mevcut araştırmadan farklı sonuçlar ortaya koyduğu

gözlenmektedir. Örneğin Özgen'in (1999), ergenin aile algısı ve kimlik duygu düzeyini incelediği araştırma bulgularında ergenlerin kimlik duygularının babalarının eğitim düzeylerinin etkiye sahip olduğu ancak annenin eğitim durumunun farklılık yaratmadığı görülmüştür. Bu sonuç da elde edilen sonuçlar ile uyuşmamaktadır. Sandhu ve Tung (2004) ise 18-21 yaş arasında 100 kadın ve 100 erkek ile kimlik kazanımında aile ortamının katkısını araştırmışlar ve göre yalnızca annenin eğitim durumunun kimlik kazanımında farklılık yarattığına ilişkin bulgulara ulaşmışlardır.

Eğitim düzeyi arttıkça ile anne-baba çocuk ilişkilerinin daha sağlıklı olacağı, bunun da bireylerin kimlik gelişimlerini olumlu yönde etkileyeceği yönünde olan beklenti ile araştırma sonuçları birbiri ile uyuşmamaktadır. Özellikle de çocukların yetiştirilmesinde annenin rolü oldukça fazla olduğu ve anne ile kurulan bağın çocukların sağlıklı kişilik gelişimini etkilediği ve bu noktada annenin çocuk yetiştirme konusundakinin bilgisi önem kazandığı düşünülmüştür. Bunun ise annenin eğitim durumuyla paralel olacağı, annenin eğitim düzeyinin artması çocuk yetiştirmede farkındalık düzeyi yüksek davranışların sergilenmesini sağlayabileceği öngörülmüştür. Ancak anne veya babanın eğitim seviyesi arttıkça çocuklarının kimlik kazanımının olumlu yönde olacağı varsayımı bulgular ile desteklenmemektedir. Sonuç olarak bireylerin kimlik duygusu kazanımında anne veya babanın eğitim düzeyi daha etkilidir diyebilmek bu araştırma bulguları çerçevesinde mümkün gözükmemektedir.

Cinsel Yönelim ile Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Anne kabul-reddinin, cinsel yönelime göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımlı örneklem t-test analizi uygulanmıştır (Tablo 13). Analiz sonucunda, heteroseksüel ($\bar{X} = 33.325$, $SS = 8.648$) ve eşcinsel bireyler ($\bar{X} = 42.388$, $SS = 14.393$) arasında anne kabul-reddi anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(158)=-4.827$, $p < .001$, 95% CI [-12.77, -5.35]). Bir diğer deyişle, eşcinsel bireylerin algılanan anne reddinin, heteroseksüel bireylere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 13

Cinsel Yönelim ve Algılanan Anne Reddi Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi

	Heteroseksüel Katılımcılar		Eşcinsel Katılımcılar		<i>t-test</i>	<i>p</i>
	$\bar{X}$	<i>SS</i>	$\bar{X}$	<i>SS</i>		
Anne Reddi	33.325	8.648	42.388	14.393	-4.827	.00

p < .001

Baba kabul-reddinin, cinsel yönelime göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımlı örneklem t-test analizi uygulanmıştır (Tablo 14).

Tablo 14

Cinsel Yönelim ve Algılanan Baba Kabul-Reddi Arasındaki Bağımsız Örneklem t- Testi

	Heteroseksüel Katılımcılar		Eşcinsel Katılımcılar		<i>t-test</i>	<i>p</i>
	$\bar{X}$	<i>SS</i>	$\bar{X}$	<i>SS</i>		
Baba Reddi	38.6	16.637	53.325	18.401	-5.309	.00

p < .001

Analiz sonucunda, heteroseksüel ($\bar{X} = 38.6$, $SS = 16.637$) ve eşcinsel bireyler ($\bar{X}=53.325$, $SS=18.401$) arasında anne kabul-reddi anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(158)=-5.309$, $p < .001$, 95% CI [-20.20, -9.25]). Bir diğer ifadeyle, eşcinsel bireylerin babadan algıladıkları reddin, heteroseksüel bireylere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırmada cinsel yönelimi eşcinsel ve heteroseksüel olan katılımcıların algıladıkları anne-baba kabul-reddi karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Sonuçlara bakıldığında, algılanan red açısından anne ve baba arasında yapılan karşılaştırmada her iki grupta da puanlar babadan algılanan red yönünde daha yüksek bulunmuştur. Gruplar karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, eşcinsel bireylerden oluşan grubun anneden algıladıkları reddi gösteren puanlar heteroseksüel katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde eşcinsel bireylerden oluşan grubun babadan algıladıkları red de heteroseksüel katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgulardan hareketle, bireylerin anne veya babadan

algıladıkları kabul veya reddin cinsel yönelime göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Alanyazına bakıldığında az sayıda araştırma, ebeveynlerin neden bu şekilde tepki verdiklerini araştırmaktadır. Yalnızca birkaç kuramsal model, ebeveynlerin çocuklarının cinsel yönelimlerini nasıl tepki gösterdiğini ve nasıl anladıklarını ele almıştır (Willoughby, Doty ve Malik, 2008). Bazı ebeveynlerin başlangıçta çocuklarının eşcinsel konumlarını neden reddettiği, ancak bazılarının kabul ve destek sundukları sorularının yanıtı açık değildir. Bu durum çalışmaların aile tepkilerinden daha çok bireye odaklanılmış olduğunu göstermektedir. Kısıtlı sayıda araştırma olsa da genel olarak reddedici ebeveyn tepkilerinin yanlış bilgilerden, dini inançlardan ve homofobiden olumsuz olarak etkilenebilir olduğu görülmektedir (Grafsky ve Erika; 2014). Toplumlar arası farklılıklar olsa da kadın ya da erkek olarak dünyaya gelen çocuklarının yakınlık kurulması gereken cinsin genellikle karşı cins olması beklentisi ebeveynlerde hâkimdir. Ancak cinsel yönelimi hemcinsine yönelik olduğunda ebeveyn tepkileri değişebilmektedir. Bu tepkiler de genellikle red yönünde olduğu araştırma bulgularınca doğrulanmıştır.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda gey ve lezbiyen bireylerin anne ve baba kabul-red algıları ile farklı değişkenlerin ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Alanyazında yapılan araştırmaların daha çok cinsiyet farklılıkları ve anne baba ilişkileri üzerine yapılan karşılaştırma araştırmaları olduğu gözlenmektedir (Varan, 1990 Gençtoprak, 2010; Azizli, 2018; Kılıç, 2012; Kökdemir, 2016; Eryavuz, 2016; Salahur 2010, Vulic ve Macuka, 2010).

Mevcut araştırma bulgularında, bağımsız örneklem t-testi sonuçları anneden algılanan red sonuçlarının baba ile kıyaslandığında daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar da çocukların annelerini daha kabul edici algıladıklarını düşündürmektedir. Bu sonuç ile aynı doğrultuda Savin ve Williams (2003) araştırmalarında lezbiyen, gey ve biseksüel (LGB) gençlerin %40 ila 75'inin annelerine, %30 ila 55'inin babalarına açıkladığını belirtmiştir. Ergenlerin yaşadıkları kaygı düzeylerini arttıran en belirgin algının baba reddi olduğu vurgulandığı araştırma da (Azevedo, Simões, Marques, Cunha ve Santo, 2013) elde edilen bulgular ile aynı doğrultudadır. Sonuçlar hem eşcinsel hem de heteroseksüel katılımcıların babalarından algıladıkları red düzeyinin daha yüksek olduğu doğrultusundadır. Cinsiyet rolü ilgili alanyazında yapılan araştırmaları derlediği yazısında Rohner ve Veneziano (2001) özellikle erkek çocukların cinsiyet rolüyle ilgili maskülen babaların sıcak ve ilgili olduğu durumlarda çocuğun erkek rolüyle barışık olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir. Türk aile yapısında

babanın otorite figürü olarak görülmesi, araştırma sonuçlarında babadan algılanan reddin daha yüksek çıkmasının nedenlerinden biri olarak görülebilir.

Tate ve Patterson (2019) cinsel yönelim ve ebeveynlerle ilişkileri ele aldıkları araştırmalarında, eşcinsel katılımcıların heteroseksüel katılımcılardan daha düşük kaliteli ebeveyn ilişkileri olduğunu, daha fazla stresli olduklarını ve daha fazla depresif belirti gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar da araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Eşcinsel bireylerin düşük kaliteli ebeveyn ilişkilerinin kimlik duygusu kazanımını olumsuz olarak etkileyeceği gibi birçok alanda da olumsuz etkileri olabileceği söylenebilir. Bu doğrultuda, Rohner ve Britner (2002), ebeveyn kabul-red ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi kültürlerarası ve kültür içi olarak ele almışlardır. Araştırmada dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan anne-baba kabul veya reddi ile ilgili çalışmalar değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre ebeveyn reddinin depresyon, davranış problemleri, bağlanma bozuklukları, psikolojik uyum problemleri, psikosomatik tepkiler, alkol ve maddenin kötüye kullanımı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan birlikte ebeveyn kabulünün ise ergenlik döneminde kurulan olumlu arkadaş ilişkileri ve yetişkinlik dönemindeki mutluluk, yaşam doyumu gibi genel psikolojik iyilik hali ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Psikoloji biliminin ele aldığı tüm bu kavramlar, bireylerin sağlıklı kimlik gelişimlerini de etkileyen unsurlardır. Bu noktadan hareketle, çocuklukta anne-baba ile kurulan olumlu ilişkilerin gelecekte oluşacak sağlıklı bir kimlik duygusunun ön koşuludur denebilir.

Anne baba kabul red kuramı, anne babanın nasıl davrandığından çok kişinin anne babasını nasıl algıladığına odaklanmaktadır. Bu doğrultuda kadın ve erkeklerin çocukluk dönemlerinde anne ve babalarına yönelik algılarının farklı olmasının anne baba davranışlarından bağımsız olduğunu söylemek mümkündür. Kabul edici ebeveynlik anlayışı ve pozitif aile dinamikleri ile çocuğun aileden aldığı tepkileri pozitif hale getirmesi gelecekte bireyin ve çocuğun cinsel yönelimini açıklamasında da daha az olumsuz tepkiler ile karşılaşmasının ilişkili olduğu bulunmuştur (Grafsky ve Erika, 2014).

Kimlik Duygusu Kazanımı ile Cinsel Yönelim Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Kimlik duygusu kazanımının, cinsel yönelime göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem t-test analizi uygulanmıştır (Tablo 15). Analiz sonucunda, heteroseksüel ($\bar{X} = 153.675$, $SS = 24.183$) ve eşcinsel bireyler

($\bar{X} = 138.775$, $SS = 24.771$) arasında kimlik duygusu kazanımı anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(158) = 3.85$, $p < .001$, 95% CI [7.25, 22.55]). Heteroseksüel bireylerin kimlik duygusu kazanımının, eşcinsel bireylere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 15

Kimlik Duygusu Kazanımı ve Cinsel Yönelim Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi

	Heteroseksüel Katılımcılar		Eşcinsel Katılımcılar		<i>t-test</i>
	$\bar{X}$	<i>SS</i>	$\bar{X}$	<i>SS</i>	
Kimlik Duygusu	153.675	24.183	138.775	24.771	3.85*

$p < .001$

Kimlik ile ilgili yurtdışı araştırmalar incelendiğinde, çalışmaların cinsel yönelimden daha çok cinsiyetler arasındaki farka odaklandığı, Türkiye'deki çalışmaların da daha çok cinsiyet, yaş, çalışma durumu gibi demografik değişkenleri kapsadığı söylenebilir. Bu araştırmada kimlik duygusu kazanımı ve cinsel yönelim arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere cinsel yönelim üzerinden hareketle eşcinsel ve heteroseksüel olmak üzere üniversite öğrencilerinden oluşan iki grup karşılaştırması yapılmıştır. Gey ve lezbiyen olan katılımcılar ile heteroseksüel olanlar arasında kimlik duygusu kazanımları puanları açısından farklı sonuçlar elde edileceği düşünülmüştür. Bunun nedenlerinden biri olarak da içinde bulunulan sosyo-kültürel toplum yapısı gösterilebilir. Türkiye koşullarında eşcinsel bireylere olan algının olumsuz yönde olduğu gözlenmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen analiz sonuçlarının da beklenen yönde bulunması bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Katılımcılar cinsel yönelimleri açısından değerlendirilmişlerdir, cinsel yönelime göre karşılaştırmalı analiz sonuçlarında gey ve lezbiyen bireylerin kimlik duygusu kazanım puanlarının heteroseksüel bireylere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Kimlik duygusu gelişiminin önemli öğelerinden birinin de cinsel kimlik gelişimi olduğu bilinmektedir. Cinsel kimlik, kişinin kendisini kadın veya erkek olarak tanımlamasıdır. Bu iki biyolojik cinsiyetten birisi ile dünyaya gelen birey için cinsel çekim her zaman karşı cinse yönelik olmayabilir. Cinsel yönelim aynı cinse yönelik cinsel veya duygusal çekim hissetmek eşcinselliği ifade eden kalıcı bir niteliktir. Gelişim temelleri ergenlik ile başlayan cinsel kimlik kazanımı ve beliren yetişkinlik döneminde ailesel ve çevresel etkenler ile bilişsel ve zihinsel gelişimin etkileşimi

sonucu geliŒecektir. Ancak bu geliŒim süreci kimlik arayışı ve arada kalmışlık hissi dönemi olan beliren yetiŒkinlikte kimlik duygusu kazanımı açısından kolay olmamaktadır. Analizlerde elde edilen veri sonuçlarında eŒcinsel bireylerin kimlik duygusu kazanım puanlarının daha dŒk olması göstermektedir ki eŒcinsel bireyler kimlik duygusu kazanımı sürecini daha zor yaŒamaktadırlar. Türkiye’de cinsel yönelim ve kimlik konusunun birlikte ele alındığı herhangi bir alıŒmaya rastlanmamaktadır.

Cinsel yönelim açısından bakıldığında eŒcinsel ve heteroseksüel bireylerin kimlik duygusu kazanım düzeyleri farklı sonuçlar ortaya koymuŒtur. Gey ve lezbiyen katılımcıların heteroseksüel katılımcılara daha dŒk kimlik duygusu kazanım puanlarının olması, kimlik bocalaması döneminde ortaya çıkan tüm problemlerin yanı sıra cinsel yönelim karmaŒası ile de baŒ etmek zorunda olmalarına bağlanabilir. Bütüncül bir kimlik yapısının önemli bir öğesi olan cinsel kimliğin kazanılmasında cinsel yönelimin önemi araŒtırma sonuçları ile ortaya koyulmuŒtur.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırmanın temel amacı farklı cinsel yönelime sahip beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite eğitimi gören öğrencilerin kimlik duygusu kazanımlarının çocuklukta algıladıkları anne baba kabul reddi açısından değerlendirilmesidir.

Araştırmada belirlenen genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Üniversite eğitimine devam eden eşcinsel ve heteroseksüel katılımcıların kimlik duygusu kazanımı ile çocukluk döneminde algılanan anne kabul reddi arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Anneden algılanan red düzeyi ile kimlik kazanım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Anneden algılanan kabul düzeyi yüksek olan katılımcıların kimlik duygusu kazanım düzeyi, anneden algılanan red düzeyi yüksek olan katılımcıların kimlik duygusu kazanım düzeyine oranla daha yüksek bulunmuştur. Eşcinsel bireylerin red algılarının anlamlı düzeyde fazla olduğu saptanmıştır. Çocukluk döneminde babadan algılanan red ile kimlik duygusu kazanımı arasında da anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre babadan algılanan red düzeyi arttıkça kimlik duygusu kazanım puanları da azalmakla birlikte eşcinsel bireylerin red algılarının anlamlı düzeyde fazla olduğu belirlenmiştir.
2. Kimlik duygusu kazanımının yaş ile anlamlı bir farklılaşma olmadığı, anne-baba eğitim durumu ile kimlik kazanımı arasında da anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı saptanmıştır.
3. Cinsel yönelim ile algılanan anne-baba kabul-reddi arasındaki ilişkiye bakıldığında eşcinsel bireylerin hem anne hem babadan daha fazla red algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan red açısından anne ve baba arasında yapılan karşılaştırmada her iki grupta da puanlar babadan algılanan red yönünde daha yüksek bulunmuştur.

4. Kimlik duygusu kazanımı ile cinsel yönelim karşılaştırmalı analiz sonuçlarında eşcinsel bireylerin kimlik duygusu kazanım puanlarının heteroseksüel bireylere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Öneriler

Araştırmada, katılımcıların kimlik duygusu kazanım puanlarının anne baba kabul-reddine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca bireyin cinsel yönelimine göre algılanan anne baba kabul reddinde ve kimlik duygusu kazanımında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Heteroseksüel beliren yetişkinlerin algıladıkları anne baba kabulünün daha fazla olduğu, bunun da kimlik duygusu kazanımını olumlu anlamda yordadığı görülmüştür. Tam tersi şekilde eşcinsel bireylerin hem anne hem de babadan algıladıkları kabulün düşük reddin ise daha fazla olduğu ve bu durumda kimlik duygusu kazanım puanlarının daha düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Öneriler araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik olmak üzere iki başlık halinde ele alınacaktır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın sınırlılıklarını oluşturan ilk alan katılımcıların sayısının 160 ile sınırlı olmasıdır. Gelecek çalışmalarda daha geniş bir örneklem ile çalışılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.
2. Bu çalışmaya biseksüel ve transseksüel bireyler dâhil edilmemiştir. Bu bireylerin de dâhil edileceği bir çalışma cinsel yönelim konusunun kapsamlı tutulmasını sağlayarak, daha geniş kapsamlı bir karşılaştırma yapılabilme olanağı sağlayacaktır.
3. Bu araştırmaya üniversite öğrencileri dâhil edilmiştir. Daha sonra yapılacak olan araştırmalarda, öğrenim düzeyi farklı bireylerin de dâhil edilmesi yaşam dönemlerine göre karşılaştırma yapma olanağı sunacaktır. Daha erken yaşlardaki bireylerin kimlik duygusu düzeylerine bakılabilir.
4. Diğer bir sınırlılık da araştırmanın genellenebilir olması ile ilgilidir. Katılımcılar sadece Ankara'da bulunan üniversitelerde eğitim gören öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu nedenle tüm üniversite öğrencileri için genelleme yapmak mümkün olmayacaktır. Araştırmada yalnızca üniversite öğrenimi gören

bireylerin olması da bir sınırlılık olarak görülebilir. Bundan sonraki araştırmalarda, araştırmacıların öğrenim durumu farklı aynı yaş grubu bireylerin de ele alınması gruplar arası karşılaştırma olanağı sunacaktır.

5. Araştırmada eşcinsel katılımcılara cinsel yönelimlerini aileleri ile paylaşım paylaşılmadığı sorusu sorulmamıştır. Bu soruya verilecek cevabın anne baba kabul reddi ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sonuçlar eşcinsel katılımcılar heteroseksüel katılımcılara daha fazla red algıladıklarını göstermektedir. Ailesi ile cinsel yönelimini paylaşmayan, bu durumu gizli bir şekilde yaşayan bireylerin algıladıkları kabul veya redde cinsel yönelim unsuru göz ardı edilerek değerlendirilmiş olacaktır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda kişisel bilgi formuna cinsel yönelim deşifre durumu eklenmesi yapılacak olan araştırmanın temellerinin daha sağlam olmasını sağlayacaktır.
6. Araştırma sırasında yaşanan zorluklardan biri de eşcinsel grup ile iletişime geçmek olmuştur. Eşcinsel bireylerin birçoğu toplumda kendilerine hasta veya daha farklı gözle baktığını düşünmektedir. Bu algı sonucu araştırmaya katılmaktan kaçınan birey sayısı bir hayli fazla olmuştur. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda, araştırmacıların eşcinsellerle iletişime geçme konusunda dikkate almaları daha olumlu sonuçlar verecektir.
7. Bu araştırmanın bulguları yalnızca kabul ve red düzeyleri ile ilgili bilgi vermekte olup kuramın alt boyutlara ilişkin bilgiyi içermemektedir. Sonraki çalışmalarda kabul veya reddin alt boyutlarına da bakılması hangi alanda kabul veya red algılandığı konusunda daha kapsamlı bilgi verecektir.
8. Benzer şekilde gelecek araştırmalarda yapılacak kimlik duygusu kazanımı ile ilgili analizler anne baba kabul red kuramının yedi kişilik boyutunun hepsi (“Saldırganlık”, “Bağımlılık”, “Özsaygı”, “Özyeterlilik”, “Duygusal Tepkisizlik”, “Duygusal Tutarsızlık”, “Olumsuz Dünya Görüşü”) ile birlikte ele alınarak araştırma kapsamı genişletilebilir ve daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Cinsel yönelimin ilk fark edildiği yaş okul dönemine denk gelmekte ve bu farkındalığın edinildiği yer genellikle okullar olmaktadır. Bu nedenle, okullarda çalışan psikolojik danışmanların ve diğer eğitimcilerin cinsel yönelimlerinin

- farklı olduğunu düşünen bireyleri fark etmes, onlarla daha yakından ilgilenmesi, gelecekte yaşayacakları problemler için önleyici bir etken olabilir.
2. Cinsel yönelim açılma evresinde bireylere sağlanacak desteğin yanı sıra ailelere de destek olunmalıdır. Araştırma bulgularında eşcinsel bireylerin anne babadan daha fazla red algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin bu süreç ile sağlıklı başa çıkmaları için başa mekanizmalarının farkına varmalarını sağlamaları, ilerde yaşanabilecek aile içi çatışmaların engellenmesinde etkili olabilir. Bireyin kimlik duygusu oluşum sürecinde anne-babadan olumlu ve sıcak tepkiler alması sağlıklı bir kimlik gelişimi açısından önemli görülmektedir.
  3. Eşcinsel yönelimi olduğunu anlamaya başlayan bireyler için açılma sürecinin kolay olmadığı bilinmektedir. Bu süreçte anne veya babadan kabul göremeyeceğini düşünen bireyler, heteroseksüel beklentileri karşılamaya çalışabilmektedirler. Yaşanan bu durum bireyin sağlıklı bir kimlik duygusu kazanması yerine onu daha çok kimlik bunalımına sürükleyebilir. Araştırma sonuçları göstermiştir ki eşcinsel bireyler anne ve babadan daha fazla red algılamaktadırlar. Bu nedenle anne ve babalar çocuklarının kimlik kazanma süreçlerinde etkin bir yere sahip olduğu unutulmamalı, yapılacak danışmalara anne ve babalar da dâhil edilerek sürecin daha sağlıklı ilerlemesi sağlanmalıdır.
  4. Araştırmada ulaşılan sonuçlar, üniversite öğrencilerinin bugünkü kimlik duygusunun biçimlenmesinde, anne-babayla ilişkide algılanmış kabul-red ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Anne ve babaların bu süreçte çocuklarına destek olma konusunda gönüllü olmaları önemli görülmektedir.
  5. Bütün bu unsurlar dikkate alındığında psikolojik olarak sağlıklı olan bireylerden oluşan bir toplumun daha sağlıklı olacağı ve böyle bir toplumda çocuk yetiştirmenin önemi üzerinde durularak aile eğitimleri yaygınlaştırılmalıdır.
  6. Klinisyenler, aile temelli kaynakları desteklemeyi, ebeveynlerin özelliklerini değiştirmek için bilişsel yaklaşımlar kullanmayı ve aynı cinsiyetten etkilenen gençlerle ve ebeveynleriyle çalışırken stres oluşturuca birikimini azaltmayı düşünmelidir. Bu stratejiler, aynı cinsiyetten etkilenen gençler için olumlu sonuçların artırılmasında ve ailelerin bir çocuğun cinsel yöneliminin açıklanmasıyla ilişkili potansiyel strese girmelerine yanıt vermelerine yardımcı olmalarında özellikle yararlı olabilir.

Sonuç olarak çocukluk yaşantısında anne-babadan algılanan kabul-red gerek beliren yetişkinlikte gerekse yetişkinlik dönemindeki kimlik duygusu kazanımı üzerinde etkilidir. Araştırmanın sonuçlarına göre, red algılayan eşcinsel üniversite öğrencileri, heteroseksüel üniversite öğrencilerine göre bugünkü yaşantılarındaki kimlik duygularında daha fazla sorun yaşamaktadırlar. Bir bireyin lezbiyen veya eşcinsel olduğunu açıklaması genellikle aile krizi olarak yaşanır. Bu tür duygusal karışıklık ve geçiş zamanlarında sosyal desteğin yetersiz kaldığını hissetmek hem çocukları hem de ebeveynleri riske sokarak ebeveynler için umutsuzluğa neden olabilir. Sosyal destek, ebeveynliğin birçok alanında psikososyal stres için önemli bir aracılık edebilir. Gelecekteki araştırmalar, farklı teorik modellerin temel ilkelerini daha fazla araştırmayı ve çocuğun eşcinsel konumlarını ebeveynlerin kabul etmesini teşvik eden veya engelleyen bireysel, ikili ve aile faktörlerine odaklanmayı amaçlamalıdır. Son olarak, bu çalışmada yalnızca nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır; fakat yapılacak araştırmalarda kullanılacak yöntem olarak karma desenlerin kullanılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, E. (2014). *Farklı Cinsel Yönelime Sahip Bireylerin Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi.* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Amerikan Psikoloji Derneği (APA). (2008). Kasım 10, 2018 tarihinde <http://www.apa.org/helpcenter/sexual-orientation.aspx> adresinden alındı.
- Arnett, J. J., & Taber, S. (1994). Adolescence terminable and interminable: When does adolescence and *journal of youth and adolescence*, 23(5), 517-537.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *journal of adult development*, 8(2), 133-143.
- Arnett, J. J. (2003). Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults in american ethnic groups. *New directions for child and adolescent development*, 2003(100), 63-76.
- Arnett, J.J. (2005). The developmental context of substance use in emerging adulthood. *Journal of drug issues*, 35(2), 235-254. Doi: 10.1177
- Arnett, J. J. (2006). Emerging adulthood in Europe: A response to bynner. *Journal of youth studies*, 9(1), 111-123. Doi: 10.1080
- Arnett, J. J., & Tanner, J. L. (Eds.). (2006). *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (p. 3). Washington, Dc: American Psychological Association.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child development perspectives*, 1(2), 68-73. doi: 10.1111
- Arnett, J. J. (2007). Socialization in emerging adulthood: From the family to the wider world, from socialization to self-socialization.
- Arık, F. (2017). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Eşcinsellere Yönelik Tutumlarının ve Homofobi Düzeylerinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye, Adana.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi.* Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye, Konya.

- Aslan, B., ve Batıgün, A. D. (2017). Ebeveyn Kabul/Reddi ile İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkide Yaşam Amaçlarının Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 67.
- Atak, H. (2005). Beliren Yetişkinlik: Yeni Bir Yaşam Döneminin Türkiye’de İncelenmesi. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Atak, H., ve Çok, F. (2010). İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2010, 17 (1) 39-50
- Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Current Approaches In Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Atak, H. (2011). Yetişkinliğe Aşamalı Geçiş: Beliren Yetişkinlik Tek Bir Ana Yolu mu?. *İlköğretim Online*, 10(1), 51-67.
- Atak, H., Kapçı, E. G., ve Çok, F. (2013). Yetişkinliğe Geçişte Bireyleşme Türleri ve Kimlik Statüleri: Üniversite Öğrencileri ve" Unutulan Yarı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 16(2), 71-82.
- Atak, H., Tatlı, C. E., Çokamay, G., Büyükpabuşcu, H., ve Çok, F. (2016). Yetişkinliğe Geçiş: Türkiye’de Demografik Ölçütler Bağlamında Kuramsal Bir Gözden Geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8, 204-227.
- Aydın, G.M. (2017). *Beliren Yetişkinlik Döneminde Algılanan Ebeveynlik Tutumları ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Aydın, İ. (2017). *Kimlik Kargaşası Olan ve Olmayan Ergenlerde Duygu Düzenleme ve Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi. Ankara Türkiye,
- Azevedo, V., Simões, S., Marques, M., Cunha, M., & Santo, H. E. (2013). 2164–The role of parental rearing styles in the perception of college adolescents’ anxiety symptoms. *European Psychiatry*, 28, 1.
- Azizli, Ç. M. E. (2018). *Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Düzeyi ile Kendini Belirleme Arasındaki İlişkide Özerklik Desteğinin Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Balkaya, A. (2005). *Lise Öğrencilerinin Kimlik Duygusu Kazanım Düzeylerinin Bazı Kişisel-Sosyal ve Ailesel Nitelikler ile Suç Davranışı Düzeyi Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.

- Balkaya, A., ve Ceyhan, E. (2007). Lise Öğrencilerinin Kimlik Duygusu Kazanım Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Yayınları Anadolu Üniversitesi Dergileri Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 433-446.
- Balkaya C.,A. (2014). *Ergenlerin İnternet ve Problemlı İnternet Kullanım Davranışlarının Bazı Psiko-Sosyal Özellikler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Başar, K. (2010). Eşcinsel Yönelim Kimliği Gelişimi. V. Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma: Hastalık'tan İdeolojiye Homofobi (S. 90-94). *Ankara: Kaos GL Yayınları*.
- Başkan, T. (2000). *Ruhsal Sorunu Olan Ergenlerde Kimlik Duygusu: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara, Türkiye.
- Bayar, B.E. (2016). *Öğretmenlerin Eşcinsel Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin, Türkiye.
- Becht, A. I., Nelemans, S. A., Branje, S. J. T., Vollebergh, W. A. M., Koot, H. M., Denissen, J. J. A., & Meeus, W. H. J. (2016). The quest for identity in adolescence: Heterogeneity in daily identity formation and psychosocial adjustment across 5 years. *Developmental Psychology*, 52(12), 2010-2021. Doi: 10.1037
- Berman, A. M., Schwartz, S. J., Kurtines, W. M., & Berman, S. L. (2001). The Process Of Exploration In Identity Formation: The Role Of Style And Competence. *Journal Of Adolescence*, 24(4), 513-528.
- Beyers, W., & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence*, 31(2), 165-184. Doi: 10.1016
- Bilen, J. (2014). *Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Aydın, Türkiye.
- Birgi, F. (2010). *Üniversite Öğrencilerinde Kimlik ve Bağlanma*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Aydın Türkiye,
- Bleidorn, W., & Schwaba, T. (2017). Personality Development in Emerging Adulthood in *Personality Development Across The Lifespan*, 39-51, Academic Press.
- Brewer, G. (2014). Heterosexual and homosexual infidelity: The importance of attitudes towards homosexuality. *Personality and Individual Differences*, 64, 98-100.
- Butler, J. (2011). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. <https://doi.org/10.4324/9780203824979>

- Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-214.
- Candan, G. (2006). *8-11 Yasındaki Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Anne-Babalarının Kabul ve Reddetme Davranışını Algılayışı*. Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul Türkiye.
- Cote, J. E. (2006). Emerging adulthood as an institutionalized moratorium: Risks and benefits to identity formation.
- Cournoyer, D. E., Sethi, R., & Cordero, A. (2005). Perceptions of parental acceptance-rejection and self-concepts among Ukrainian University students. *ethos*, 33(3), 335-346.
- Çakır, G.S. (2001). *Ergenlerde Kimlik Statüsünün Anne-Baba Tutumu, Aile Tipi ve Anne-Babanın Eğitim Düzeyi ile İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Çakır, G. S., ve Aydın, G. (2005). Parental Attitudes and Ego Identity Status Of Turkish Adolescents. *Adolescence*, 40(160).
- Çakırlar, C., ve Delice, S. (2012). Cinsellik Muamması: Türkiye’de Queer Kültür ve Muhalefet. *İstanbul: Metis Yayınları*.
- Çelikkaleli, Ö., Gökçakan, N ve Çapri, B . (2005). *Lise Öğrencilerinin Bazı Psikolojik İhtiyaçlarının Cinsiyet, Okul Türü, Anne ve Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18 (2), 245-268. Retrieved From [Http://Dergipark.Org.Tr/Uefad/Issue/16682/173347](http://Dergipark.Org.Tr/Uefad/Issue/16682/173347)
- Çok, F., ve Atak, H. (2015). Emerging adulthood in Turkey: Does it (Yet) exist?. *Online Journal Of Counseling Ve Education*, 4(3).
- Çuhadaroğlu, F. (2000). Ergenlik Döneminde Psikolojik Gelişim Özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(6), 863-868.
- Çuhadaroğlu ve Çetin, F. (2006). Ergenlikte Psikososyal Gelişim Özellikleri. *Türkiye Klinikleri Pediatric Sciences-Special Topics*, 2(7), 6-8.
- Danon, L. M. (2015). The body/secret dynamic: Life experiences of intersexed people in Israel. *Sage open*, 5(2), 2158244015580370.
- Davies, D. (2012). Sexual Orietation. *Pink Therapy*, 7.
- Dedeler, M., Akün, E., ve Batıgün, A. D. (2017). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği-Kısa Form’un Uyarılama Çalışması. *Düşünen Adam*, 30(3), 181-193. Doi:10.5350
- Demir, G.Ö. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Gelişiminde Sosyal ve Kimlik Sermayelerinin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

- Demir, B., Kaynak-Demir, H., ve Sönmez, E. I. (2010). Sense Of Identity and depression in adolescents. *The Turkish Journal Of Pediatrics*, 52(1), 68.
- Demirdizen, D., Çınar, S., ve Kesici, M. R. (2012). İşyerinde Cinsel Yönelim Ayrımcılığı: LGB Bireylere Yönelik Bir Alan Çalışması, IV. *Sosyal Haklar Sempozyumu*, 311-330.
- Dereboy, F. (1993). *Kimlik Bocalaması: Anlamak, Tanımak, Ele Almak*. Malatya
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63, 19-21.
- Dökmen, Y.Z., (2004). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Duberman, M. B., Vicinus, M. J., Chauncey, G., ve Göktaş, S. (2001). *Tarihten Gizlenenler: Gey ve Lezbiyen Tarihine Yeni Bir Bakış*. Phoenix.
- Erbaydar, N. P., Çilingiroğlu, N., Yavuz Sarı, Ö., ve Yılmaz, R. Hemşirelik Öğrencilerinin Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğiyle İlgili Bakış Açılarının Değerlendirilmesi. 18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, 5-9 Ekim 2015 Konya.
- Ergin E. (2015). *Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Statüleri ve Başa Çıkma Stratejileri İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Erikson E.H. (1968). *Identity, Youth And Chrisis*, N. Y:Norton.
- Erikson, E. H. (1984). İnsanın Sekiz Çağı (TB. Üstün, V. Şar, Çev.). *Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara*.
- Eryavuz A. (2006). *Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir, Türkiye,.
- Eryılmaz, A., ve Aypay, A. (2011). Ergen Öznel, İyi Oluşu İle Kimlik Statüsü İlişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Eryılmaz, A., ve Ercan, L. (2010). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma ve Başa Çıkma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 381-397.
- Eryılmaz, A., ve Ercan, L. (2011). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma ve Algılanan Kontrol. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2).
- Eryılmaz, A., ve Ercan, L. (2016). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma: Yakınlığa karşı Yalıtılmışlık Mı?. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34).

- Eryüksel, G. (1987). *Ergenlerin Kimlik Statülerinin İncelenmesine Yönelik Kesitsel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Frankowski, B. L. (2004). Sexual orientation and adolescents. *Pediatrics*, 113(6), 1827-1832.
- Fuller, K. A. (2017). Interpersonal acceptance–rejection theory: Application to lesbian, gay, and bisexual persons. *Journal of Family Theory Review*, 9(4), 507-520. Doi:10.1111
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Krahn, H. J. (2006). Depression, self-esteem, and anger in emerging adulthood: Seven-year trajectories. *Developmental Psychology*, 42(2), 350.
- Gander, M. J., & Gandiner, H. W. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Çeviren: Onur, B.). Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Gavas, A. (1998). *Kimlik Gelişimi Sırasında Ergenin Anne-Baba ile İlişki Düzeyinin Saptanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, Türkiye.
- Gençtoprak, S. (2010). *Çocukların Anne-Babalarıyla İlişkide Kabul veya Red Algıları, Psikolojik Uyumları ve Akademik Başarılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak, Türkiye.
- Gökçe, B. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Savaş Yayınevi.
- Grafsky, E. L. (2014). Becoming the parent of a GLB son or daughter. *Journal Of GLBT Family Studies*, 10(1-2), 36-57. Doi:10.1080
- Grotevant, H. D., & Cooper, C. R. (1986). Individuation in family relationships. *Human Development*, 29(2), 82-100.
- Gülây, H. (2011). Anne-Babaların Kabul Red Boyutlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 163-176.
- Gültekin, Z. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri İle Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, İzmir.
- Gündoğdu, M., ve Zeren, Ş. G. (2016). Yetiştirme Yurdunda ve Ailesinin Yanında Kalan Ergenlerin Kimlik Gelişimlerinin Karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22).

- Güney, N., Kargı, E., ve Çorbacı-Oruç, A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Eşcinsellik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Journal Of HIV/AIDS*, 7, 131-137.
- Güner, P. (2016). The development of sexual identity. *Journal of obstetric women's health and diseases nursing special topics*, 2(1), 9-14.
- Gürses, İ., ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.
- Haig, D. (2004). The inexorable rise of gender and the decline of sex: Social change in academic titles, 1945–2001. *Archives Of Sexual Behavior*, 33(2), 87-96.
- Haqq, C. M., & Donahoe, P. K. (1998). Regulation of sexual dimorphism in mammals. *Physiological Reviews*, 78(1), 1-33.
- Karaca, K.K. (2018). *Cinsel Yönelimin Cinsel Mitler, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.*
- Karakaş, G.A. (2018). *Cinsel Yönelim Ayrımcılığının İşe Alım Niyeti Üzerindeki Etkisi: Deneysel Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye, Ankara.*
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara. Milli Eğitim Bakanlığı (2018) Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. 24. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Ankara.*
- Kartal T. (1999). *Değişik Yaş Gruplarındaki Ergenlerin Kimlik Gelişimi Sırasında Okula-İş Yaşantısına ve Boş Zamanlarını Değerlendirmeye İlişkin Görüşlerindeki Farklılıklar. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, Türkiye.*
- Kavak, G. (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyn Kabulü ile Psikolojik Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.*
- Kaynak, H. (2003). *Gençlerde Kimlik Duygusu ve Psikopatoloji. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın, Türkiye.*
- Khaleque, A. (2002). Parental love and human development: Implications of parental acceptance rejection theory. *Pakistan Journal Of Psychological Research*, 17(3-4), 111.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Reliability of measures assessing the pancultural association between perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of cross-Cultural Psychology*, 33(1), 87-99.

- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality And Social Psychology Review*, 16(2), 103-115.
- Kılıç, M. (2012). *Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddinin Öfke İfade Tarzı ve Depresif Belirtiler İle İlişkisinin Ebeveyn Kabul ve Reddi Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye, Ankara.
- Kinsella, N. A. (1967). The epigenesis of personality development: Saint Thomas and Erik H. Erikson. *the thomist: A Speculative Quarterly Review*, 31(2), 245-254.
- Kitahara, M. (1987). Perception of parental acceptance and rejection among Swedish university students. *Child Abuse Ve Neglect*, 11(2), 223-227.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Yaşlılık Döneminde Bireysel ve Ruhsal Gelişim. *Ekev Akademi Dergisi*, 8, 77-90.
- Koepke, S., & Denissen, J. J. (2012). Dynamics of identity development and separation-individuation in parent-child relationships during adolescence and emerging adulthood—a conceptual integration. *developmental review*, 32(1), 67-88.
- Kohlberg, L. (1966). A Cognitive-developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes.
- Kohlberg, L. (1986). *Lawrence Kohlberg, consensus and controversy* (no. 1). routledge.
- Kökdemir, Y.G. (2016). *Anne-Babadan Algılanan Kabul-Red ile Yetişkin Duygusal Bağlanma Boyutlarının İlişkisi: Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, Türkiye.
- Köker, S. (1997). *Kimlik Duygusunun Kazanılması Açısından Ergenlerin, Genç Yetişkinlerin ve Yetişkinlerin Karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Koroğlu, E. (2013). *DSM-5 Tani Ölçütleri*. Ankara: Boylam Psikiyatri Enstitüsü.
- Kürek, E. (2012). *Cinsel Kimlik Gelişiminde Din Eğitiminin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, Türkiye.
- Lapsley, D. K., Rice, K. G., & Fitzgerald, D. P. (1990). Adolescent attachment, identity, and adjustment to college: Implications for the continuity of adaptation hypothesis. *journal of counseling ve development*, 68(5), 561-565.
- Lee, S. H., Ripke, S., Neale, B. M., Faraone, S. V., Purcell, S. M., Perlis, R. H., ... & Absher, D. (2013). Genetic relationship between five psychiatric disorders estimated from genome-wide snps. *Nature genetics*, 45(9), 984.

- Luyckx, K., Goossens, L., & Soenens, B. (2006). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: change dynamics in commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology*, 42(2), 366.
- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal Of Family Psychology*, 21(3), 546.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of personality And Social Psychology*, 3(5), 551.
- Marcia, J. E. (1993). The ego identity status approach to ego identity. In *ego identity* (s. 3-21). Springer, New York, NY.
- Mcleod, S. (N.D.). Erik Erikson's stages of psychosocial development. <https://www.simplypsychology.org/erik-erikson.html> adresinden alındı.
- Mcleod, S., & Erikson, E. (2008). Psychosocial stages. *Simply Psychology*.
- Meeus, W. I. M., Oosterwegel, A., & Vollebergh, W. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25(1), 93-1
- Metin O.İ., ve Metin C, S. (2018). Türkiye’de Yapılan Homofobi Çalışmalarına Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 409-439. doi:<http://dx.doi.org/10.33171/dtcfjournal.2018.58.1.21>
- Mitrani, T. A. (2008). Eşcinsellere Yönelik Olumsuz Tutumlar: Meslek Grupları ve İlişkili Özellikler. *Adli Bilimler Dergisi*, 7(4), 23-30.
- Mitrani, V. B., De Santis, J. P., McCabe, B. E., Deleon, D. A., Gattamorta, K. A., & Leblanc, N. M. (2017). The impact of parental reaction to sexual orientation on depressive symptoms and sexual risk behavior among hispanic men who have sex with men. *Archives of psychiatric nursing*, 31(4), 352-358.
- Montgomery, M. J. (2005). Psychosocial intimacy and identity: from early adolescence to emerging adulthood. *Journal Of Adolescent Research*, 20(3), 346-374.
- Morgan, E. M. (2013). Contemporary issues in sexual orientation and identity development in emerging adulthood. *emerging adulthood*, 1(1), 52–66. <https://doi.org/10.1177/2167696812469187>
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiyet ve Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Morsünbül, Ü., ve Figen, Ç. O. K. (2013). Kimlik Gelişiminde Yeni Bir Boyut: Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 232-244.

- Morsünbül, Ü. (2015). Bal, Süt ve Yumurta Filmlerinin Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı Açısından Analizi. *İlköğretim Online*, 14(1).
- Nedley, N., Ramirez, F., & Krueger, A. (2018). 143 Sexual orientation and depression. *The journal of sexual medicine*, 15(2), s38. doi:10.1016/j.jsxm.2017.11.101
- Nelson, L. J., & Barry, C. M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood: the role of self-classification as an adult. *journal of adolescent research*, 20(2), 242-262.
- Ökten, S. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Journal Of International Social Research*, 2(8).
- Önder, A., ve Gülay, H. (2007). Annelerin Kabul Red Düzeyi ile Çocuklarının Empati Becerisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 23-30.
- Öngider, N. (2006). *Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumunu Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Özgen, C. (1999). *Kız ve Erkek Lise Öğrencilerinin Kimlik Duyguları ve Aile Alguları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Özgüngör, S., ve Kapıkıran, N. A. (2011). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeklerinin Türk Kültürüne Uygunluğunun Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: Ön Bulgular. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(36).
- Özsunğur, B. (2010). Cinsel Kimlik Gelişimi ve Cinsel Kimlik Bozukluğunda Psikososyal Değişkenler: Gözden Geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 163-174.
- Özyavru, C.N. (2008). *İlköğretim ve Lise Öğrencilerinin Ağabey veya Ablalarıyla İlişkide Algıladıkları Kabul-Reddin Anne-Baba Kabul-Reddi, Psikolojik Uyum Ve Aile-İç Çatışma Ve Eş Kabul-Reddi İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Papini, D. R., Seby, R. A., & Clark, S. (1989). Affective quality of family relations and adolescent identity exploration. *adolescence*, 24(94), 457.
- Peedicayil, J. (2012). A comparison of Erikson's epigenetic principle with epigenetics. *Journal of theoretical biology*, 315, 144-145.
- Pekşen, S. D. (2004). *Çalışan ve Öğrenci Ergenlerde Kimlik Duygusu Kazanımının Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara, Türkiye.

- Pektaş, E. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul - Reddi ile Depresyon ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Phinney, J. S. (2013). Ethnic identity exploration in emerging in *adolescent identities* (pp. 65-84). Routledge.
- Plöderl, M., Kralovec, K., Fartacek, C., & Fartacek, R. (2010). W01-03-Homosexuality as a risk factor for depression and suicidality among men. facts and ignorance of facts. *European Psychiatry*, 25, 136.
- Reifman, A., Arnett, J. J., & Colwell, M. J. (2007). Emerging Adulthood: Theory, Assessment And Application. *Journal Of Youth Development*, 2(1), 37-48.
- Rieger, G., & Savin-Williams, R. C. (2012). Gender nonconformity, sexual orientation, and psychological well-being. *Archives Of Sexual Behavior*, 41(3), 611-621.
- Rohner, R. P. (1975). They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection. *Hraf press*, new haven, ct.
- Rohner, R. P., & Pettengill, S. M. (1985). Perceived parental acceptance-rejection and parental control among Korean adolescents. *Child Development*, 524-528.
- Rohner, R. P. (1986). The warmth dimension: foundations of parental acceptance-rejection theory. <https://Catalog.Princeton.Edu/Catalog/347322>
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *current directions in psychological science* Vol. 7, No. 5, 1998, Pp.157 -161
- Rohner, R. P., & Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review Of General Psychology*, 5(4), 382-405.
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1), 16-47.
- Rohner, R.P. (2004). Award for distinguished contributions to the international advancement of psychology. Published in *american psychologist*. Volume 59. Issue 8. Page 827 - 840.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2005). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. Rohner Research.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334.

- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2005). *Parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications*. [*Journal Of The Society For Psychological Anthropology* 33 \(3\)](#)
- Rohner, R. P. (2008). Introduction: Parental acceptance-rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1).
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2015). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications <https://Csiar.Uconn.Edu/Introduction-To-Partheory/>
- Rohner, R. P. (2016). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (ipartheory) and evidence. *Online readings in psychology and culture*, 6(1), 4.
- Romano, J. J. (2004). *Dimensions of parenting and identity development in late adolescence* (doctoral dissertation, virginia tech).
- Roselli, C. E. (2018). Neurobiology of gender identity and sexual orientation. *Journal Of Neuroendocrinology*, 30(7), E12562.
- Sandhu, D., & Tung, S. (2004). Contributions of family environment and identity formation towards adolescents' alienation. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 19(1-2).
- Salahur, E. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri ve Depresif Belirtiler ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Saraç, L., ve Rahim, Z. E. (2009). Sporda Homofobi: Erkek ve Kadın Üniversite Öğrencilerinin Eşcinsel Sporculara karşı Tutumlarının Karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 104-116.
- Savin-Williams, R. C. (1990). *Gay and lesbian youth: Expressions of identity*. Hemisphere publishing corp.
- Savin-Williams, R. C. (2003). Lesbian, gay, and bisexual youths' relationships with their parents. *psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences*, 2, 299-326.
- Schneider, M. (2009). Developing services for lesbian and gay adolescents. *Canadian journal of community mental health*, 10(1), 133-151.
- Schulenberg, J. E., & Zarrett, N. R. (2006). Mental health during emerging adulthood: Continuity and discontinuity in courses, causes, and functions. in J. J. Arnett ve J. L. Tanner (eds.), *emerging adults in america: coming of age in the 21st century* (Pp. 135-172). Washington, DC, US: American Psychological Association. Doi: 10.1037

- Schwartz, S. J., Côté, J. E., & Arnett, J. J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: two developmental routes in the individualization process. *Youth Ve Society*, 37(2), 201-229.
- Schweizer, K., & Brunner, F. (2013). Sexual orientations. *Bundesgesundheitsblatt, gesundheitsforschung, gesundheitsschutz*, 56(2), 231-239.
- Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). *Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*. Education Sciences, 6 (4), 2446-2458. <http://Dergipark.Org.Tr/Nwsaedu/Issue/19818/21202>
- Shaw, S. M., Kleiber, D. A., & Caldwell, L. L. (1995). Leisure and identity formation in male and female adolescents: A Preliminary Examination. *Journal Of Leisure Research*, 27(3), 245-263.
- Shanahan, M. J., Porfeli, E. J., Mortimer, J. T., & Erickson, L. D. (2005). *Subjective age identity and the transition to adulthood: When do adolescents become adults?*. University Of Chicago Press.
- Sözer, T.Ö. (2017). *Üniversite Öğrencilerinde Kimlik Duygusu, Dini Yönelim ve Psikolojik İyi Oluş*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Aydın, Türkiye.
- Şenel B. (2014). *Cinsel Yönelim Ayrımcılığının Gündelik Hayat Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Tahaoglu, Ç. (1994). Ayrımcılığın Yasal Dayanakları Ve Eşcinsel Memurlar. *Çalışma Hayatında*, 97.
- Tate, D. P., & Patterson, C. J. (2019). Sexual orientation, relationships with parents, stress, and depressive symptoms among adults. *Journal of GLBT family studies*, 15(3), 256-271. Doi:10.1080
- TÜİK (2018). *İstatistiklerle Gençlik 2017*. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018). *Evlenme Boşanma İstatistikleri 2017*. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018). *Doğum İstatistikleri, 2017*. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkbay, T., Özcan, C., Doruk, A., ve Sekmen, K. (2005). Ergenlerdeki Kimlik Bocalaması Üzerine Cinsiyetin Etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(2), 69-74.
- Türkdoğan, T. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluklarına Dönük Olarak Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ile Yetişkinlikteki Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

- Uyar, M. (2009). *Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerini Yordamada Bağlanma Tarzları ve Bilişsel Duygu Düzenlemenin Rolünün İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Ünüböl, M. (2011). *Üç Farklı Yaş Grubunda Ebeveyn Kabul-Reddi ve Genel Psikolojik Uyumun İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Yavuz, E. A., Güven, G., Bayındır, D., Sezer, T., ve Yılmaz, E. (2016). Annelerin Çocuğunu Kabul Düzeyi İle Çocukların Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Yüzgün, A. (1986). Türkiye’de Eşcinsellik: (Dün, Bugün). *Hür-Yüz, İstanbul*.
- Varan, A. (1990). *Liseli Gençlerin Kimlik Statülerinin Cinsiyet, Yaş ve Sosyo-Kültürel Çevre Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Vural ve Yüzbaşı, D. (2012). Türkiye’de Beliren Yetişkinlik: Yetişkinlik Kriterlerinin Ve Yetişkinlik Statülerinin İncelenmesi.
- Vulić-P. A., & Macuka, I. (2006). Family and coping factors in the differentiation of childhood anxiety and depression. *Psychology and psychotherapy: Theory, Research And Practice*, 79(2), 199-214.
- Waldner, L. K., & Magrader, B. (1999). Coming out to parents: Perceptions of family relations, perceived resources, and identity expression as predictors of identity disclosure for gay and lesbian adolescents. *Journal Of Homosexuality*, 37(2), 83-100.
- Widick, C., Parker, C. A., & Knepfelpamp, L. (1978). Erik Erikson and psychosocial development. *New Directions For Student Services*, 1978(4), 1-17.
- Willoughby, B. L., Doty, N. D., & Malik, N. M. (2008). Parental reactions to their child's sexual orientation disclosure: A family stress perspective. *Parenting: Science And Practice*, 8(1), 70-91.
- Willoughby, B. L. B., & Malik, N. M. (2006, Kasım). Mothers, fathers, and their gay sons: A study of coming out. in *annual meeting of the society for the scientific study of sexuality, Las Vegas, NV*.
- Yavuz, E. A., Güven, G., Bayındır, D., Sezer, T., ve Yılmaz, E. (2016). Annelerin Çocuğunu Kabul Düzeyi ile Çocukların Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3).
- Yavuz, S. (2017). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

- Yener, N. (2005). *Çocukların Algıladıkları Kabul veya Reddinin Okul Başarı ve Okul Uyumu ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir, Türkiye.
- Yenihayat T. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Statüleri, Kişilik Özellikleri ve Algıladıkları Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, Türkiye.
- Yıldız, S. (2003). *Erkek Homoseksüel ve Heteroseksüellerin Çocukluk Çağı Duygusal İstismar ve İhmalinin Depresyon Düzeyi Üzerindeki Etkisi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler;

Bu araştırmanın amacı, kimlik kazanım duygusunun anne-baba kabul-red algısı ile olan ilişkisini ortaya koymaktır. Sizden beklenen, sonraki bölümlerde yer alan tüm cümleleri eksiksiz ve içten bir biçimde işaretlemenizdir. Soruların tek bir doğru veya yanlış cevabı yoktur. Verdiğiniz yanıtlar gizli kalacak ve sonuçlar toplu olarak değerlendirilecektir. Verdiğiniz yanıtlarda kendinizi olduğunuz gibi yansıtmanız, araştırmanın sonuçları açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katıldığınız ve ilginiz için teşekkür ederiz.

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

2. Yaşınız (lütfen yazınız): .....

3. Sınıf düzeyiniz: 1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf 4.Sınıf

6. Annenizin eğitim durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
Lisansüstü

7. Babanızın eğitim durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
Lisansüstü

8. Cinsel Yöneliminiz: Heteroseksüel Eşcinsel

EK 2. Yetişkin EKRÖ – Anne (Kısa Form)

Yönerge: Bu sayfada anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin annenizin size olan davranışlarıyla benzer olup olmadığını düşünün. Sonrasında “Hemen Hemen Her Zaman Doğru”, “Bazen Doğru”, “Nadiren Doğru”, “Hiçbir Zaman Doğru Değil” şıklarından sizin için en uygun olanı işaretleyin.

		Hemen Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1	ANNEM				
3	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı	☐	☐	☐	☐
7	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
10	Bana bir sürü kırıcı söz söylerdi	☐	☐	☐	☐
13	Bana çok ilgi gösterirdi	☐	☐	☐	☐
14	Beni kırmak için elinden geleni yapardı	☐	☐	☐	☐
17	Yaptığım şeylerin önemli olduğunu bana hissettirirdi	☐	☐	☐	☐
18	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi	☐	☐	☐	☐
19	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşüncelerimi ifade etmemden hoşlanırdı	☐	☐	☐	☐
20	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduklarını düşünürdü	☐	☐	☐	☐
21	İstenmediğimi bana belli ederdi	☐	☐	☐	☐
23	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi	☐	☐	☐	☐

Ek 3. Yetişkin EKRÖ – Baba (Kısa Form)

Yönerge: Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin babanızın size olan davranışlarıyla benzer olup olmadığını düşünün. Sonrasında “Hemen Hemen Her Zaman Doğru”, “Bazen Doğru”, “Nadiren Doğru”, “Hiçbir Zaman Doğru Değil” şıklarından sizin için en uygun olanı işaretleyin.

	BABAM	Hemen Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi	☐	☐	☐	☐
3	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı	☐	☐	☐	☐
4	Hak etmediğim zaman bile bana vururdu	☐	☐	☐	☐
7	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
10	Bana bir sürü kırıncı söz söylerdi	☐	☐	☐	☐
13	Bana çok ilgi gösterirdi	☐	☐	☐	☐
16	Yanlış davrandığımda benden hoşlanmadığını hissettirirdi	☐	☐	☐	☐
17	Yaptığım şeylerin önemli olduğunu bana hissettirirdi	☐	☐	☐	☐
18	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi	☐	☐	☐	☐
19	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşüncelerimi ifade etmemden hoşlanırdı	☐	☐	☐	☐
20	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduklarını düşünürdü	☐	☐	☐	☐
21	İstenmediğimi bana belli ederdi	☐	☐	☐	☐
23	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi	☐	☐	☐	☐

Ek 4. Kimlik Duygusu Ölçeği Köker Formu

KİMLİK DUYGUSU ÖLÇEĞİ - KÖKER FORMU

SORU FORMU

- 1- Kendimi tutarlı bir insan olarak görüyorum.
- 2- Birçok ortamda ve ilişkilerde gerçekten kendim gibi davranmakta zorluk çekmem.
- 3- Çevremdekileri bir an yakın dost, başka bir an sevimsiz ve düşman tavırlı olarak görüyorum.
- 4- Kendi doğrularımı yada kendi yolumu bulabildiğimi sanıyorum.
- 5- Nasıl biri olmak, nasıl bir geleceğe yönelmek istediğimden eminim.
- 6- Birine özeniyor ve onun gibi olmak istediğimi düşünüyor, bir süre sonra başka birine özenmeye başlıyorum.
- 7- Bir şeyler beklediğim gibi olmayınca yıkılıp, kendimi değersiz biri gibi hissetmem.
- 8- Farkı insanlarla ilişkideyken kendimi farklı biriymişim gibi hissetmem.
- 9- Bir çok olayda kendim gibi davranabildiğimi ve kendim olabilmeyi becerebildiğimi sanıyorum.
- 10- Bana en yakın insanların bile beni nasıl tanıdıklarından emin değilim.
- 11- Kendimi olabildiğince iyi tanıdığımı sanıyorum.
- 12- Kendi yolunda yürüdüğümünden eminim.
- 13- Gelecekle ilgili planlar yaparken gerçekçi olmayı beceremiyorum.
- 14- Beni yakından tanıyan insanlar ayaklarımın yere basmadığını söylüyorlar.
- 15- Geleceğimi etkileyecek konularda karar vermekte zorlanmam, bana uygun olan seçeneği bulabilirim.
- 16- Bir şey yapmaya karar verdiğimde bir türlü harekete geçemem, çünkü kararımdan bir türlü emin olamam.
- 17- Şu halimden ve izlediğim çizgiden hoşnudum.
- 18- Kendimden beklediğim şeyleri koşullar izin verdiği sürece yerine getirebiliyorum.
- 19- Yaşamımda dilediğim yere gelememiş biri olacağımı sanmıyorum.
- 20- Girdiğim çevrelerde yer edinmekte zorlanırım.
- 21- Yakın çevremde önemsenmiyorum, varlığımla yokluğum arasında onlar açısından bir fark yok.
- 22- Gelecekte beni doyumlu ilişkilerin ve güzel günlerin beklediğini düşünüyorum.
- 23- Yaşamımı sanki başkalarının istekleri ve beklentileri yönlendiriyor.
- 24- İstedikim gibi biri olduğumu, bir çok yönden kendimi beğendiğimi düşünüyorum.
- 25- Ne zaman bir amaca ulaşmak için çabalasam, yanlış bir şeyler yapıyormuşum gibi geliyor.
- 26- Kendim için doğru amaçların peşindeyim.
- 27- Bir yetişkin gibi davranmaya çalıştığım zamanlarda huzursuzluk duyuyorum.
- 28- Kendimi bir çok konuda yeterli ve yetkin hissediyorum.
- 29- Bir çok şeyi yeterince iyi yaptığımı düşünüyorum.
- 30- Yaptığım şeyleri yeterli bir biçimde yapabildiğime inanmıyorum.
- 31- Uğraştığım işleri boş ve anlamsız bulmam.
- 32- Üzerime aldığım işleri en iyi biçimde yapmak için yeterli çabayı gösteriyorum.
- 33- Bağlı olduğum bir arkadaş gurubum yok.
- 34- Bir çok arkadaş gurubuna girmeyi denedim, ancak bana ters gelen bir şeyler oldu.
- 35- Bir çok insanın beni güvenilir bulduğunu ve aralarına almak istediğini biliyorum.
- 36- Cinsiyetime uygun davranış ve tutumların neler olduğunu pek bilemiyorum.
- 37- Kendimi tam bir kadın yada tam bir erkek olarak düşünmekte zorlanıyorum.
- 38- Yaşamımda bana yol gösteren, bir yöne gitmemi sağlayan sağduyumu yitirmiş gibiyim.
- 39- Yaşamımda neye inanacağıma, hangi değerleri ve ilkeleri benimseyeceğimi bilemiyorum.
- 40- Yaşamımda kendime engeller koyduğumu düşünmüyorum.

Ek 5. Kimlik Duygusu Ölçeği Cevap Formu

KİMLİK DUYGUSU ÖLÇEĞİ KÖKER FORMU CEVAP FORMU

Aşağıdaki ifadelere vereceğiniz yanıtlar bilimsel kullanılacaktır. Lütfen kişisel bilgilerinizi size uygun seçeneği işaretleyiniz. Daha sonra 40 maddeden oluşan ölçeği yanıtlamaya geçiniz. Ölçekteki her bir maddenin ne ölçüde sizin yaptığınız şeyleri anlattığını, bir başka deyişle sizin durumunuza ne oranda uyduğunu belirlemek için, cevap anahtarında her bir madde ile ilgili kutuya çarpı işareti koyunuz. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından gizli tutulacaktır. Yanıtlamanızda lütfen açık ve dürüst olunuz. Teşekkürler.

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihiniz : _____

Bana hiç uymuyor	Bana pek uymuyor	Bana biraz uyuyor	Bana oldukça uyuyor	Bana tümüyle uyuyor	Bana hiç uymuyor	Bana pek uymuyor	Bana biraz uyuyor	Bana oldukça uyuyor	Bana tümüyle uyuyor
1- ☐	☐	☐	☐	☐	21- ☐	☐	☐	☐	☐
2- ☐	☐	☐	☐	☐	22- ☐	☐	☐	☐	☐
3- ☐	☐	☐	☐	☐	23- ☐	☐	☐	☐	☐
4- ☐	☐	☐	☐	☐	24- ☐	☐	☐	☐	☐
5- ☐	☐	☐	☐	☐	25- ☐	☐	☐	☐	☐
6- ☐	☐	☐	☐	☐	26- ☐	☐	☐	☐	☐
7- ☐	☐	☐	☐	☐	27- ☐	☐	☐	☐	☐
8- ☐	☐	☐	☐	☐	28- ☐	☐	☐	☐	☐
9- ☐	☐	☐	☐	☐	29- ☐	☐	☐	☐	☐
10- ☐	☐	☐	☐	☐	30- ☐	☐	☐	☐	☐
11- ☐	☐	☐	☐	☐	31- ☐	☐	☐	☐	☐
12- ☐	☐	☐	☐	☐	32- ☐	☐	☐	☐	☐
13- ☐	☐	☐	☐	☐	33- ☐	☐	☐	☐	☐
14- ☐	☐	☐	☐	☐	34- ☐	☐	☐	☐	☐
15- ☐	☐	☐	☐	☐	35- ☐	☐	☐	☐	☐
16- ☐	☐	☐	☐	☐	36- ☐	☐	☐	☐	☐
17- ☐	☐	☐	☐	☐	37- ☐	☐	☐	☐	☐
18- ☐	☐	☐	☐	☐	38- ☐	☐	☐	☐	☐
19- ☐	☐	☐	☐	☐	39- ☐	☐	☐	☐	☐
20- ☐	☐	☐	☐	☐	40- ☐	☐	☐	☐	☐

Ek 6. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kullanım İzin Formu

Ronald and Nancy Rohner Center for the Study of Interpersonal Acceptance and Rejection

**Human Development & Family Studies, Box U-1058, University of Connecticut,
Storrs, CT 06269-1058 USA**

Limited License PERMISSION TO REPRODUCE FOR LIMITED EDUCATIONAL, CLINICAL, AND RESEARCH PURPOSES

June 10, 2019

Permission is granted to **Ayse Yalcin Armagan** to reproduce and use any measures provided by Rohner Research Publications (hereinafter, "RRP") for use in a research project. In addition, in exchange for the permission granted above, Ayse agrees to supply RRP with completed results, in whatever form, and hereby grants a license to RRP to use such research results for interpretation, citation, and archiving.

Scoring and data storage is available at no cost by registering this project at <http://parscore6.appspot.com> using a Gmail account. Please use the HELP video for guidance. Refer to Prof. Dr. Behire Kuymucu for questions.

Warm regards,

Ronald P. Rohner, Ph.D., CEO
Rohner Research Publications
www.rohnerresearchpublications.com
rohner@uconn.edu

Ek 7. Kimlik Duygusu Ölçeği- Köker Formu kullanım İzin Formu

Department of Psychiatry
University of Massachusetts Medical
School

55 Lake Avenue North
Worcester, MA 01655-0002
Tel: 508-856-6580 (office)

20/2/2018

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne:

Ben Sureyya Koker-İscan Aysecan Yalcin'a 1997 tarihli Doktora Tezimde geliştirmiş olduğum Kimlik Duygusu Ölçeği -Koker Formunun kullanılmasına izin verdiğimi bilgilerinize arz ederim.

Doc.Dr. Sureyya Koker-İscan, PH.D.

Ek 8. Etik Kurul Raporu

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 12/07/2019
Toplantı Sayısı : 09
Karar Sayısı : 261

261- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Psikolojisi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Ayşe Yalçın Armağan**'ın "Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Farklı Cinsel Yönelimli Bireylerin Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Kimlik Duygusu Kazanımları Arasındaki İlişki" başlıklı tezi ile ilgili 20/06/2019 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Araştırmanın aydınlatılmış onam formunun uygun biçimde hazırlandığı, görüşme sorularının yansız olduğu ve ayrımcı ifadeler içermediği, yöntemsel tutarlığın bulunduğu, dolayısıyla araştırma tasarımının etik açıdan uygun olduğu görülmekle birlikte; Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Psikolojisi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Ayşe Yalçın Armağan**'ın "Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Farklı Cinsel Yönelimli Bireylerin Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Kimlik Duygusu Kazanımları Arasındaki İlişki" başlıklı tezi tamamlanmış bir tez çalışması olduğundan Etik Kurul onay belgesi verilememektedir.

ASLININ AYNIDIR
12/07/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Farklı Cinsel Yönelimli Bireylerin Algılanan Anne-Baba Kabul-Reddi ile Kimlik Duygusu Kazanımları” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler, Kısaltmalar/ Simgeler Sayfası, Tablolar Dizini, Şekiller Dizini, Dipnotlar, Kaynaklar, Ekler, Özgeçmiş” (2) “Tırnak içinde ve blok olarak verilen (doğrudan) alıntılar” (3) “Yedi sözcüğe kadar olan benzerlik/örtüşme içeren metin kısımları” (4) “Öğrencinin lisansüstü tezi ile ilgili yapmış olduğu yayınlar ile yararlandığı mevzuat metinleri” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 06.08.2019
Gönderim Numarası	: 1158154857
Sayfa Sayısı	: 71
Sözcük Sayısı	: 20736
Karakter Sayısı	: 144363
Benzerlik Oranı	: %10
Savunma Tarihi	: 12.07.2019

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu bildirim ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin ve tek bir kaynakla eşleşme oranının %2’yi geçtiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Ayşe YALÇIN ARMAĞAN

Tarih : 06.08.2019

İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Ayşe YALÇIN ARMAĞAN

E-Posta Adresi :aseguko@gmail.com

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Rehber Öğretmen	Van-Et Ç.P.L	2011-2013
Rehber Öğretmen	Farabi A.L	2013-halen

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
	Felsefe (Lisans)	Hacettepe Üniversitesi	2008
	Eğitim psikolojisi (Y.L)	Ankara Üniversitesi	2018
	Psikoloji (Lisans)	Kıbrıs Sağlık ve Toplum bilimleri ün.v.	2018-devam

Yayınlar: